

Nsímé Kεcirε ritelé ke Luki uu n wói

Lελεε ritelé ntí kέmεε ní we

Nsímé Kεcirε ritelé ne Uléεcaa Pitumε Mεwai ritelé ke Luki uu wói. Pē inipεε-i ke Yeesu uu umεwai n wapisi ke Luki uu písei n̄sone uu kelene ritelé ntí uusanε Teofili wolu re uké Yeesu icélaa aseí kō n̄sone (Luki 1:1-4). Luki ye pεε Ukireki le. U kō pεε up̄oise píima unyine le yeε pεε P̄oli n sárikeε. Luki ye Yeesu nyísele yare Usoi Kepipi. Yeesu ye pansεle kesoi pipi uú ne sisoipipi íwe téní. U pεε p̄isoí ip̄in̄e ne píam̄írí p̄oisentεle. Tíyu 24 kέmεε ke ísímé t̄or̄o yeε n̄ mulú ii wólaalē, iyē ke pεpεε Yeesu mεwai n yé api Luki rinté̄n̄se. Iyεε nní Yeesu meyise nkp̄o kέmεε ne umεkp̄áfumε up̄ip̄iretiki ne pinósi ne pip̄iretiki pic̄o pεε pεε unkp̄o n téní keyu-i. Uu lē ne lē ke átélé aa ukεcáá n̄ símisi pi p̄érése uu pεε pi tum te piké ha m̄pá úye símisi re uyεε Uyulale.

Ifaaci iyē mεkériine ye mmé:

1. Luki ye símisile lē ke Yeesu uu sisoipipi kέmεε n lom̄p̄o (1:1-4:13). Umεmare ne ukεleemε nkó mεε kei we.
2. Up̄íima ye ketē kecáá unfaa nnéí kέmεε sisoipipi wéésile. Luki ye símisile lē kuú ne pinári ne píwek̄ó ne p̄it̄óik̄ó kutu riñ̄o (4:14-19:27). Sinyárū kulúí kuu kp̄isi uú ne sisoipipi li céési: Ūn̄máne yeε m̄ p̄o kenyárū (15), Samarii ketē usoi unyine yeε kusoi n nyu kecáá nsímé (10:25-37).

3. Unkpᵛ kunapᵛéékᵛ kεcáá ne umeyise nkpᵛ kᵛmεε ke Upᵛiima uú ne sisoipipi yoriye (19:28–24).

Luki ye Teofili rítelᵛ wᵛi

¹ Umárecᵛ Teofili, pisoι meγᵛ ye mᵛwai mεε kerócᵛpe n wapisi nkó piwóle peenle. ² Pi mᵛwai mᵛ nsímé tó ritósεle yare lᵛ ke pεpεε kékoraane-me n yé pin neni ne Uléecaa nsímé kóónúlᵛ api ró n n kᵛεenkεε. ³ Lᵛ nnya ke rinécúruu am rᵛsone písεi ké lᵛ nnéi leε kékoraane-me n wa ceri, ai né sᵛnesi re ké linkó pᵛ umárecᵛ Teofili wᵛi kᵛlé-kᵛlé. ⁴ Ne wᵛlule nᵛké ne n céri re icélaa kaa n kᵛ ye nsímései le.

Uléecaatume ye simisi re pi ye Yohani Uniwole mari

⁵ Kumúnᵛé kpe-i ke Erooti uú pεε Yutee ketᵛ uyᵛᵛpi ke Uléecaa unyᵛᵛnse unyine kapi ye n sée re Sakarii uú pᵛé we. U pεε Apiya piléékᵛ kundai ukó use le. Uunᵛsi ye pεε pεpεε ye Uléecaa inyᵛᵛnse n wa uwéése Arᵛᵛ kεpire ukó le. Pi ye u sée re Elisapeti. ⁶ Piketé ye pεε Uléecaa inipee-i kεcᵛre sᵛnεle pin kᵛ Upᵛiima isé ne uicélaa nnéi múílᵛ rᵛsone. ⁷ Amá ápi pεε kεwᵛ má, Elisapeti ye pεε unyapi le. Lᵛ memáá, u ne ula ketᵛ ye pεε kpurunule.

⁸ Keyáa kenyine kai Sakarii kundai menyᵛᵛnse tu, uu pεε keyáa kᵛ Uléecaa keyu-i upinyᵛᵛnsekεi n wai. ⁹ Lᵛ kai pεpεε ye Uléecaa inyᵛᵛnse n wa inyekii-i m pise kapi ritiki apí ne Sakarii wée re uké Uléecaa kunyᵛᵛnselee lᵛ uké tulaali ηmaasi. ¹⁰ Kumúnᵛé kpe-i kapi tulaali n ηmaalᵛ, pisoι riwúí ye pεε cápínεlεnle pin ketahai mmé keyóme yáási. ¹¹ Upᵛiima uleecaatume unyine uu mεse ne mεse Sakarii keyu-i kpáfúme, uu kehúú ke-i kapi tulaali

n ηmaalē kuwélé luke-luke-mē nyere. ¹² Ke Sakarii uu u n yé, uú túí-túí, iwame ii u tini. ¹³ Amá Upíima uléécaatumε uu u maa re: Sakarii, iwame íi kape pó wa. Uléécaa ye ipówele konle. Upónósi Elisapeti yé kewántisi pó mári aa rinyíri ke he re Yohani. ¹⁴ Meyíkíyiki kake ripópó larukusene. PISOI meyā apó yé kó larisí ne kepimare. ¹⁵ Likumúnjé re u yé kam uu Upíima inipee-i wai usoi píima unyine. Féé ne píta pomε-pomε píka ápi unnó-i lonine. Nfáasone yé meyá u n yipaalenle kumúnjé kpe-i kapi u n cuunsene. ¹⁶ U yé Isirayeli pikó meyā pi-Uleecaa, Upíima-mē peseme. ¹⁷ U yé masí Uléécaa keyu-i n sónle ne mewéesesóhó ne nnañe ke Elii uú pee m má, uu písáa ne písíwā nfasímé péne, uu tíyese pepe aseí píte mewéesesóhó n háikuse api pepe me n tíkílē kemúnjé ηmurei. U lē nnéi waine uké ne nsoipuri meε Upíima mekame m mé n yé nnya. ¹⁸ Amá Sakarii uu uléécaatumε maa re: Iye kam yé ne ceri re aseí ye nye? Likumúnjé re ne kpurunule, unénósi ricuruu ye kó kpurunule. ¹⁹ Uléécaatumε uu rinóo u pese re: Néε Kapiriyeli, Uléécaa keyu-i kamí we nen upikéi wai. U né tummele re ké ifaaci kecire nnyí pó símisi. ²⁰ Amá áa ne nsímé kapi n yekei re nké kumúnjé kunyine-i wa ne kefa tene. Lē nnya kai yé ripólémpi paasi áa yé fe póké rinóo male háí ne kē ke mewai mē nnéi ame n waine.

²¹ Kumúnjé kpē nnéi kémεε, pISOI pee n cápinelē pin ketahai Sakarii mé ye pee pírí túnle re pi kunyónselee-i meyá náñai nnya. ²² Amá kuu n léeme, úu fe uké rinóo pi male. PISOI api céru re Uléécaa ye linyine u yenisele kunyónselee-i. Anípe kuú ne pi símisi, tilémpi tin pahaalē.

²³ Ke Sakarii uu kumúnjé kpě kai m pise re uké Ulééca pikei wa ketō n tu, uu ukeyō pēle. ²⁴ Kai rinkpáse, uunōsi Elisapeti uu fapisi, uu umecire kényō-i pésu hái ne iwáre inupū kumúnjé, un tee re: ²⁵ Lē ke Upíima uu nē n wa ye nní: Li nkpéni ripóō u wa re uké lelee pēe pisoī kecōpe inései n tēse né lese.

Ulécaatumē ye simisi re pi yé Yeesu mari

²⁶ Iwáre kpúúlū kémēē, Ulééca uu ulécaatumē Kapiriyēli Kalilee ketē kuyu kunyine kapī ye n sée re Nasareti kémēē tum. ²⁷ Ukpére unyine yeē úu utisi n nyu kapī pēē Yosefi yeleilē. Pi ye u sée re Maari. Ukeméé ke Ulééca uu u tū. Yosefi ye pēē uyōpi Tafiti kepīre ukó le. ²⁸ Ulécaatumē uyē uu Maari keyō-i lompō, uu u maa re: Ne pō yáasi, Ulééca ye ípēelée pō nyísele un kepōpīre we. ²⁹ Anōō nyē aa Maari túí-túíse, un umecire písei re: Iyáhaa íye mpuri ye nnyí? ³⁰ Ulécaatumē uu pēē u maa re: Maari, iwamē íi kape pō wa, Ulééca ye uipēelée pō nyísele. ³¹ Pō kómēi, pō fapisine aa kewántisi maru, aa ke séi re Yeesu. ³² Ke yé isoi wa api ye ke séi re Ulééca yeē mǎpá yo kecáá n tū Kepipi. Upíima Ulééca yé tíyese ake usáayaha Tafiti iyōopi tone. ³³ Ke yé Yakupu kepīre pikó kémēē iyōopi teneciré li. Keiyōopi íi ketō mánē. ³⁴ Maari uu ulécaatumē maa re: Iye kai yé lē wa, ám utisi nyu? ³⁵ Ulécaatumē uu rinóō u pēse re: Ulééca Nfaasōne ye kepócaá súirine, Ulééca yeē mǎpá yo kecáá n tū uu unnyéré pō yárii. Lē nnya kewá kē ne Ulééca kekó le. Pi yé ke sée re Ulééca Kepipi. ³⁶ Upómárecō Elisapeti kapī pēē n sélei re unyapi ricuruu ye ne riwéése kewántisi kefa mále. Uiware kpúúlū kémēē kuu nní we. ³⁷ Likumúnjé re Ulééca úu líka kupōōne we.

³⁸ Kei ke Maari uu pɛɛ u pɛsɛ rɛ: Nɛ Upíima ukeikó lɛ. Liké wa yarɛ kaá nní m ma. Uléécáatumɛ uu pɛɛ u yá uu tómpɔ.

Maari ye Elisapeti pilóólú ha

³⁹ Lisiyaa sɛ-i, Maari uu mɛkɛɛkɛɛ Yuta ketĕ kɛɛ akúú m má kuyu kunyine ncee pɔɔ. ⁴⁰ Uu Sakarii keyɔ-i lompɔ uu Elisapeti yáási. ⁴¹ Kumúnjé kpɛ-i ke Elisapeti uu Maari iyáhaa n kɔ, kɛwá akɛ ukɛfa-i lémesi, Nfáasɔnɛ nn Elisapeti yipu ⁴² uu pupɛi rɛ: Uléécáa ye lisɔnɛ pɔ wale ai tósu pinósi tɔrɔɔ nní. Uléécáa rinɔɔ sɔnɛ ye kɛwá kĕ kaá m márunɛ kɛcáá wele. ⁴³ Néɛ úyɛ Unépiima uni uké nɛ pilóólú né ní kam? ⁴⁴ Kumúnjé kpɛ-i kam ipóyáhaa n kɔ, kɛwá ye kɛnéfa-i lémesilɛ nɛ mpóɔnarɛ. ⁴⁵ Pɔ únarekomɛ lɛ, kaá nɛ kɛfa n tɛnɛ rɛ Upíima ye lĕ kuu m ma api pɔ símisi wainɛ nnya.

Maari keyomɛ

⁴⁶ Maari uu pɛɛ rɛ:
Nɛ la ké Upíima rinyiri ritaáɛ,
⁴⁷ tinépɔɔ arí nɛ Uléécáa, Unéyulale larisi.
⁴⁸ Likumúnjé rɛ u né uukeikó nɛɛ ám líka n tulaalĕ íwɛ ténlɛ.
Kaí nɛ neni rimpá, nsoipuri nní yé né maa rɛ únarekomɛ.
⁴⁹ Uléécáa rínanɛ nní ute ye likei sɔnɛ kɛcɪrɛ né wale.
Urinyiri nsɔnɛ ye nɛ mmpehĕ lɛ.
⁵⁰ Uyɛɛ ye hái kaí nɛ n wémɛ pɛpɛɛ u n wuru anai íwɛ tĕ.
⁵¹ Uu mɛwai nanɛ-nanɛ wapisi nɛ unnanɛ, uu unnanɛ nyíɛ pɛpɛɛ akókəri m má api kpíi.

52 Uu piyóopi iyóopi-i lese,
uu pεπεε άπι líka n tulaalē taáσε.

53 Uu pεπεε nkũ n tú ne lisone lεpεise,
uu pimámá lákase menίpe ηmane.

54 Uu upikεikó Isirayeli pikó picome weri.

55 Uu palei re uké Apiraham ne ukepire pikó íwe tē
háι ne mpá píyei-pó yare kuú pεe pirókpure m ma.

56 Maari ne Elisapeti apί tone háι ne iware itaani
kumúnjé, uu lē memáá ukeyó peλε.

Yohani Uniwole kemare nstmé

57 Ke Elisapeti kemare ake n tu, uu kewántisi
maru. 58 Elisapeti piperecō ne upimarecō api kóm
te Upíima ye íwe u tē, ai Elisapeti mecō pi larisi.

59 Keyáa páha-paha tunjé, apί ne kewá weri piké ke
riké, api músu re piké usáa rinyiri ke he re Sakarii.

60 Amá úni uu re: Aai, pi ye ke see re Yohani. 61 Api
u maa re: Iye lē má, úka úu kepóyo-i rinyiri tē ticō
má. 62 Api péé ne anίpe usáa pise re íye kuú la piké ye

kewá kē see. 63 Sakarii uu pise re piké kukpáncúkú
u pa. Kapi ku u m pa, uu kukecáa wólu re: Kεrinyiri

tee Yohani. Ai pinnéi nnóo yipu. 64 Mese ne mese,
Sakarii rilempi ari fénnε, uu símisi uu Ulééca

rinyiri taáσε lin cálē. 65 Ai pεe upiperecō nnéi iwame
wai. Yutee ketē kee akúú m má nnéi kémeε, písoi api

mewai mē nsímé ne n túntilē. 66 Pē nnéi pεe ifaaci
iyē n kō api ikεcáa m músu pin pimεcōpεcire píseine

re: Iye ke kewá kē aké masί ne tenene? Asei kecáa,
Upíima ye pεe kekepire weλε.

Sakarii ye Ulééca pakare

67 Nfáasone nn kewá usaa Sakarii yipu, uu
Ulééca rinyiri ne písímé loni re:

68 Upíima, Isirayēli pikó Uleecaa rinyiri tiké n taálē kuú nē upikó kutu rín̄cō uu piriyu lōlu.

69 U uyóriyē yēē r̄nan̄e m má ró hēlē uukēikó Tafiti keyō kēmeē.

70 U pēē hái mēkēē-me nsímé mmē antepuyē kuu n wēē símaasele.

71 U rinōō yekei rē u yé piróláarō nē pēpēē irōpuri n yúlu anipe-i ró ηméherēese.

72 Uléécāa yē nfanare pirósáayaha nyísele, úu uricuruu rinōō kuu u nē pē kēcōpe n yekei palei.

73 Likumún̄é rē Uléécāa yē urósáayaha Apiraham wéeri rē

74 u yé piróláarō anipe-i ró lese, uu tíyese arí yé nē iwamē u n yáási.

75 Ai tíyese arí n kpáiīl̄ē t̄n̄ kēcire sónē uinipee-i hái nē ntófáa siyaa ketō-pō.

76 Pó kenéwá, pi yé pó sée rē Uléécāa yēē m̄pá yo kēcáá rí t̄ū antepu.

Likumún̄é rē pōō yé Upíima kekpeē wa aa ncée u nyó̄nse,

77 aa upikó céreise rē u yé piriyu lō uu piakópe pi sárei.

78 Uléécāa nfanare toi-toi nnya, u nē umet̄éi s̄ontile amē ró kpáiī yare ntun̄e

79 uké pēpēē kuñmaha-i nē pēpēē nkpō kuhore-i rí we rikpáiīse,

uu aróna nkín̄niñe ncee tikise.

80 Kewá ken papisi, kemēsōhō mēn kō papisi. Uu acesi kóima-i n finu hái nē keyáa kē kuu upikei Isirayēli pikó kēcōpe n kóraane.

2

Lê kapi Yeesu Kirisi m mári (Matiyee 1:18-25)

¹ Ketê nnéi uyóopi Okusiti uu kumúnjé kpe-i rinóo he re piké ketê nnéi písoi keé. ² Pikéé pεpεε pi-foí. Pi wale kumúnjé kpe-i ke Kiriniisi uú pεε Sirii ketê kecáá iyóopi n le. ³ Mpá úye uu ukuyu pikéé sí. ⁴ Yosefi uu Kalilee ketê kémεε Nasareti kuyu-i yisi uu Yutee keteni-i Tafiti kuyu kapi ye n sée re Petelehem sí. Kuyu kpe-i kapi uyóopi Tafiti mari. Yosefi ricuruu ye Tafiti keyo ne ukepire ukó le. ⁵ Uu kei pikéé sí, u ne uunasi felei-felei Maari yee kefa m má. ⁶ Pin Petelehem-i we, ukemareyaa ake tulu ⁷ uu ukewá foí máru ketisi, uu asánjáá ke yarii uu kuhopi kecáá ke finse, kapi picéetajé kulee-i ketóne m paa nnya.

Ulécaatumε unyine ye Petelehem-po rikpáfúme

⁸ Keló kесе ke-i ke pisεεsé pinyine apí pεε kesine we pin sicare-i piisεε kecáá páilē. ⁹ Upíima uleecaatumε uu pikeyu-i kpáfúme, Upíima meyoopi amé n télu men kekále pi wailē. Iwame ii pi wai meyansei. ¹⁰ Ulécaatumε uu pεε pi maa re: Iwame ii kape nó wa. Nsímé sone mee yé Isirayeli pikó nnéi ripoo meyá n nínukuse kamí ne nó ka. ¹¹ Neni keyaa nké kapi Tafiti kuyu-i Nounéyulale mari, uyē ke Ulécaaa uu n wée, Upíima. ¹² Lê kani yé ne u n céri ye nní: Nó kewá fenféi leepo kapi kusánjáá m pílesi api kuhopi kecáá finse. ¹³ Mese ne mese, pilécaatumε pico api ufoi nkó kecáá kpápo api kulúí wai, api pεε

Uléécaá meyoḅpi n yom te ¹⁴Uléécaá yee keyómeccaapḅ ipakarē te. Nkíninje nké pē kuu ketē kecáá rí la kecḅpe n we.

Piseesé ye Petelehem sí

¹⁵ Ke piléecaatumē api pi rin-yá api keyómeccaamē pēle, piseesé api pēe símaane re: Tóké Petelehem ha. Li pise re toké lelee n wa ke Upiima uu ró n céreise yē. ¹⁶ Api kei mekekeke sí apí ha Maari ne Yosefi leepḅ, kewá ken kuhḅpi kémēe finu. ¹⁷ Kapi ke n yé, api lē ke uléecaatumē uu kewá kē nsímé n símisi keenkeē. ¹⁸ Lē ke piseesé api n símisi ai pē nnéí pēe kutu pi n cólē píri wai. ¹⁹ Maari uu mmē nnéí ukefa-i múlú un nkecáá músu rísonē. ²⁰ Piseesé api lē memáá nkúlecee pḅḅ. Api Uléécaá rinyiri taáse api umeyoḅpi n yom te u tíyese api kóm api kḅ yenu nnya. Linnéí ye wa yare lē ke uléecaatumē uu pi n símisi.

Pi Yeesu rinyiri he

²¹ Siyáa siseei memáá, kewá kekéyaa ake tulu, api rinyiri ke he re Yeesu. Tinyiri tē ke uléecaatumē uu pi céesi Maari uu kelene fapisi.

Pi Yeesu Uléécaá keyḅ-i nyise

²² Lē memáá, itunje ii tulu re piké inyékii wa piké ne pimécire heere yare kai Moisi isé kémēe m pise, Maari ne Yosefi api pēe ne kewá Yerusalem kuyu sí te piké Upiima ke nyíse. ²³ Likumúhē re li Upiima isé kémēe wólaalē te: Upiima yee kewántisi foí te. ²⁴ Api kḅ inyóonse ke isé ise iyē ii m pise wai: Sikpéékpeepi sité née alóḅlā sínsá até kapi yé ne wa.

²⁵ Utisi unyine kapi ye n sée re Simeyoḅ ye pēe Yerusalem-i wele. Utisi uyē ye pēe usoi sḅne le un

Uléécaa riwure má un uyē kaí pēe m pise re uké Isirayēeli yoriye mé. Nfáasone ye pēe ukeméé wele.
²⁶ Uléécaa uú ne Nfáasone tiki uú ne u símisi re u yé uyē ke Upíima uu n wéē uu tumti ne uinipēe yē uu kelenē kpi. ²⁷ Nfáasone nn tíyese Simeyōo uu Uléécaa keyō sí. Ke Yeesu pikó apí ne u n hápō piké inyékii iyē ke isé ii m pise wa, ²⁸ Simeyōo uu u kpísi, uu Uléécaa pakare uu re:

²⁹ Upíima, tipónōo kaa n yekei ye nkpéni lile.

Pó fe aa nkpéni né upókeikó tíye am nkíninje-i kpi.

³⁰ Likumúnjé re ne ne inénipēe pipóyulale yenle.

³¹ Pō Uyóriye kpíimele aa isoipuri nnéi keyu-i wai.

³² Uyēe metéi mēe yé n tíyese ketē nnéi ayu aa pó céru. Uyēe yé tíyese mpópuri Isirayēeli rinyiri arí taá.

Lē ke Simeyōo uu Yeesu kecáá n símisi

³³ Yeesu usaa ne uuni api píri wai ne lē ke Simeyōo uu Yeesu kecáá n símisi. ³⁴ Simeyōo uu anōo sone pi tikise, uu Yeesu uni Maari maa re: Uléécaa ye kewá nké wéē re keké tíyese pisoí meyā piké loó, pimēyā piké kō Isirayēeli-i yisi. Kēkēe Uléécaa linyíse-nyíse lēe yé pisoí ne Uléécaa kecōpe m pásaisene. ³⁵ U yé lē ke pisoí meyā api riséé ne pisifa-i m músu yámne. Amá pō keuni, pó ntóosi kō yare ketéhe kapi pó tuhu.

Antepu Aani kecáá nkó

³⁶ Unósi unyine kapi ye n sée re Aani ye kō péé wele. U antepu le. Fanuwēeli ukpére lo Asee kumare-i. U pēe kpurunule n̄sone. Anmē aseí ke u ne uula pēe n sóonne unnañe kēmeē api wa. ³⁷ Lē memáá, uu ikúmannōsi tone uú ha ne anmē kuwóo ne afēetaani ne ana tulu. Uu ye pí kai Uléécaa keyō riyá, amá ketúnjé ne kesine kuu ye Uléécaa pikei n

wai un anóo paasi un welu. ³⁸ Uu kumúnjé kpe-i Uléécaa keyo-i hapo uu Uléécaa pipakare loni. Uu pē nnéi pēe pēe m mé te Uléécaa uké Yerusaleḿ riyu lo kewá kē nsímé símisi.

Nasarēti kémee mēpēeme

³⁹ Ke Yeesu pikó api lē ke Upíima isé ii m pise re piké wa piwai ní masí, apí ne Kalilee u pēe, pikuyu Nasarēti kémee. ⁴⁰ Kewá aké m papisi ken kó rínaḿe kpálē. Mewéésesohó píima kuú pēe má, Uléécaa ipēléé in kó ukécáá we.

Yeesu ye aḿmē kefi ne até má uu ne Uléécaa keyo kémee lompo

⁴¹ Mpá kunmē kúye-i, Yeesu usaa ne uuni yèè pēe nkpo melóo anyá hale Yerusaleḿ-po. ⁴² Kumúnjé kpe-i, Yeesu ye pēe aḿmē kefi ne até mále. Usáa ne úni apí ne u péne api anyá sí yare kapi ye ní ha. ⁴³ Ke anyá aa n tene, usáa ne úni api pēe, amá Yeesu uu Yerusaleḿ-i mēsuni, upikó apí kó nkpráni céri. ⁴⁴ Api músu re Yeesu yé pipisencó pinyine rintikile, api sóne yare keyáa keḿe kumúnjé, api pēe lē memáá pipimarēcó ne pipisane kémee piwélaa u sí. ⁴⁵ Amá apí u yē, api Yerusaleḿ-mē pēe pin piwélaa u noḿlē. ⁴⁶ Api keyáa táánū tunjé Uléécaa keyo-i u yenu un isé picélaa kecōpe tú un kutu pi cōlē un kó nsímé pi písei. ⁴⁷ Pírí ke Yeesu mesohó ne uanohó meýóóí ai pē nnéi pēe kutu u n cōlē wa. ⁴⁸ Ke usáa ne úni api u n yé, ai pírí pi wai, úni uu u maa re: Kenéwá, yo nnya kaa lē wa? Tó ne upósáa ye pēe pó wéésile kerówu u ken túúni. ⁴⁹ Uu rinóo pi yósu re: Yo nnya kani né wéési? Ani nyu re li pise re ké unésáa pikēi waa? ⁵⁰ Amá apí lē kuu pi ní ma aseí kō.

⁵¹ Yeesu uu pi tiki api Nasareti pele. U ppe usáa ne úni pakarelenle. Uni uu kə mewai mē nnéi ukefa-i n wailē. ⁵² Yeesu uú m pelu, umesohə men kpálē un kə isoi sənə le, Uléécaə ne sisoipipi inipee-i, Uléécaə ipéelée in kə ukecáá we.

3

*Yohani Uniwolə ye Uléécaə Nsimé yóólē
(Matiyee 3:1-12; Mariki 1:1-8; Yohani 1:19-28)*

¹⁻² Kumúnjé kunyine-i, Uléécaə uu Sakarii uhmáne Yohani kucesi kóima-i rinóo maa. Rəm uyóopi píima kapi ye n sée re Tippee ye ppe likumúnjé kpe-i iyóopi kémeə ahmē kefi ne anupū piwai masile. Pənsi Pilati yee ppe Yutee ketē kecáá pailē, Erooti pónn Kalilee kekó kecáá pailē. Uumaə Filipu yee ppe Itumee ne Tarakoni sitē kecáá pailē, Lisaniya un Apiteeni ketē kecáá pailē. Likumúnjé kpe-i ke Aani ne Kayifu apí ppe peppe ye Uléécaə inyóonse n wa piwéése. ³ Yohani uu Yuritee ayu pikóónú loni un yóólē te: Ani mēfine conse, ani tíyese piké míni nó wole Uléécaə uké nđanékópe nó sárei.

⁴ Ai wai yare lē ke antepu Esayi uú ppe uritelé kémeə n wói re:

Usoi rinóo ye ri tee kucesi kóima-i n yóólē te:

Ani Upíima ncee nyóonse,
ani uicee tēiise iké kecire wa.

⁵ Ahóre-hore nnéi ye sírunə,
akúú ne sikuúpi nnéi asi foru,

icée sikóónú nnéi asi tēii,
icée ahore-hore nnéi aa síru.

⁶ Mpá úye uu ppe yénu re Uléécaə ye usoi riyu ləle.

⁷ Asoiwuí aa Yohani kémeə n sónaapə uké míni pi wole. Uu pi maa re: Nó akpurii nnyé! Wóo nó

céesi re nó fe ani Uléécáa ketahai kee n tu kaase má? ⁸ Ani ye mewai mee n nyíselē te nō mēfine conse wa. Ani kape nómenécíre m máikēe re: Apiraham yee urósáayaha. Uléécáa yé fe uu waise apare nnyé nní aa panse Apiraham sipirē. ⁹ Iso isoolu ye pile iké aléé sémni hái iníní-pō. Pi kuléé nkú kpee áku apipi sone m márei kēne api nna-i sápo.

¹⁰ Asoiwuí aa pēe u pise re: In lee ni, íye kai nkpeni pise re toké wa? ¹¹ Uu rinóo pi yósu re: Uye un sitúkanka sité m má, li pise re uké uyee úu m má keese he, úye un kō iluke m má, li pise re uké uucō yee úu m má he.

¹² Pilampooyóo ricurruu api símpō piké míni pi wole, api Yohani pise re: Urócélaa, íye kai pise re tóké wa? ¹³ Uu rinóo pi yósu re: Ani kape ye lē ke isé ii rinké re pisei piké ye héele kecáá rilaase.

¹⁴ Pisóóca pó ticurruu api u pise re: Tó ní, íye kai pise re toké wa? Uu pi maa re: Ani kape ye úka siwóó yósi ne rínanje née aní ne nsímé liute wááná, amá ani ne nóinéhéé ripá.

¹⁵ Kuyu nnéi yee pēe tálē te lipiima linyine ye waine. Mpá úye uu péé m músu re née Yohani yee uyē ke Uléécáa uu n wée. ¹⁶ Yohani uu pēe pi maa re: Míni ke née ne nó wóle, amá unyine yee rínanje né n fe ye sánti. Inésoi íi tu re ké uanééri nñme fénne. Nfáasone ne nna kuu yé ne nó wole. ¹⁷ U ukunipe-i kuhóólo kapi ye ne n cácai múflenle uké ne mēpipi ne acólé kóólene. U mēpipi risíme-i súúnine uu ayúí pó nna mee rín ye píakai n kpu kémee toroise.

¹⁸ Yohani ye pēe pisei itisi kpariisele un ne Nsímé Kēcire pi símisi. ¹⁹ Erooti ye pēe umárecō cire unōsi Erootiyati kpísile uu kō mewai kópe mecō meyā

wapisi. Lē nnéi nnya ke Yohani uú pée ne u cési.
 20 Erooti uu kō mewai kópe mecō kpá uu Yohani kukpaniilee wai.

Yohani ye Yeesu m̄ni wolē
(Matiyee 3:13-17; Mariki 1:9-11)

21 Kapi p̄soi nnéi m̄ni piwólē m̄ masí, api kō Yeesu ricurruu wolē. Kumúnjé kpe-i kuu keyóme n yáasi, ai keyóme hánne. 22 Nfáasone nn ukecáá súiri yare rilólā, pin ti nyáni ne inípee. Tinóo ari keyómecaa-pō maari re: Póo Kenépipi lala kecire. Am ye kepócáá kō.

Yeesu Kirisi pikpure anyiri
(Matiyee 1:1-17)

23 Anmē afetaani kumúnjé ke Yeesu uu má uú ne upikēi koru. Yare kapí p̄ee m̄ músu, u p̄ee Yosefi kep̄ipi le. Yosefi un Elii kep̄ipi, 24 Elii un Matati kep̄ipi, Matati un Lefi kep̄ipi, Lefi un Melisi kep̄ipi, Melisi un Yanayi kep̄ipi, Yanayi un Yosefi kep̄ipi, 25 Yosefi un Matatiyasi kep̄ipi, Matatiyasi un Amosi kep̄ipi, Amosi un Nahum kep̄ipi, Nahum un Esili kep̄ipi, Esili un Nakai kep̄ipi, 26 Nakai un Maati kep̄ipi, Maati un Matatiyasi kep̄ipi, Matatiyasi un Simeyi kep̄ipi, Simeyi un Yosee kep̄ipi, Yosee un Yota kep̄ipi, 27 Yota un Yowanāa kep̄ipi, Yowanāa un Resa kep̄ipi, Resa un Soropap̄eli kep̄ipi, Soropap̄eli un Salatiyēli kep̄ipi, Salatiyēli un Neri kep̄ipi, 28 Neri un Melisi kep̄ipi, Melisi un Ati kep̄ipi, Ati un Kosam kep̄ipi, Kosam un Elimatam kep̄ipi, Elimatam un Eri kep̄ipi, 29 Eri un Yosuwee kep̄ipi, Yosuwee un Eliyeseē kep̄ipi, Eliyeseē un Sorim kep̄ipi, Sorim un Matata kep̄ipi, Matata un Lefi kep̄ipi, 30 Lefi

un Simeyḗḗ kepipi, Simeyḗḗ un Yuta kepipi, Yuta un Yosēfi kepipi Yosēfi un Yonam kepipi, Yonam un Eliyakim kepipi, ³¹ Eliyakim un Meleya kepipi, Meleya un Mena kepipi, Mena un Matata kepipi, Matata un Nataa kepipi, Nataa un Tafiti kepipi, ³² Tafiti un Sese kepipi, Sese un Opēti kepipi, Opēti un Poosi kepipi, Poosi un Sala kepipi, Sala un Nasḗḗ kepipi, ³³ Nasḗḗ un Aminatapi kepipi, Aminatapi un Atimēē kepipi, Atimēē un Esirḗm kepipi, Esirḗm un Faresi kepipi, Faresi un Yuta kepipi ³⁴ Yuta un Yakupu kepipi, Yakupu un Isaaki kepipi, Isaaki un Apiraham kepipi, Apiraham un Tera kepipi, Tera un Nahḗḗ kepipi ³⁵ Nahḗḗ un Seruki kepipi, Seruki un Rakau kepipi, Rakau un Faleki kepipi, Faleki un Epēē kepipi, Epēē un Sala kepipi, ³⁶ Sala un Kenam kepipi, Kenam un Aripakisaati kepipi, Aripakisaati un Sēm kepipi, Sēm un Nowee kepipi, Nowee un Lemēki kepipi, ³⁷ Lemēki un Matusalem kepipi, Matusalem un Enḗki kepipi, Enḗki un Yerēti kepipi, Yerēti un Malaleyēli kepipi, Malaleyēli un Kenaa kepipi, ³⁸ Kenaa un Enḗsi kepipi, Enḗsi un Sēēti kepipi, Sēēti un Atam kepipi, Atam un Uléēcaa kepipi.

4

Setani ye Yeesu peikēē

(Matiyee 4:1-11; Mariki 1:12-13)

¹ Yeesu uu Yuritēē nkoi-mē n leeri Nfáasḗne nn u yipaalē. Nfáasḗne nn u kpísi nń ne kucesi kóima-mē sí. ² Setani uu ha kei u peikēē siyáa afēena. Uu siyáa sē kēmēē líka li. Lē memáá nkú nn u wai. ³ Setani uu pēē u maa re: Pḗn Uléēcaa Kēpipi, a rinḗḗ riparē ntí hē riké ripóló kukpónó. ⁴ Yeesu uu rinḗḗ ku yósu re:

Li rítelé-i wólaalẽ te: Ai iluke ñmane yee ye usoi nfáa he.

⁵ Setani uú ne kelō cáca u sí, uu meyéne mese ketē nnéí ayópiyu u nyísente ⁶ uu u maa re: Né ayópiyu nnyé nnañe ne ammule pó he. Anénípe-i kapi lē nnéí wa, né fe aní uyē kam rí la he. ⁷ Pɔn né rinwula aa né yáasi, lē nnéí yé lipókó wa. ⁸ Yeesu uu rinóo ku yósu re: Li rítelé-i wólaalẽ te: Upiima mecire kóló kaí ne sá re usoi uké riwula uké yáasi.

⁹ Kuníri aku lē memáá u kpáú ne Yerusalem-pɔ, akú ha Uléécaá keyɔ kecáá u tɔsi, aku u maa re: Pɔn Uléécaá Kepipi, a kecáá nké-i mepócíre risápɔ.

¹⁰ Likumúnjé re li rítelé-i wólaalẽ te:

Uléécaá yé upitume rinóo he

¹¹ Api pó yéu

kupóna áku kape ne ripare rinyine rinkpóu nnya.

¹² Yeesu uu rinóo u yósu re: Li rítelé-i wólaalẽ te: Kape Upiima Upóléécaá peikεε pókε uketɔ yē. ¹³ Ke Setani uu méwee mpehē mpehē ne Yeesu m peikεε, uu lē memáá ne ketaa u wai un ne kepole kecɔ mé.

Yeesu ye upikei Kalilee keteni-i kóraane

(Matiyee 4:12-17; Mariki 1:14-15)

¹⁴ Yeesu uu Kalilee ketē pele. Nfáasɔne nnañe nn ukεcáá we. Urinyiri ari ketē kē nnéí kóónú. ¹⁵ Uu ayómeyáhaalee-i n céési, nípá úye un ríyu u waise.

Nasareti pikó ye Yeesu yè

(Matiyee 13:53-68; Mariki 6:1-6)

¹⁶ Yeesu uu Nasareti-i kapi peε u rimmúlú uú ha ne papisi pele. Uu kewénteyaa tunjé kuyómeyáhaalee-i lɔni yare kuu ye n lō mecɔ. Uu yisi re uké Nléécaasimé kéē. ¹⁷ Api antepu Esayi

ritelé u múise. Uu ripínne uu yénu kei kai n wólaalē te:

¹⁸ Upíima Nfaasone ye kenémee wele.

U né wéele re [ké pepee ne

mpócaai n tú ncón pi lese] ké kò píwekó Nsímé
Kecire

riyóó, ké pikpaniikó símisi re pi yé akpanii kémee pi
lese,

am kò pinyíye símisi re pi yé kam api ye yenu.

Am pē kapí íwe n wai ημέθερεεε

¹⁹ te ké kuηmē kpē ke Upíima uu uipeelée n nyísene
nkó símisi.

²⁰ Yeesu uu lē memáá rítelé pílesi uu ukéikó ri
múise uú tone. Písoi pē nnéi pee kuyómeyáhaalee-
i ní we api inípee u wii. ²¹ Uu pee pi maa re:

Nléécaasimé mmú kani nní n kō, neni ke rinóo tē
ari li. ²² Anóo nyē ke Yeesu uu m máikēe aa nípá úye
loni, ai pírí pi wai kuú ne nsímé sone mmú n símisi,

api ye pee maa re: In ne Yosefi Kepipii? ²³ Yeesu uu
pi maa re: Ne nyu re nó kenyárū kee n tee re “Upóise,
a mepócíre póise” né male. Nó kò né maa re: Tò konle

lē ne lē kaa Kaperinawum-pò n wapisi. A kò limēcò
kupóyu-i wapisi. ²⁴ Uu lē memáá kpá re: Asei kam
nó símisine: Api ye antepu úka kusáne yósí ukuyu

cire-i. ²⁵ Asei kam nó símisi, pikúmannosi ye pee Elii
kumúhé piyele Isirayeli-i, ke nkpei nn n wa aηmē
ataani ne kuwélé kumúhé, nkū píima nn kuyu nnéi
loni. ²⁶ Uléécaá úu pikúmannosi pē unyine kémee

Elii tú, insá uyee Sitò ketē kémee Sarepita-pò ní we.

²⁷ Piyó ye kò pee kulúí wele Isirayeli-i antepu Elisee
kumúhé, nípá ne lē, piuka úu wole uké fū, insá Sirii
ukó Naama mecire.

28 Ke pē nnéi pēe kuyómeyáhaalee-i ní we api lē n kō, kuwóí aku pi wai. 29 Api yisi api u tōrōi apí ne kuyu lelu, apí ne rikúú tē kecáá ke pikuyu aku m mómāalē taá re piké ha kei-pō u riláumē. 30 Amá uu nnánári wai uu pikepáápáá tiki uu tómpo.

Unirihélaa unyine nsímé
(*Mariki 1:21-28*)

31 Yeesu uu pēe Kalilee ketē kēmēe Kaperinawum-pō sí. Uu kēwénteyaa ketúné pisoí Nléécaasimé céési. 32 Umecélaa ye pēe píri pi wele, liriýíkí re u céésile ne rínanje. 33 Kuyómeyáhaalee kēmēe, unírihélaa unyine un we. Uu pipupukēe kápáá. 34 Ah! N-ye kaá ne ró wéési, Nasareti ukó Yeesu? Pō kale re pōké ró nāa? Ne pó nyule re Ulééca ye pó wéele uu iyaa yekei. 35 Yeesu uú ne ku cési uu ku maa re: A riséé aa usoi uyē kēméé lelu. Kuníri aku pisoí kecōpe ketē u tapu aku pēe ukeméé lelu áku líka u wa. 36 Ai pinnéi nnóo yipu api pimēcōpecire m máikēene re: kpí! Nsímé ní-ye mpuri ye mmú? Usoi nkó ye aníri rinóo hele ne rínanje aá lelu. 37 Api Yeesu rinyiri ne ketē kē nnéi kóónú.

Yeesu ye pitóikó kulúí pōise
(*Matiyee 8:14-17; Mariki 1:29-34*)

38 Yeesu uu Pisuífi kuyómeyáhaalee-i léeri uu Simōo keyō sí, Simōo ulóhóni ipiñe in meýá tolú lin u pekési. Apí ne Yeesu téni re uké u pōise. 39 Uu ukecáá pe, uu kupiñetoi rinóo he ne kuwóí, kupiñetoi aku u kpáii, uu mēse ne mēse yisi uu pikecáá paí.

40 Ituñe melólé-maá, pē nnéi pēe itóí ncōpuri pitóikó m má apí ne Yeesu pi lēepō. Uu nípá úye kecáá anípe laa uu pi péise. 41 Aníri aa kō pisoí meýā

kéméé lelu an pupukée re: Póó Uléécáa Kεpipi. Amá Yeesu uú ne a cési uu nsímé ne a yulu, aníri ricuruu ye nyu re Yeesu ke Uléécáa uu wée.

Yeesu ye Pisui fi ayomeyáhaalee-i Nléécaasimé yóólē

(Mariki 1:35-39)

⁴² Kai n weesi, Yeesu uu kuyu lelu uu kei ke úka úu n we sí. Tisoiwuí ari piwélaa u loni. Kapi u n leepó, apí n la yare uké pikékúrí n we, úu kape pi riyá. ⁴³ Amá Yeesu uu pi maa re: Li pise re ké Uléécáa iyóopi Nsímé Kεcire ayu acó símisi. Lē nnya ke Uléécáa uu né tumme. ⁴⁴ Uu Kalilee Pisui fi ayomeyáhaalee-i Nléécaasimé n símisi.

5

Yeesu ye pipiretiki foí séi

(Matiyee 4:18-22; Mariki 1:16-20)

¹ Keyáa kenyinε ke Yeesu uu Kenesareti kupiyε ritime nyenu, písoi pin u kálaapó re piké Nléécaasimé kutu rico. ² Uu áninói até kuritime yenu, pikpíntomé cópii pin akemεε léemε api pianyeyé n heere. ³ Yeesu uu kúninói kuse-i loni aí ne sá Simóó kukó. Uu u maa re uké ne nkáripí ritime ketaa wa. Yeesu uu kúninói kémεε tone uu risoiwuí icélaa koru.

⁴ Kuu nsímé m masí, uu Simóó maa re: A ne kúninói kecímé-cimé-mē ha, nó ne pipósencó ani pεε nóanényeyé fóm ani ikpíntomé cópii. ⁵ Simóó uu rinóó u yósu re: Sáa, kesine nké nnéi kari keisi ári kó pεε líka yē. Amá kai nní póó re ké anyeyé fō, né fō. ⁶ Api anyeyé fóm api ikpíntomé paála íi kumúné má, anyeyé ticuruu áá n céérii. ⁷ Api pipisencó pεε

kúninɔi kucɔ-i ní we séiri re piké pi lé. Pē apí hapɔ apí áninɔi keté ikpíntomé yipu, áninɔi ricuruu an la aké mirii. ⁸ Ke Simɔɔ Piyee uu lē n yé, uu Yeesu keyu-i wúla uu re: Upíima, a ne ketaa né wa, ne ukópekóó lé! ⁹ Iwame ye Simɔɔ ne pē ticuruu pēe ukékúrí ní we wale, ikpíntomé píima iyē kapi keyáa kē n cópii nnya. ¹⁰ Lē ciré kai kɔ Simɔɔ pisencɔ Yakupu ne Yohani ne Sepetee sipipi wa. Amá Yeesu uu Simɔɔ maa re: Iwame íi kape pɔ wa. Kai ne neni rimpá, né tíyese aa pisoí pēe yé né rintíki wéési. ¹¹ Api pēe pianinɔi ne ketē-mē sí, api m̀pá yo yá api Yeesu tiki.

Yeesu ye uyó unyine paise
(Matiyee 8:1-4; Mariki 1:40-45)

¹² Ke Yeesu uu kuyu kunyine-i ní we, utisi unyine yee keyó m pólú uú hapɔ. Kuu Yeesu n yé, uu keteni-i pa uu keyu ketē tuhu uú ne u téní re: Upíima, pɔn n la, pɔ né wole am funi. ¹³ Yeesu uu kunípe saapɔ uu u ca uu re: Ne lale, a peí! Keyó aké mēse ne mēse tenē. ¹⁴ Yeesu uu rinóɔ u he re: Kape úka nsímé mmú símisi. Amá a ha mepócíre uyee ye Uléécaá inyóɔnse n wa nyíse uké yé lē kaa ní we, aa limemáá ihēe he aá ne mepócíre nyóɔnse yare kai Moisi isé kémēe m pise, m̀pá úye uké yé te pɔ peí. ¹⁵ Yeesu rinyiri ari pēe kumúnjé kpe-i kuyu n kóónúlē hái, asoiwuí aa ye u kálisi aké unsímé kutu ricɔ uké kɔ ne aitoí a paise. ¹⁶ Amá Yeesu uu ye kei ke pisoí ápi ní we sí uú ha keyóme yáási.

Yeesu ye kékankáláká kenyine paise
(Matiyee 9:1-8; Mariki 2:1-12)

¹⁷ Keyáa kenyine ke Yeesu uú we un pisoí céési. Pifarisi ne pēpēe isé n nyu pin ukékúrí tú. Kalilee

ne Yutee sitē ayu-i ne Yerusalem kapi léenti. Upíima nnaŋe ye pɛe Yeesu kecáá wele, un ne pisoi pɔisente. ¹⁸ Pisoi pinyine apí hapɔ pin kékankáláká risánjáápɔré wailē. Api wéési lē kapi yé ne kényɔ ke-i n lomɔɔ piké Yeesu keyu-i ke yekei. ¹⁹ Amá apí ceri mē kapi yé ne ke n lomɔɔ, ke pisoi api kulúí n tɔsí nnya. Apí ne itúhaa kecáá ke taá, api itúhaa péré, apí ne risánjáápɔré tē pisoi pɛe n cápínelē kecɔpe Yeesu keyu-i cépisepɔ. ²⁰ Ke Yeesu uu pinfatene n yé, uu utóikó maa re: Ne apókópe pɔ sárei. ²¹ Isé picélaa ne Pifarisi api kemúnjé loni, pin tee re: Usoi úye kecire ye nkó un Uléécaá lámisi? Wóo yé fe uké akópe sárei? Uléécaá mecire yee yé fe. ²² Yeesu uu pinfasimé cérupɔ uu pi maa re: Yo nnya kani nfasimé mmú mpuri má? ²³ Anóo nnyé keté kecɔpe, ríye tee fákú ne ricɔ. Ke usoi uu yé kékankáláká ní maa re: Ne apókópe pɔ sárei née kuu yé ke ní maa re: A yisi a sóné? ²⁴ Ne la póké céri re Usoi Kepipi ye keté kecáá nnaŋe mále keké ne pisoi akópe pi sárei. Uu pɛe kékankáláká rinóo he re: A yisi a ripósánjáápɔré pílesi aá kulu. ²⁵ Mese ne mese, usoi uu nípa úye keyu-i yisi uu risánjáápɔré tē kémee kapi pɛe u n finselē sakaa, uu nkúlecee pɔlɔ un Uléécaá rinyiri taáselē. ²⁶ Ai nípa úye nnóo yipu. Api Uléécaá rinyiri taáse, iwame ii pi súúni pin tee re: Tɔ neni mēwai kecire yé!

*Yeesu ye Lefi sée re uké u ritiki
(Matiyee 9:9-13; Mariki 2:13-17)*

²⁷ Lē memáá, Yeesu uu léeri, uu ulampooyóo unyine kapi ye n sée re Lefi yenu un lampoo keyóo-i tú. Yeesu uu u maa re: A né ritiki. ²⁸ Lefi uu yisi uu linnéí yá uu u tiki. ²⁹ Lefi uu limemáá iluke kecire

ukeγῶ-i u wai. Pilampooyῶῶ meγῶ ne pisoi picῶ pin kesé keluke ke-i we. ³⁰ Ai ne Pifarisi ne isé picélaa risá, api Yeesu pipiretiki maa re: Yo nnya ke nó ne pilampooyῶῶ ne pikópekῶῶ ani kesé le? ³¹ Yeesu uu rinῶῶ pi yῶsu re: Pisoi ppe isare n láarú ápi upῶise pise, amá pitóikῶ ppe upῶise pise. ³² Am ka re kῆ pisoi ppe ase i n tikiḷē sée, amá pikópekῶῶ nnya kam ka re piké pimεfine conse.

*Yeesu ye anῶῶpahaā nsímé wai
(Matiyee 9:14-17; Mariki 2:18-22)*

³³ Pisoi pinyine api Yeesu maa re: Yo nnya ke Yohani pipiretiki ne Pifarisi api ye anῶῶ paasi api ye kῶ keyóme yáasi mῶpá píyei. Amá pῶ pipiretiki pin le pin kῶ níru? ³⁴ Yeesu uu rinῶῶ pi yῶsu re: Nῶ músu re usoi yé unῶsi kpisi un we, upisane api ppe anῶῶ paasii? Aai, mmē rín we. ³⁵ Li yé kam api kumúnῆ kunyine-i unῶsikῶ uyē pikεcῶpe lese apí ne tῶmpῶ. Pεé uyε-i kapi yé ppe anῶῶ paasi.

³⁶ Yeesu uu kenyárū pimáa pi kpá re: Uka úu ye kusánῆáá fale kepampi ne kusánῆáá kpure tápisi. Lin lē n wa, kusánῆáá fale kuu lē ticeéri, kepámpi kē kuu n lése áke kῶ kukpure kémee waine. ³⁷ Uka úu ye píta pelē kukónenuῆ kpure-i súū. Lin lē n wa, píta pē ne ye anúῆ tikpáfúsele, ai wai píta ne lianúῆ ye méwoo wa. ³⁸ Amá anúῆ fale-i kapi ye píta pelē súū. ³⁹ Uka úu ye kῶ píta fale káipi un pipelē pinírē m masí. Pi ye re pipelē ppe pikεcire.

6

*Yeesu yeε kewénteyaa ute
(Matiyee 12:1-8; Mariki 2:23-28)*

¹ Kewénteyaa tunjé kenyine ke Yeesu uu kecare kème sône un tósu. Upipiretiki api mepipi n kpéeni pin pianipe-i tekeise pin takai. ² Pifarisi pinyine api pi maa re: Yo nnya kani lã ke isé ii mí maa re pisoí ápi kape ye kewénteyaa ketúnjé wa wai? ³ Kei ke Yeesu uu pee pi pese re: Lã nnya áni lã ke Tafiti uu kumúnjé kpe-i ke nkú nn u ne upikó n wa keenlã, née yo? ⁴ U Uléecaa keyo-i lonle uu akpónó kapi Uléecaa n yekei kpísi uu le, uu kó upikó pa, lin kó ne irósé-i wólaalã te peppe ye Uléecaa inyóonse n wa piwéese ηmanε pee yé fe api a le. ⁵ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Nế, Usoi Kepipi, née kewénteyaa ute.

*Utisi uyεε kunίpe kópe m má
(Matiyee 12:9-14; Mariki 3:1-6)*

⁶ Kewénteyaa ketúnjé keco kenyine, Yeesu uu kuyómeyáhaalee kunyine-i loni un pisoí céési. Uu kei utisi unyine leepo ne kunίpe luke-luke kópe. ⁷ Isé picélaa ne Pifarisi api Yeesu kutu n colã piké yé in te u yé kewénteyaa ketúnjé usoi paise, likumúnjé re pi pee kewáána wéésile piké ne akópe u n lapaaε. ⁸ Amá Yeesu ye pee pinfasimé cérile. Uu unίpekópekó maa re: A yisi a nyere npá úye uké pó yé. Utisi uu yisi uu nyere. ⁹ Yeesu uu pee pi maa re: Ne nó pise re íye kai irósé kèmeε pise? Li pise re tóké kewénteyaa ketúnjé lisone née likópe wa? Te tóké usoi nfaa ló née tóké u kpu? ¹⁰ Uu pinnéi nyáni uu pee limemáa usoi uyε maa re: A kupónίpe ritunjáme. Uu kunίpe tunjápó, kunίpe aku pélu. ¹¹ Amá ai mpí pó tóosi api pimεcεpεcire n kenene pin lã kapi yé ne Yeesu n wa taikεε.

*Yeesu ye pitume kefi ne pité wée
(Matiyee 10:1-4; Mariki 3:13-19)*

¹² Yeesu uu likumúnjé kpe-i kekúúpi taá re uké keyóme yáási. Kesine nnéi kuu kei tone un Uléécaá yáási. ¹³ Kai n weesi, uu upipiretiki séi, uu pikεcɔpe kefi ne pité wée uu pi séi re pitume. ¹⁴ Pεpeε Simɔɔ kuu rinyiri n he re Piyεε ne uyě uwã Antiree ne Yakupu ne Yohani ne Filipu ne Patelemii ¹⁵ ne Matiyee ne Tomaa, ne Alifee kepipi Yakupu ne Simɔɔ yeε ukuyu ní la ¹⁶ ne Yakupu kepipi Yutasi Isikariyɔɔti yeε ní ka uu kepire Yeesu yái.

*Yeesu ye céésile un kɔ itóí pɔise
(Matiyee 4:23-25; 5:1-12)*

¹⁷ Yeesu ne upipiretiki api kekúúpi cepime api kuté mmé weri, kei ke upipiretiki meyã api ní we. Yutee keté nnéi pisoι meyã pin kɔ kei we, ne Yerusalem pikó ne Tiiri ne Sitɔɔ menimaa ritime ayu pikó. ¹⁸ Pi cápινεμελε piké Yeesu icélaa kutu rica, api kɔ piitɔi pi pɔise. Pě ke aniri aa m pekεsi api pélu. ¹⁹ Mpá úye uu náási uké u rica, liriyíkí re u peε rnanε nnyine mále un ne pinnéi pɔisente.

Nnarε ne píweluke

²⁰ Yeesu uu upipiretiki inípeε wii uu re:
Nó mpí nóɔ nní íwe m má, nɔ pínarekome le.
Nóɔ Uléécaá iyɔɔpi te.

²¹ Nó mpí nóɔ nní nkú n tú,
nɔ pínarekome le, nɔ keyáa lepune.
Nó mpí nóɔ nní n ténι, nɔ keyáa sényine.

²² In te pisoι ye nóinépurι yulu,
api nó lákase, pin lámisi pin
kɔ nónnékópe símisi re nɔ Usoi Kepipi ne kefa tene
nnya,

no pínarekome le.

²³ Tikpákará tē ticō ke pipisaa apí pēe antepuyē wa. In te lelee nó leeme, nórínépōō riké n láárú, ani ne mpōōnare cō, nóinéhēe ye keyómecaa-pō piyēle ai kumúhē má.

²⁴ Amá nó mpí nóō nní m má, íwe kani topori, no nónnénare piluke masile.

²⁵ Nó mpí nóō neni nní n lepaalē, íwe kani topori, nkū ye sōntile nké nó wa.

Nó mpí nóō neni nní n sényyi, íwe kani topori, no mpōōcaai-i lonine ani ténisi.

²⁶ In te mpá úye ye nónnésone símisi, íwe kani topori, likumúhē re lē ke pipisaa apí pēe antepuyē noōme wai.

Ani nópinélaarō n la

(Matiyee 5:38-48; 7:12a)

²⁷ Nóō nní kutu né n cólē, ne nó símisile re ani nópinélaarō n la, ani pepēe nó n yúlu lisōne n wai,

²⁸ ani pepēe awéeri nó n wai anōō sōne ritikise, ani pepēe íwe nó n wai kecáá n welu. ²⁹ In te usoi

ye kumóri kuse-i kepepe pō tō, a kutōrōō u ritujá, usoi un kupókpélenku pō n yōsíé, a tíyese uké kō

kepótúkanka tene kpísi. ³⁰ Mpá úye yēe linyine pō we a li u hē, úye un kō lipókó linyine pō n yōsí, kape

li u korí. ³¹ Lē kani ní la picō piké nó wa, ani ye limēcō pi wa. ³² In te pepēe nó ní la ηmane kaní la, ihéé íye

icō kani pēe mē. Pikópekōó ricurru ye pepēe pi ní la lale. ³³ In te pepēe lisōne nó n wai ηmane kani ye

lisōne wa, ihéé íye icō kani pēe mē? Pikópekōó yèè kō lē wale. ³⁴ In te no tálē te pē kani n lonse yé nó

hēele, ihéé íye icō kani pēe mē? Pikópekōó ricurru

yèè pikópεkṵ́ lonsele pin tálē te pi yé lē kapi n lonse ritísí linyine pi hééle. ³⁵ Amá nókéké nópinélaara n la, ani lisṵne pi n wai. Ani kape ye n tálē te pi yé nó hééle ani kelene pi lonse. Nó ihéé kecire yé ani póló Uléécaá yee nípa yo kecáá n tú sipipi, likumúné re u pεpεe ápi rícere m má ne pisoí kpákára lale. ³⁶ Ani ye nómenécεpecire íwe ténaane yare ke Nóunesáá uu ye íwe nó n té mecṵ.

*Ai we re tṵké ye picṵ akópe m palē
(Matiyee 7:1-5)*

³⁷ Ani kape ye picṵ akópe m palē, Uléécaá uu kape kṵ ne nṵ akópe m pālē nnya. Ani kape ye picṵ ne túhaane, Uléécaá uu kape ne nṵ n túhaane nnya. Ani ye picṵ akópe pi sárei, Uléécaá uu nóanékkṵ nó sárei. ³⁸ Ani ye picṵ he, Uléécaá uu nó he. Pi nó músune ai yipu aí wure api tíṅa-tíṅa api nó kópṵ. Kemúné kē kani ye ne picṵ ní musí kapi kṵ ne nṵ músune. Ai líka nnya, Uléécaá ye músune ai yipu uu tíṅa-tíṅa uu tírii uu nó kópṵ. Kulū kpē kani ye ne picṵ ní musí kucṵ ke Uléécaá uu kṵ ne nṵ músune.

³⁹ Yeesu uu kṵ kenyárū kpá re: Unyíye úu yé fe uké unyíyecṵ tṵrṵi. Lin lē n wa, pinnéi ye ha kuhóre-i lóipṵne. ⁴⁰ Uyee pikéi m peíkεe úu ye uyee pi u m peíkεεe n fe. Amá uyee pi m peíkεe un pikéi n ceri nṵne, u ne uyee pi u m peíkεεe yé n sá. ⁴¹ Yo nnya kaa keyúipi kee upómárecṵ menipεe-i ní we nyáni áa pεe kenawelépi kee mεpókṵ-i ní we nyáni? ⁴² Iye kaa yé fe aa upómárecṵ maa re: Unémárecṵ, a riyá ké keyúipi kee mεpónípεe-i ní we lese, páa pεe kenawelépi kee mεpónípεe-i ní we lese kelene. A tíye pṵ kecáá kecáá mewai má kpa! Kenawelépi kee

μερόνιπρεε-ι ή we kaa yé mefoí lese aa πρε ήσῶνε n nyáni áá ne keyúipi kee ucó menipere-ι ή we lese.

*Kuléé ne kuapipi kecáá icélaa
(Matiyee 7:16-20; 12:33-35)*

⁴³ Kuléé kpee isare n láarú áku ye apipi kópe mari, kuléé toikó áku ye kó apipi sone mari. ⁴⁴ Pi ye nípá kuléé kúye ne kuapipi cerile. Api ye sinípeleépi kecáá afilki tó, ápi ye kó ahíhíi kecáá areese tó. ⁴⁵ Lisone ke usoi sone uu ye ukefa-i léseme, usoi kópe pódó líkópe ukefa-i léseri, likumúnjé re lelee usoi kefa-i n yipaalē ke nnóo nn ye símisi.

*Siyó sité sinyine kecáá nsímé
(Matiyee 7:24-27)*

⁴⁶ Yo nnya kani né sélei re Upíima, Upíima áni ppe lē kam nó n céesi wai? ⁴⁷ Ani tíye ké nó nyíse lē ke uyee nnésímé kutu n cólē un ne n keisi uú ne menyíne ή we. ⁴⁸ Liute ye we yare usoi yee kényó m móm uu túni ai cimisi uu kepare tulu, uu kekecáá rikúii tósi. Ke ikóii ii n yi ii waa, míni ame ke fe, amá áme kó fe meké ke ritiḡa-tiḡa, likumúnjé re ke mōmaalenle ήsone. ⁴⁹ Amá uyee nnésímé kutu n cólē úu péé ne n keisi ye we yare usoi yee kényó m móm uu ntaai pure-pure kecáá ke tósi, rikúii ári we. Ke ikóii meni ame ke riñfe, mese ne mese kake tōhō ake foru téké-téké.

7

*Yeesu ye Róm usóoca kpéé unyine ukéikó pōise
(Matiyee 8:5-13)*

¹ Ke Yeesu uu písoi ppe u n kálaalē ifaaci piwai ní masí, uu yisi uu Kaperinawum tómpo. ² Róm usóoca kpéé unyine ye ppe ukéikó unyine mále, úu

ye uukeikó uyē kecáá kō. Ukeikó uyē un pólú, ticuruu un kekpō nyahai. ³ Ke usóca kpéē uyē uu n kō pin Yeesu nsímé símisi, uu Pisuífi piwéése tum te piké ha u séeme uké uukeikó pōise. ⁴ Api Yeesu kémee tuiṗō apí ne meyá u ténì re: Usoi uyee ne sá re pāké u lé. ⁵ U ntópuri lale nsone. Uyee kō kuróyómeyáhaalee mō. ⁶ Yeesu uu pee pí tikipō. Kuu kényō n nyahaiṗō, usóca kpéē uu upisane tumpō re piké u maa re: Upíima, kape mepócíre ricón. Am ne sá re pāké kenéyō lō. ⁷ Ne rinécúruu yenle re am tu re ké kepómee hapō. Amá a rinóo he unékeikó uké peí. ⁸ Né ticuruu ye piwéése mále nen pi pakarelē, nen kō pisóca má pee né m pakarelē, nen piunyine m maa re uké méye ha, u ye hale. Nen kō ucō m maa re uké kam, u ye kale. Nen kō unékeikó m maa re uké linyine wa, u ye li wale. ⁹ Ke Yeesu uu anóo nyē n kō, usóca kpéē uyē isoi ii u sonesi. Uu panse uu pisoi kulúí pee u n tíkilē maa re: Ne nó maa re nṗá Isirayeli kémee, am pí kai nfatene mmú ncō yenaalē. ¹⁰ Pē kuu n tū api kényō-i peepō api ukeikó uyē leepō un isare láárú.

Yeesu ye ukúmannōsi unyine kewā nfaa peseme

¹¹ Kai kóso n weesi, Yeesu uu kuyu kunyine kapi ye n sée re Naini sí. Upipiretiki ne risoiwuí tin u tikilē. ¹² Kumúnjé kpe-i kuu kuyu kepoo n nyahaiṗō, uu yénu pin ne kesoikópe pikúlaa tósu. Ukúmannōsi unyine kewā cirenínje kapi lé ne tósu. Kuyu pikó kulúí pin ne unósi uyē tū. ¹³ Ke Yeesu uu u n yé, íwe ii u wai uu u maa re: Kape té! ¹⁴ Yeesu uú nyósópō uu asoikópemule ca, pepee n topori api nyere, Yeesu uu re: Kenmánepi, ne rinóo pó he, a yisi!

15 Kesoikópe ake cáḡaráá ake nsímé kápáá. Yeesu uu keuni ke pa. 16 Iwame ii pinnéi loni api Uléécaá rinyiri taáse pin tee re: Antepu píima ye kerócópe rikpáfúmēle. Uléécaá ye kale uké umpuri come! 17 Nsímé mmē nn Yutee ketē nnéi ne kemekó sitē kēmēe kóónú re lē ke Yeesu uu wa.

*Yohani Uniwolé pitumē
(Matiyee 11:2-19)*

18 Yohani pipiretiki api lē nnéi u símisi. Yohani uu pikécópe pitē séi, 19 uu Upíima kēmēe pi tum te piké ha u pise re: Póo usoi uyē kapi mēkēe-me n tee re u sónti née unyine ucó ye kepire wemēle? 20 Kapi Yeesu kēmēe n tuipó, api u maa re: Yohani Uniwolé yee ró tumme re toké pó pise re: Póo usoi uyē kapi mēkēe-me n tee re u sónti née unyine ucó ye kepire wemēle? 21 Kumúḡé kpē kēmēe, Yeesu un pisoι meyā itóι poisente, un aníri pi pései un pinyíye meyā inipēe wúkulentē. 22 Uu pēe Yohani pitumē maa re: Ani mpó ani ha lē kani n yé ani kó kom Yohani keenkēe: Lelēe re pinyíye ye nyánile, síkankáláká sin sóne, piyó pin wole pin funi, pitusuí pin kómēi, pikpókpo pin yisikēe, piwékóó pin kó Nsímé Kēcire ke pisoι api pi n yóólē kómēi. 23 Uye unsá né nnya n loó, liute ye únarekomē le.

24 Ke Yohani pitumē api pitóḡé ní masí, Yeesu uu Yohani nsímé pisoι pēe n cápinelē n símisi re: Yo kani kucesi kóima-i piyéne ha? Kēkpápi ke kuyó aku n fikiisee, née yo? 25 Yare yo kani pēe piyéne ha? Usoi yee melape kecire n lapaalē yee kei we, née yo? Amá siyóopiyo-i ke pepēe ilū néíkóó n tánti pin isoi le apí we. 26 Yare yo kecire ḡmaa kani pēe piyéne ha? Antepu unyine, née yo? Amá aseí kecáá uyē

kani nní ní yé ne antepu fele. ²⁷ Likumúnjé re Yohani nsímé kai Nléécaasimé ritelé-i wólaalé te: Unétumε ye nkó kam n tumme uké ne κεκπέε πό wa uké mpócéε nyóonse.

²⁸ Yeesu uu pimáa kpá re: Ne nó símisile re ápi unyine maraalé yee Yohani n fe, npá ne lé, pεπεε Uléécaá iyóopi kémεε ní we kecεpe uyee n fíilé ye u fele. ²⁹ Kuyu nnéi ne pilampooyó pεε Yohani nsímé kutu rińcɔ api tíyεε uu míni pi wole. Pi cerile re Uléécaá yee aseí ute. ³⁰ Ke Pifarisi ne pεπεε Uléécaá isé n nyu api ní yè re Yohani úu kapε míni pi wole, li nyísele re lé ke Uléécaá uú ne pi ní la kapi kepire ritɔ.

³¹ Yeesu uu pimáa pi kpá re: Uye kam yé ne nfáani pisoi múnjise ne? Uye kápí ne mεnyíne we? ³² Pi nkpáni yare siwá seε kényaála-i n tŭ, si ne sisicɔ sin séleine asi ye re:

Tɔ asŭ símisile, ani yúlu áni yesi, ari sikpɔyomε yom, áni tē.

³³ Likumúnjé re Yohani Uniwole ye kale úu ye iluke li, úu ye kɔ píta n ntí, ani re u unírihéláa le.

³⁴ Usoi Kepipi póɔ weri ken le ken níru, ani kɔ re: Ani usoi nkó nyánii, piluke ne píta nkó ηmane mee uyē we. Ticuruu u kɔ pilampooyó ne piwaikópe kɔɔ picɔ usane le. ³⁵ Amá pεπεε u n ηmurei ye nyíselenle re Uléécaá mewéesesɔhɔ ye me.

Yeesu ye Ufarisi Simɔɔ keyɔ-i we

³⁶ Ufarisi unyine uu Yeesu séi re piké kesé iluke li. Yeesu uu usoi uyē keyɔ sí uú tone uu le. ³⁷ Kuyu kpē unɔsi unyine yee mεfine kópe m má un we. Kuu n kɔ te Yeesu ye Ufarisi uyē keyɔ-i we un iluke le, uú ne kenúmpí ne tulaali meyipε sí ³⁸ uu Yeesu kepire

nyere, uana-mě. Uú n ténì uu Yeesu ana ménini fòlu, uu limemáá ne unnyúpi a tinnente, uu a pira uu tulaali kecáá kòni. ³⁹ Ke Ufarisi uyee Yeesu kusáne n wai uu lě n yě, uu ukefa-i n tee re: Usoi nkó un pree mesei antepu, u yé pree unósi nkó ye nní u n cárii ceri re wóo lo, u yé kò pree céri isoi iye mpuri kuu le. Unósi lo yee mefine kópe m má. ⁴⁰ Yeesu uu pree Ufarisi rinóo yósu re: Simoo, ne nnyine mále ké pò male. Simoo uu rinóo pese re: Sáa, a male. ⁴¹ Yeesu uu re: PISOI PITÉ pree ne uwóolonse riwóme má. Use un ne riwóme u má nwóoweni siwóo píle píle menupú, ucò pòon ne riwóme u má nwóoweni mepipi kuwóo. ⁴² Piketé kě úka úu kò pree fene uké uriwome hééle. Uwóolonse uu piketé sárei. Piketé kě kecòpe úye yee yé meyansei uwóolonse uyě n la? ⁴³ Simoo uu rinóo u yósu re: Ne músu re uyě tiwome tee m piye yee yé meyá u n la. Yeesu uu re: Pò alari mále.

⁴⁴ Uu lě memáá unósi uyě-mě pansepò, uu Simoo maa re: Pò unósi nkó yéé? Ne kepóyo-i lommele áa míni né he re ké anéna riké, amá uyě ne anéna umenini fòile uú ne unnyúpi a tinnente. ⁴⁵ Aa né ripira re kusáne kaa né yósu, amá kam ne n lomme kuu nní né yáhaanke uú ne anéna tini. ⁴⁶ Aa mékpò rinéyu kecáá kònu *, amá uyě ne tulaali anéna kecáá kònule. ⁴⁷ Lě nnya kam pò tee re: Nla píima kuu né ní nyíse ye nyísele re pi uakópe nnéi u sárei. Amá uyě kapi nkáripì n sáreile, nkáripì kuu ye unla nyíse. ⁴⁸ Yeesu uu pree unósi uyě maa re: Ne apókópe pò sárei. ⁴⁹ U ne pepere kesé n le api pisifa-i n símisi re:

* **7:46** Mékpò pikònu ríyu kecáá: Kusáne piyóo ye pi Pisufi kéme. Tíyu piwaise ye pi.

Usoi úye mpuri lo yee akópe n sárikee? ⁵⁰ Yeesu uu p̄ee unósi uyē maa re: M̄p̄ofatene ye p̄o yóriyē, a n ηme ne nk̄iηniηe.

8

Pinósi p̄ee p̄ee Yeesu n tikilē

¹ Lē memáá ke Yeesu uu ayu maa ne ayu sínsá rikóónú un Ulééca*a* iyōopi Nsímé Kεcire yóólē. Upiretik*i* kefi ne pité ² ne pinósi p̄ē kuu aníri m p̄esei ne p̄ē kuu m p̄aisente pin u tikilē. Maari kapi n sélei re Makitala ukó kapi aníri ase*i* m p̄ese ne ³ Cusa yee Erooti keyō kecáá ní p̄ailē unōsi Yohana ne Susaani ne pinósi me*yā* p̄ee p̄ee pilikó ne Yeesu ne upipiretiki n lēni.

*Ulukaa ken*yárū**

(Matiyee 13:1-9; Mariki 4:1-9)

⁴ Ayu kulú*i* kēme*e* ke p̄iso*i* ap*i* ye p̄ee léepō ap*i* Yeesu léepō. Ke p̄iso*i* ap*i* n cápine, uu ken*yárū* maa re: ⁵ Utisi unyine yee ilukεpuri pifóme leepō, icō ii ricéetime lólu ap*i* ikεcáá cōpisi sinúipi asi i le. ⁶ Ilukεpuri icō ii kepare kecáá lólu. Kii n le, ii kóosi, ke r̄niηe r̄n r̄i we nny*a*. ⁷ Icō ii sinípeleépi kēme*e* lóipō ii lelu, sinípeleépi asi mese ne mese i hila. ⁸ Amá ilukεpuri icō íi ne ketē sōne sá, ii lelu ii papisi ii máru r̄sōne. Yeesu uu pimáa kpá re: Ani kutu ricō r̄sōne, úye un ukóme uu kóm.

*Yo nny*a* ke Yeesu uu ne sin*yárū* céesi?*

(Matiyee 13:10-17; Mariki 4:10-12)

⁹ Yeesu pipiretiki ap*i* ken*yárū* kē ase*i* u pise. ¹⁰ Uu rinó pi yósu re: N̄ó ke Ulééca*a* uu uiyōopi nsímé me*e* m pékaalē cereise, úu p̄ē cereise. Amá picō ye n̄pá

yo kómẽile yare sinyárũ liké wa re pi r̄sone paĩlẽ
amá ápi k̄o p̄ee r̄sone nyáni, pin r̄sone kutu c̄alẽ ápi
k̄o p̄ee r̄sone kóm̄ei.

*Yeesu ye ulukaa k̄enyárũ aseĩ lese uu simisi
(Matiyee 13:18-23; Mariki 4:13-20)*

¹¹ K̄enyárũ k̄ẽ aseĩ ye nnyé: Iluk̄epuri ye
Nléecaasimé. ¹² P̄isoi p̄inyine isoi ye ricéetime
t̄ẽ meco wele. Pi ye konle, amá kuníri akú weri aku
nsímé mm̄ẽ pisifa-i lese ápi kape ne kefa n tene liké
pi n yóriye nnya. ¹³ Pic̄o ye kepareca k̄ẽ meco wele:
Pi ye Nléecaasimé kónle api n yósu ne mp̄ónare,
amá ápi ye n tíye nké pikem̄ee iníní wa, ápi ye kefa
tene liké nán̄ai. Nc̄ón̄ nn n ka, api nfatene yálapo.
¹⁴ Iluk̄epuri iyee sinípelepi-i ní loó ye we yare p̄epe
ye n k̄õ, amá api tíyese nfasimé ne memá ne ket̄e
kecáá lilala ai n hila ápi ye p̄ee rikáhákáhá ne k̄eto-
po. ¹⁵ Iluk̄epuri iyee ket̄e s̄one-i ní loó ye we yare
p̄epe Nléecaasimé kutu riñc̄o api pisifa-i n m̄úlú,
api n n tikilẽ ne kefa k̄ese api ñm̄óópú nn kulaa pi
wai.

*Kéfiráa k̄enyárũ
(Mariki 4:21-25)*

¹⁶ Yeesu uu re: Úka úu ye kéfiráa risé uu kucári ke
kipi née uu kefine metene ke p̄esu. Amá kel̄õ cacá
kapi ye ke rit̄osi liké ne n wa re p̄ẽ nn̄éĩ p̄ee k̄eyo-i n
lomp̄o ye metéĩ ȳẽ. ¹⁷ L̄ẽ nn̄éĩ lee p̄ee m̄ pékaalẽ ai
kúyene wai, l̄ẽ ke m̄pá úye úu p̄ee kúyene ní we ai
metéĩ k̄em̄ee léeri. ¹⁸ Ani nómenécire tí ne l̄ẽ kani ye
nsímé n k̄õ. Likumún̄é re uyee m̄ má kapi ye p̄ipa
rikpá, amá úye unsá m̄ má, nkárip̄i mm̄ẽ kuu m̄ má
kapi u yósun̄e.

*Yeesu uni ne upiwā
(Matiyee 12:46-50; Mariki 3:31-35)*

¹⁹ Yeesu uni ne upiwā apí weri api u leeri, amá apí fe piké ukemee tuiṗo, ke písoi api kulúí ní tásí nnya. ²⁰ Api pimekame Yeesu símisi re: Upóni ne pipówá ye ketahai nyenu pin la piké pó yé. ²¹ Amá Yeesu uu pinnéí maa re: Unéni ne pinéwá ppe nní ppepe Ulééca Nsímé kutu n cólě pin lě knn pí m pise tikilě.

*Yeesu ye meyo p̄ima menyine riséése
(Matiyee 8:23-27; Mariki 4:35-41)*

²² Keyáa kenyine ke Yeesu ne upipiretiki api kúninói ló uu pí maa re: Tóké kupiye kuwélé kucō-mě ha. Api mē téj. ²³ Kumúnjé kp̄-i kapi n téjłě, Yeesu uu l̄pile. Kuyō p̄iima kunyine aku pipépe kápáá. Míni ame kúninói yipu lin ne nkp̄o pí wéési. ²⁴ Pipiretiki api Yeesu leep̄o api u yóhse api u maa re: Sáa, Sáa, tō kp̄inine! Yeesu uu yisi, uu kuyō ne ániwalé cési ne kuwói, ai níhesi, ai sée léké-léké. ²⁵ Yeesu uu upipiretiki maa re: Yei ye nónnéfatené? Amá iwame ii pí wai, aseké uu kō nnóo pí yipu api pimēcōp̄ecire m máikene re: Usoi úye mpuri ye nkó, aí ne kuyō ne míni péne lin u pakarelě un tinóo n he.

*Yeesu ye untrihélaa p̄ise
(Matiyee 8:28-34; Mariki 5:1-20)*

²⁶ Api Kerasaa pikó keté kee kupiye metéj mecō ní we ken Kalilee keté lorólě loni. ²⁷ Ke Yeesu uu kúninói-i rincúlame, kuyu kp̄e utisi unyine uu u tépei. Háí mekke-me kúu ye ilū tā, aníri an u pekési. Uu ppe k̄eyō má, amá akp̄í k̄emee kuú ppe sói. ²⁸ Kuu Yeesu n yé, uu pup̄ei, uu uanui kecáá wúla uu meyá

maa re: Tó ne mpó ne ní-ye, Ulééca yee nípa yo kecáa ní tú Kepipi Yeesu? Ne ne pó ténile re kapere íwe né wa. ²⁹ Ai líka nnya kuu lē male, Yeesu ye rinóo he re aníri aké ukeméé le. Li ye lin ne u n yisi, pi ye ána ne anípe akpanii u paasile, amá uu a túúni, aníri aa kucesi kóima-mē u kpáú. ³⁰ Yeesu uu u pise re: Iye kapi ye pó sée? Uu rinóo yósu re: Pi ye né sée re “kulúí”, likumúnjé re aníri ye ukemee kulúí wele. ³¹ Aníri nyē áa ne Yeesu téní re úu kapere nkpa kuhore-mē a riláupa.

³² Kúfɔŋlee píima kunyine kun tikúú kecáa we kun tükuri. Aníri áa ne Yeesu téní re uké tíyese aké áfɔŋ nyē-i ló. Yeesu uu ncée a he. ³³ Aníri aa pree usoi uye-i lelu aa áfɔŋ loni. Afɔŋ aa kekúúca-pɔ ntóó sé áa ha míni-i séé. ³⁴ Ke pisei pree áfɔŋ n kpáúlē api lē n yē, api wuru apí ha ne nsímé mmē kuyu maa-i ne siyupi nné-i kóónú. ³⁵ Pisei api léeri piké lelee n wa yē. Api Yeesu kémee tuiɔo api leɔo utisi uyē un peí, un Yeesu ana keyúrí tú un lapaalē, ne ukayu cáká-cáká. Iwame ii pi wai. ³⁶ Pē nnéi inipere-i kai lē n wapisi api lē ke aníri áa ne utisi uye-i ní le keenkée. ³⁷ Kerasaa ketē pikó nnéíé api Yeesu maa re uké pikuyu-i le, ke iwame ii pi n wa nnya. Yeesu uu kúninai yopoi uké tómpɔ. ³⁸ Utisi uyē ke aníri aa n tíye uú ne Yeesu téní re uké ncée u he uké u ritiki, amá Yeesu uu u lakase uu u maa re: ³⁹ A kupóyu pele aa lē ke Ulééca uu pó ní wa keenkée. Utisi uyē uu sí uú ha kuyu nnéi kémee lē ke Yeesu uu u n wa símaankee.

Yeesu ye Yairusi ukpéreyukuse uu kɔ unási unyine pɔise

(Matiyee 9:18-26; Mariki 5:21-43)

⁴⁰ Kumúnjé kpε-i ke Yeesu uu kupiyε ritime rico-mẽ n léeme un pεeri, písoi pεe pεe n cápinelẽ api u tépei. Pi nnéi ye pεe u ménle. ⁴¹ Utisi unyine kapi ye n sée re Yairusi uu pεé weri. U pεe ukuyu Pisuifi kuyomεyáhaalee uwéése le. Uu Yeesu ana metene wula uú ne u téni re uké ukεyɔ-i ha re ⁴² ukεwā kpérepí cirenínje kee m má yarε aηmẽ kefi ne até ye lalε keké kpu.

Kumúnjé kpε-i ke Yeesu uu kei n sɿ, písoi pin awélé nnéi u nyikii pin ne u tikilẽ. ⁴³ Kumúnjé kpε-i, unósi unyine ke ményε amε n léenti hái inmẽ kefi ne ité-me un kei we. [Pipóise píima nnéi kuu rika uu umemá nnéi caai], amá úka úu fe uké u póise. ⁴⁴ Uu Yeesu kepire-mẽ nyósɔpɔ uu uketukanka ritime ca. Kuu lẽ tińca, ményε mee n foho amε mese ne mese nyere. ⁴⁵ Yeesu uu pise re: Wóo né rica? Api pinnéi kénjesi re ápi u rica. Piyεe uu re: Sáa, písoi ye pó kálaalenle awélé nnéi. ⁴⁶ Yeesu uú maa re: Usoi ye né ricale. Liriyíkí re ne ceri re ínaje nnyine ye kenéméé lele. ⁴⁷ Unósi uu yénu re li u yámnle. Uu Yeesu-i sɿ un terii uu uana metene wula. Uu mpá úye keyu-i lẽ nnya kuu Yeesu rińca ne lẽ kuu mese ne mese m péí símisi. ⁴⁸ Yeesu uu u maa re: Unékpére, mpófatenε mee pó yóriye. A n ηme ne nkínjine.

⁴⁹ Kumúnjé kpε-i ke Yeesu uu lẽ n símisi, utumε un Yairusi keyɔ leeri uu Yairusi maa re: Upókpére ye kpule, kapε nkpráni urósáa pekεsi. ⁵⁰ Yeesu uu kóm, uu kuyómεyáhaalee uwéése Yairusi maa re: Kεpówuu áke kapε tɔ, mpókó ye re a ne kefa tenε. Upókpére ye pélune. ⁵¹ Kapi keyɔ n tuiɔ, úu úka ncée he re u ne uyẽ piké lompɔ, insá Piyεe ne Yohani ne Yakupu ne kewá kē usaa ne keuni. ⁵² Mpá úye un

téni kɛwá kɛ nnya. Yeesu uu pɛé maa rɛ: Ani kapɛ tɛ́, ákɛ kpu, kɛ lɔnilɛ. ⁵³ Api u n sɛnnyi, likumúnjé rɛ pi nyu rɛ kekprɛpi yɛ kpulɛ. ⁵⁴ Yeesu uu kekunipɛ tini, uu mɛyá pupɛi rɛ: Kɛwá, a yisi! ⁵⁵ Kɛwá nfaa nn pɛɛri, ákɛ mɛsɛ nɛ mɛsɛ yisi. Yeesu uu rinóó hɛ rɛ piké ilukɛ kɛ hɛ. ⁵⁶ Ai kɛwá pikó nnóó yipu, amá Yeesu uu rinóó pi hɛ rɛ ápi kapɛ lɛlɛɛ n wa úka símisi.

9

Yeesu yɛ pitumɛ kɛfi nɛ pité wɛs
(*Matiyee 10:5-15; Mariki 6:7-13*)

¹ Yeesu uu upitumɛ kɛfi nɛ pité cápɛnɛ uu rínanɛ pi hɛ rɛ piké aníri n fe api kɔ itói m pɔisɛntɛ. ² Uu pɛɛ pi tum tɛ piké ha Uléécɛa iyɔɔpi nsímé símisi api pitóikó pɔisɛntɛ. ³ Uu pi maa rɛ: Ani kapɛ linyinɛ rimúlú yare kunaapi née kulóó née ilukɛ née kɛwóó nɔké nɛ ncée ha. Ani kapɛ sitúkanka sité sité rimúlú. ⁴ Nɔn kɛyɔ kɛye-i n topilɛ, ani kei n tū hái nɛ nɔkɛnétóhɛ tunjé. ⁵ Pin yɛi kusánɛ piyóó nó n yè, ani pikuyu le, ani nɔanána nkoŋo péi liké nyíse rɛ pi Uléécɛa pipakare yɛlɛ. ⁶ Upitumɛ api tósu, api ayu nnéi kɛmɛɛ sónɛ api Nsímé Kɛcirɛ símisi pin nɔpá yɛi pitóikó pɔisɛntɛ.

Erooti yɛ píri tū
(*Matiyee 14:1-12; Mariki 6:14-29*)

⁷ Uyóɔpi Erooti uu lɛ nnéi lɛɛ n wai nsímé kóm. Uu ceri lɛ kuu yé m musí, likumúnjé rɛ pinyinɛ yɛ pɛɛ tee rɛ: Yohani Uniwolɛ yɛɛ pikpɔkpɔ-i yisi. ⁸ Píɔ pin tee rɛ: Elii yɛɛ leemɛ. Píɔ pin kɔ tee rɛ: Pɛɛ mɛkɛɛ antepu unyinɛ yɛɛ nkpɔ-i yisi. ⁹ Amá Erooti uu rɛ: Nɛ tíyɛsɛlɛ api Yohani ríyu tɔlu. Usoi úyɛ

mpuri nsímé kam pɛɛ nní kómɛi má? Uú n wéési uké Yeesu yɛ.

Yeesu yɛ písoi ákotokú anupū (5.000) kpínii
(*Matiyee 14:13-21; Mariki 6:30-44; Yohani 6:1-*

14)

¹⁰ Pitumɛ api pɛɛri api lɛ nɛ lɛ kapi n wapisi Yeesu kɛɛnkɛɛ. Uú nɛ pimɛcirɛ iyaa lelu kuyu kpɛ kapi yɛ n sée rɛ Petisayita kekúrí. ¹¹ Amá písoi pɛɛ n cápínɛlɛ api kóm api u tiki. Yeesu uu Uléécɛa iyɔɔpi nsímé pi símisi uu kɔ pɛpɛɛ m pólú pɔisɛntɛ. ¹² Kɛ itunɛ ii n tɛnɛ, upitumɛ kɛfi nɛ pitɛ apí nɛ u kɔ api u maa rɛ: A písoi maa rɛ piké ha ayu nɛ siyupi sɛɛ nɛ nní ró n kólɛ kɛmɛɛ ilukɛ nɛ sifinɛ wéési, likumúnɛ rɛ kucɛsi kɛcɔpɛ kari nté wɛ. ¹³ Amá Yeesu uu pi maa rɛ: Ani nórínécúruu lilukɛ-lukɛ pi hɛ. Api rinóó yósu rɛ: Akpónó anupū nɛ ikpíntomé ité nmanɛ kari nté má. Née pɔ la rɛ tɔkɛ ha písoi mpí nnéi ilukɛ lɔ? ¹⁴ Písoi ákotokú anupū (5.000) pɛɛ pɛɛ kei wɛ. Yeesu uu upitumɛ maa rɛ: Ani pi tonsɛntɛ písoi kuwóó kuwóó anai. ¹⁵ Pitumɛ api lɛ kuu pi n forii wai, api písoi tonsɛntɛ. ¹⁶ Yeesu uu akpónó anupū nɛ ikpíntomé ité kpísi, uu keyóme weríi, uu ilukɛ iyɛ kɛcáá Uléécɛa pɔɔnɛsɛ. Uu kpókɔrine uu upitumɛ pa rɛ piké písoi pɛɛ n cápínɛlɛ hɔɔnɛ. ¹⁷ Pinnéi api lɛ api lɛpu. Upitumɛ api akéri nyɛɛ m pɔɔnɛ cápínɛ ai anéré kɛfi nɛ atɛ yipu.

Piyɛɛ yɛ yámne rɛ Yeesu kɛ Uléécɛa uu wéɛ
(*Matiyee 16:13-19; Mariki 8:27-29)*

¹⁸ Keyáa kɛnyinɛ kɛ Yeesu uu umɛcirɛ keyóme yáási, upipirɛtiki api u lɛɛpɔ, uu pi pise rɛ: Písoi yɛ máikɛɛ rɛ née úyɛ? ¹⁹ Api rinóó yósu rɛ: Pinyinɛ yɛ tee rɛ pɔ Yohani Uniwolɛ lɛ, picɔ rɛ pɔ Elii lɛ, picɔ

pin kə tee re pə peε mekkeε antepu unyine le yeε nkpə kémeε n yisi. ²⁰ Yeesu uu pi pise re: Nń ní, nə mpíi re nées úye? Piyee uu rinóó yósu re: Póó uyē ke Uléécaā uu n wéeε.

*Yeesu ye unkpə ne umeyise nśmė riyóó
(Matiyee 16:20-28; Mariki 8:30-9:1)*

²¹ Yeesu uu pi nyi re ápi kape úka nśmė mmē símisi. ²² Uu pimáā kpá re: Li pise re né Usoi Kepipi ké meyansei íwe li. Pisuiŋi piwééεε ne pepeε ye Uléécaā inyóonse n wa piwééεε ne isé picélaa yé ke kesii. Li kə pise re piké ke kpu ake keyáā táánū tunjé yisi.

²³ Uu peε pinnéi maa re: Uye un n la uké né ritiki, uké umecire pípaí riyá uu nńpá keyáā kéye ukunapéékóó n yalē, uu peε né tiki. ²⁴ Ai líka nnya, úye un n la uké unfaa lə, u n fómniε. Amá úye un né nnya unfaa n fóm, liute yeε yé unfaa lə. ²⁵ Usoi kulaa ye kúye in te u ketē nté likó nnéi yé, uu peε kpi nées uu umecire ásáláú tani. ²⁶ Uye un neni inései ne nnésímė isei n wai, Usoi Kepipi yé kə uisei wa ken píyei kemeyóopi ne keusaa ne piléécaatumε ke Uléécaā uu n wéeε meyoopi-i m peeri. ²⁷ Asei kam nó símisi, pinyine ye nté wele peε yé Uléécaā meyoopi n yé api kelenε kpíni.

*Yeesu ipiηe ye conse
(Matiyee 17:1-8; Mariki 9:2-8)*

²⁸ Ke Yeesu uu lē pisímė ní masi, ai wai yare siyáā sipaha kumúnjé, uu Yohani ne Yakupu kpísi uú ne rikúú taá piké keyóme yáási. ²⁹ Kuu keyóme n yáási, ukeyu ake méwee conse, uilū ii wárara pói-pói. ³⁰⁻³¹ Mese ne mese, pisoii pité pinyine api Uléécaā

meɔɔpi-i léeri, pi ne Yeesu pin yóí. Pikei kai m pise re uké wa ne unkpɔ Yerusalem-pɔ ifaaci kapi lɛ wai. Pɛpɛɛ Moisi ne Elii. ³² Piyɛɛ ne upicɔ pin ne nnɔ ketaa tu, amá api yáka-yaka api Yeesu meɔɔpi ne pisoí pité pɛɛ ukekúrí ní nyenu yenu. ³³ Ke pisoí pɛ́ api Yeesu rin-yá, Piyɛɛ uu u maa re: Sáa, lí nyamle re táké nté n we. Tɔ la re táké sicánjípi sitaani karií, pɔ́ kɛɛɛ, Moisi kɛɛɛ, Elii kɛɛɛ. Uu nkpáni nyu mmɛ kuu n símisi. ³⁴ Kumúnjé kpe-i kuu lɛ n símisi, kuhope kunyine akú weri aku pi hila. Ke pipiretiki api ní yé́ kuhope kun lɛ pi hilalɛ́, iwame ii pi loni. ³⁵ Tinóó rinyine ari kuhope kpe-i léeri re: Nkó yeɛ Kenépipi kam n wéɛ, ani kutu ke ricɔ! ³⁶ Kapi rinóó tɛ́ lɛ n kómɛi Yeesu nmanɛ kapi pɛɛ nyáni. Pipiretiki api séé, ápi kumúnjé kpe-i úka lɛ kapi n yé́ símisi.

*Yeesu ye kewá kɛ́ ke kuntri aku m pekési poise
(Matiyee 17:14-18; Mariki 9:14-27)*

³⁷ Kai kóso n weesi, api rikúú cépime, risoiwúí píima rinyine ari Yeesu tépɛipɔ. ³⁸ Utisi unyine uu riwúí tɛ́ kɛɔpɛ sicááila kápáa re: Sáa, ne ne pɔ́ tɛni re a kenéwá kɛcáa ripáí, kenécíreníne ye ke. ³⁹ Kuníri kunyine kpeɛ ye ke yisi, ake mese ne mese pipupukɛɛ loni, aku ke kpapamnise meýá, aku atalalaá ke wóise. Aku ye mese ne mese ke riyá, ku ye íwe ke wale kelenɛ. ⁴⁰ Amí ne pipópiretiki tɛni re piké kuníri kpɛ́ lakase, amá ápi fe. ⁴¹ Yeesu uu pɛɛ re: Nó nfatɛnciré ne pikpááree mpuri mmú! Itunje ilé kam nókenémɛɛ pitónɛ kpáne? Itunje ilé kam yé lɛ ne nó n kahari? Ani ne kewá kɛ́ nté né kam. ⁴² Ke kewá ake n nyahaipɔ, kuníri aku ke pɛpire aku ke lémesi meýá. Amá Yeesu uu ne kuníri cési hái, uu kewá

pōise uu keusaa múise. ⁴³ Uléécāa nnaŋe piima nn
m̀pá úye pírí wai.

Yeesu ye unkpò nsimé kpálē
(*Matiyee 17:22-23; Mariki 9:30-32*)

Yeesu m̀ewai mē men kò lē m̀pá úye pírí we, uu
upipiretiki maa re: ⁴⁴ Ani nkpéni aseí nyē kam ní la
ké nó símisi rimúlú nsone. Pi yé Usoi Kεpipi písoi
anipe-i wa piké ke kpu. ⁴⁵ Amá ápi nsímé mmē kō.
Pi pi m pesile re ápi kape n kō, iwame íi kò ηmurei
piké ne Yeesu m pise.

Wóo pipiretiki kecɔpe uwéése?
(*Matiyee 18:1-5; Mariki 9:33-37*)

⁴⁶ Pipiretiki ápi pimεcɔpecire keyáa kenyine n
keŋene piké céri re úye yee pikεcɔpe uwéése.
⁴⁷ Yeesu uu pinfasimé céru. Uu pee kewá kenyine
kpísi uu ukekúrí nyereεe. ⁴⁸ Uu pi maa re: Úye
un né nnya kewá nké kusáne n yósí, tinécúruu kuu
kusáne yósí. Uye un kò kusáne né n yósí, uyee né
n tumme kuu kò kusáne yósí. Likumúné re úye un
nókenécɔpe usíná, uyee uwéése.

Uye un kerócáa n kpálē, uyē úu uróláarɔ
(*Mariki 9:38-40*)

⁴⁹ Yohani uu rinóo yósu re: Sáa, tò unyine yenle
yee aníri n lákase ne ripónyíri nnaŋe arí n la tóké ne
u yè, kúu kerócɔpe ní we tɔn ne pó tíkilē nnya. ⁵⁰ Amá
Yeesu uu rinóo u pesε re: Ani kape ne u yè, liriyíki re
úye un nókenécáa n kpálē, uyē úu nóunéláarɔ.

Samaríi kuyu kunyine ye Yeesu piyóo yè

⁵¹ Ke kumúné kpē ke Yeesu uu keyóme-mē ní
taáne aku n tu, Yeesu uu hó re uké Yerusalem ha.
⁵² Uu písoi pinyine kekpeé tŋse, ápi Samaríi kuyu

kunyine sí te piké lē ne lē kai u m pise u wéési uké kelenē tuiṗo. ⁵³ Amá kuyu kṗē pikó ápi ḡmurei piké kusáne u yósi, kuu Yerusalem-mē n símpo nnya. ⁵⁴ Ke upipiretiki Yakupu ne Yohani api lē n yé api u maa re: Upíima, pō lalē re tókē nna rinóo he nké pikecáá cuunu nké pi torēe? ⁵⁵ Yeesu uu pikuwélé-mē pansēpō uú ne pi cési [uu pēe pi maa re: Ani nyu kemúnjé kekēe nókenémēe ní we. Usoi Kepipi áke ka re keké písoi fóm, amá ke kalē re keké piayu lō]. ⁵⁶ Api pēe yisi api kuyu féé-mē sí.

*Yeesu pitiki kecáá icélaa
(Matiyee 8:19-22)*

⁵⁷ Pin ncée-i we ke utisi unyine uu Yeesu maa re: Ne pó tíkinē kei kaa n símpōne nnéi. ⁵⁸ Yeesu uu u maa re: Sisáná ye sialéeri mále, sinúipi sin siayámé má, amá né, Usoi Kepipi ám tíka má kam yé ríyu n tampō ké wéntē. ⁵⁹ Uu usoi ucō maa re: A né ritiki. Amá usoi uu re: Sáa, a ncée né he ké ha unésáa kulési ké pēe kelenē pó ritiki. ⁶⁰ Yeesu uu rinóo u pēse re: A tíye pikpōkṗo piké pikpōkṗo kulési, pōóké ha Uléécaā iyōopi nsímé símisi.

⁶¹ Usoi ucō uu u maa re: Ne pó tíkinē Upíima, amá a ncée né he ké ha menétónjé pinéko símisi. ⁶² Yeesu uu pēe u pēse re: Uyēe ne ináa n kólōi un pēe kepire ḡméēni úu ne sá re uké Uléécaā iyōopi kémēe ukeikó.

10

Yeesu ye pipiretiki kuwóo ne afēeré ne pité tum

¹ Lē memáá, Upíima uu písoi kuwóo ne afēeré wée uu pité pité pi tum ayu ne silō nnéi kémēe kai m pise re uricuruu uké kō sóne. ² Uu pi maa re: Iluke kapi ní kpasine ye piyele, amá pikeikó pēe yé i n kpassi

ápi piye. Ani ne ucarere tē uké pɛpɛe yé i n kpassi rikpá. ³ Ani ncée kpísi! Ne nó tumle re ani isáŋ ye ákpe keɔpe ní we meɔ n sónɛ. ⁴ Ani kapɛ siwóó nées kulóó nées anéeri rimúlú, áni kapɛ ncée-i nyere re nké unyine yáási. ⁵ Nóké kelene kényo kenyine-i n lompɔ, ani ye maa re: Nkínŋine nké kényo nké-i n we. ⁶ In te nkínŋine ukó unyine ye kényo ke-i we, nónnékínŋine yé u ritiki. Insá lē, nókenémee ke nónnékínŋine nn pelenɛ. ⁷ Ani kényo ke-i tone, ani lē kapi kei nó n he lē ani níru, likumúŋé re ukéikó ye uihéé mále. Ani kapɛ síyo n tɔrii. ⁸ Nɔn kuyu kúye-i n lompɔ pin kusáne nó n yósu, pin yo nó m pa, ani li. ⁹ Ani pitóikó m pɔisente, ani kuyu pikó maa re: Uléécáa iyɔɔpi ye nó nyahaimɛle. ¹⁰ Amá nɔn kuyu kúye-i n lompɔ pin piyóó nó n yé, ani icée-i lépɔ aní maa re: ¹¹ Tɔ nókunéyu nkoŋo mee aróna rimímɛelú nókenécáá ripéi. Mpá ne lē, ani ceri re Uléécáa iyɔɔpi ye ne nó rikɔle. ¹² Asei kam nní nó símisi re keyáa kē ke Uléécáa uu n sánti uké ne pisoi n túhaane, Sotɔm pikó ke Uléécáa uu nna n ŋmaasi iwe yé ne kuyu kpē ikó kutəsi wa.

*Ayu nyee áa ye Yeesu nsímé ní ŋmurei
(Matiyee 11:20-24)*

¹³ Nó Korasin pikó, íwe kani topori. Nó Petisayita pikó, íwe kani topori! Likumúŋé re mɛwaisaŋa kapi nókenémee n wapisi men pɛe Tiiri ne Sitɔó kémee n wa, ai nní ní we pin piakópe kepire ritɔ api áfɔrɔnti tani api pimɛcire nfúrɔ káikee liké nyíse re pi conse. ¹⁴ Lē nnya ke Tiiri ne Sitɔó pikó iwe ii yé ha ketúhaane kéméé ne nóinékó kutəsi wa. ¹⁵ Nté nó Kaperinawum pikó, nɔ músu re keléécáa-mē kaní taálē? Ai nkpáni lē. Amá kukúlāyu-i ke Uléécáa uu

ketē-mē nó láupāle. ¹⁶ Uu upipiretiki pimáa kpá re: Úye un kutu nó n cālē, nē kuu kutu cālē, úye un nó n yulu nē kuu yúlu. Úye un kō nē n yulu, uyee né n tumme kuu yúlu.

Pisoi kuwóó ne afээрé ne pitē mepεeme

¹⁷ Pisoi kuwóó ne afээрé pē kapi n tū api pεeri ne mpóonare, api re: Sáa, aníri ricuruu yee ró pakarele, tōn tinó a n he ne ripónyíri. ¹⁸ Yeesu uu rinó pi yósu re: Ne pεe Setani yenle un keyómecaa-pō lóiri yare kekóneseípi. ¹⁹ Ani kutu ricō! Née ínane nó he re nōké iwáa ne inā kecáa sōne ani uláarō nnanhe nnéi tékéé líka ái yé kō nó wa. ²⁰ Amá ái kape nó n láarú re aníri ye nó wuru nnya. Lεεε yé nó n láarú lee re Uléecaa ye nóanényíri uritelé kémee wói.

Yeesu ripōō ye larisi

(Matiyee 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Kumúnjé kpe-i, Nfáasone nn Yeesu rikin ninjukuse uú maa re: Sáa, ketē ne keyóme Upiima, ne pō pakare re pō tíyese siwā sínsápi asi nsímé mmē kaa pisōhōō ne pinyuwe ní pesí aseí kom. Póō mpófānare kémee la re líké lē wa nnya kai kō mesei lē wa, Sáa. ²² Unésáa ye nípá yo nnéi né pale. Uka ucō úu né nyu Unésáa memáá. Uka ucō úu kō Unésáa nyu insá nē Ukepípi ne pē kam n tíyese api u ceru. ²³ Yeesu uu lē memáá upipiretiki-mē pansεpō uu pi maa re: Pεpεe lē kani nní n nyáni n nyáni ye pínarekomε le. ²⁴ Asei kecáá, antepuyε ne piyóopi meyā ye káipile piké lē kani n yé yē, amá ápi li yē, ápi káipi re piké lē kani nní n kō kō, amá ápi li kō.

Samarii ketē usoi unyine yee kusoi n nyu kecáá nsímé

²⁵ Isé ucélaa unyine uu rinóo maa un la uké Yeesu ripine wa, uu u pise re: Sáa, íye kai pise re ké wa ké ne nfáa teneciré n yé? ²⁶ Yeesu uu rinóo u yósu re: Iye kai irósé kémee wólaalē? Kaa ye isé ritelé n kéē, íye kaa ye mpíí i kō. ²⁷ Usoi uyē uu rinóo yósu re: A Upíima Upólééca n la ne kepófa nnéí, ne ipósoi nnéí, ne mpónaŋe nnéí ne kepómúŋé nnéí, aa kō upócō n la yare kaa ripócúruu ní la. ²⁸ Yeesu uu pree u maa re: Pō n̄sone rinóo né pesele. A lē titiki, pō nfáa yē. ²⁹ Amá isé ucélaa uu alari n wéési uu lē nnya Yeesu pise re: Wóo unésoicō? ³⁰ Yeesu uu rinóo u pree re: Utisi unyine yee keyáa Yerusalem leeri un Yeriko-mē cepilē, piyaa api u tini api uilū yósu api u kpafui api itói u wai, api keteni-i u lalēi heihei api tómpō. ³¹ Aí ne sá uyee ye Ulééca inyóonse n wa unyine un ncée mmē tikilē. Kuu utisi uyē n yé, uu kēŋéé uu fáau. ³² Lefi ukó unyine uu kō limecō kelō ke-i tuipō, uu utisi uyē yenu, uyē uu kō kēŋéé uu fáau. ³³ Amá Samarii ukó unyine yee ncée mmē n tíkimele uu utóikó uyē kelō tuipō. Kuu u n yé, ai meyíkíyiki íwe u wai. ³⁴ Uú nyósopō uu mékpō ne feé uitoi kecáá kōikee, uu i pahaankee. Uu lē memáa ukeminaa kecáa u tonse uú ne picéetōŋé keyō kenyine-i u sí uú ha kei ukecáa paí. ³⁵ Kai n weesi, uu mewópipi meté lese uu uyee picéetōŋé keyō kecáa mí paílē pa uu u maa re: A usoi nkó kecáa ripaí, nen ha piyei nté m peme, né riwóme tee n tise pō hééle. ³⁶ Yeesu uu pimáa kpá re: PISOI pitaani mpí kecōpe úye yee uyē ke piyaa api nní itói n wa usoicō? ³⁷ Isé ucélaa uu rinóo yósu re: Uyee kusoi u

n wa yeε uusoicɔ. Yeesu uu pεε u maa rε: A n ηme, aa ye limεcɔ wai.

Yeesu ye Marita ne Maari keyɔ ha

³⁸⁻³⁹ Ke Yeesu ne upipiretiki api pinsē n nɔhɛ, api kuyu kunyine tulu, unósi unyine kapi ye n sée rε Marita un kei we, uu ukeyɔ-i kusáne pi yósu. Marita ye pεε uwá unyine mále api ye u séi rε Maari. U pεε kei wele. Uu Upíima ana metene tone un uicélaa kutu cɔlɛ. ⁴⁰ Marita pón ne pisóɔ kényu mahani. Uu yisi uu rε: Upíima, ái pó cɔhɛ ke unéwá uú ne menécíre pihúúkei n nyáneii? A u maa rε uké né lé. ⁴¹ Upíima uu u maa rε: Marita, Marita, pɔ mepócíre mpá yo kémee picón tɔsile ne pinákaankeε. ⁴² Amá likei lise kai usoi pise. Likei kecire ke Maari uu wée, úka úu yé fe uké li u yɔsí.

11

*Yeesu ye piyómeyáhaa upipiretiki céési
(Matiyee 6:9-13; 7:7-11)*

¹ Keyáa kenyine ke Yeesu uu kelɔ kenyine keyóme yáási. Kuu ní masí, uupiretiki unyine uu u pise rε: Upíima, a piyómeyáhaa ró céési yare ke Yohani uu upipiretiki n céési mecɔ. ² Yeesu uu pi maa rε: Nɔn ye keyóme n yáásine, ani ye maa rε:

Sáa, tipónyíri tiké n kóólelɛ.

Ipóyóopi iké lomme.

³ A mpá keyáa kéye iluke ró he.

⁴ A arókópe ró sárei,

Yare ke tó ye kɔ picɔ n sárei pin akópe ró n wa mecɔ.

Kape tíyese tóké pipeikeε kémee loó.

⁵ Yeesu uu kə pimáa pi kpá re: Nó unyine un nkpéni usáne m má uu kesine u leepə uu u maa re: Unésáne, a akpónó ataani né lonse. ⁶ Unésáne unyine yee ncée leeri uu kenéyo-i weri, ám kə pee líka má ké u pa. ⁷ In n la uusanə uyē yé hái kényə kemee-pə rinóo u yóome re: Kape né ricóh! Ne rinənoo hánesele am ká, tó ne sinéwá ye lonle, ám fene ké yisi ké akpónó pə pa. ⁸ Asei kam nó símisine re in n la úu yé yisi uké a u pa re u uusanə nnya, amá u yé yisi uu lē nnéi kai u m pise u pa re uusanə ye picóh u nohlē nnya. ⁹ Né ne nó tee re: Ani ye we, pi yé nó he, ani ye wéési, nó yé, ani ye rikómkóm, pi yé rinənoo nó hánne. ¹⁰ Likumúnjé re usoi uyee n we kapi ye he, uyee n wéési yee ye yé, uyee rinkómkóm kapi ye hánne. ¹¹ Néee usáa úye kewá kee yé nkpíntomé u we, uu pee iwáa ke pa? ¹² Néee úye yee yé ukewá inā he, ken tipele u n we? ¹³ Mpá nó pikpááree mpí, nə ye fele ani nósinépipi lisone he. Nó pee re urósáa yee keyómecaa-pə ní we yee yé pee meníhe pepere Nfáasone u m pise pihēe riyáa?

*Yeesu ye pepere ukécáa nkópe n símisi rinóo pese
(Matiyee 12:22-30; Mariki 3:22-27)*

¹⁴ Keyáa kenyine ke Yeesu uú we un kuníri kunyine kpee utisi unyine nsímé ní pəoneselē lakase. Kaku ní le, utisi uyē uu nsímé loni ai písoi pee n cápinelē meyíkíyiki nnóo yipu. ¹⁵ Amá pikecəpe pinyine apí maa re: Aníri uyəəpi Pelisepule nnahe kuu ye ne aníri lakase! ¹⁶ Amá picə pəon la piké ripine u wa, apí pee u pise re uké mewaisaŋa menyine wa uké ne nyíse re Uléécáa kémee kuu léeri. ¹⁷ Amá Yeesu pó ne pee pikemúnjé nyule.

Uu pɛɛ pi maa rɛ: Kuyɔɔpiyu kunyine pisoi pin pimɛɔpɛcɪrɛ n tɔpu, ku yɛ kpulɛ, kusiyo asi kɛsɛ kɛsɛ lɔlɛsi. ¹⁸ Lɛ nnya in tɛ Setani yɛ nɛ umɛcɪrɛ tɔpu, iye kɛ ukuyɔɔpiyu aku yɛ pɛɛ fɛ akú nɛ n wɛ? Nɔ maa rɛ Pelisepulɛ nnaɲɛ kam nɛ aníri lakasɛ nnya kam lɛ ma. ¹⁹ In tɛ Pelisepulɛ yɛɛ rɪnaɲɛ né hɛ kam nɛ aníri lakasɛntɛ, wɔo pɛɛ nɔpinékó pɔ rɪnaɲɛ hɛ kapí nɛ a lakasɛntɛ? Ani n nyu rɛ nɔpinékó cɪrɛ pɛɛ nɔ nyísɛnɛ rɛ áni alari má. ²⁰ Asei kɛcáá, Uléécáa nnaɲɛ kam nɛ aníri lakasɛntɛ. Lɛlɛ nyísɛlɛ tɛ Uléécáa iyɔɔpi yɛ nɔkɛnɛmɛɛ pituimɛ masilɛ.

²¹ Usoi naɲɛ-naɲɛ un itɔpilū m má un nɛ ukɛyo m mɛ́, úka úu yɛ fɛ uké ulikó linyinɛ yááí. ²² Amá unyine un rɪnaɲɛ u n feriyɛ, liute yɛ̀ uitɔpilū iyɛ kuú pɛ́ɛ nɛ n tálɛ yɔsilɛ uu umɛmá mɛ kpísi uu hɔ́nɛntɛ.

²³ Nkó yɛɛ úu kɛnécáá n kpálɛ yɛ iláarɔ né wailɛ, nkó yɛɛ úu picápinɛ né n lɛní yɛ haresilɛ.

*Kuniri yɛ kuripɔhɔ kpurɛ-i pɛlɛ
(Matiyɛ 12:43-45)*

²⁴ Kuníri kun usoi kɛmɛ́ n le, kɛlɔ kóima kɛnyinɛ-i kaku yɛ ha n keraai kun kɛwɛntɛ wɛ́ɛsi. Kunsá kɛwɛntɛ n yɛ́, ku yɛ kukefa-i maa rɛ: Nɛ kɛnɛ́yo kpurɛ kam n t́iyɛmɛ-i pɛlɛnɛ. ²⁵ Kun m pɛɛpɔ, aku kɛ́yo lɛɛpɔ kɛn pɛ́ɛilɛ kɛn kɔ nyɔ́nɛlɛ cáká-cáká. ²⁶ Kei kaku yɛ pɛ́ɛ ha kuacɔ asɛi nyɛɛ kuricuruu rikpákárá n fɛ kpíipɔ áá nɛ kɛ́yo kɛ-i tonɛ. Lɛlɛ yɛ t́iyɛɛ kɛ liute uyɛ mɛwɛɛ falɛ amɛ yɛ n caailɛ amɛ mɛkpurɛ mɛ-i kuú pɛɛ n wɛ t́osu.

Mpɔɔnaɛ kɛcɪrɛ

²⁷ Kɛ Yeesu uu lɛ pisímé nɛ masí, unɔ́si unyine uu riwúí kɛcɔpɛ maari rɛ: Unɔ́si uyɛ kɛfa-i kaa n tónɛ

uu kɔ pɔ nyɛnsɛ yɛ ɔnarɛkomɛ lɛ. ²⁸ Yeesu uu rinɔɔ u yɔsu rɛ: Pɛpɛɛ yɛ Nlɛ́ɛcaasimé kutu rinɔɔ api lɛ knn m pisɛ tiki pɛɛ mɛnínɛ pínarɛkomɛ.

*Pi Yeesu pisɛ rɛ uké mɛwaisaŋa wa uu yúlu
(Matiyee 12:38-42)*

²⁹ Kumúnɛ́ kɛ-i kɛ asoiwuí aa Yeesu n kálaalɛ́, Yeesu uú maa rɛ: Nfáani ketɛ́ nké písoi yɛ caailɛnɛ hái. Pi mɛwaisaŋa kórulɛ. Mɛwaisaŋa mɛ́ kɛ antepu Yonaasi uu n yé́ mɛnyinɛɔ kapi yé kɔ yɛ́. ³⁰ Yare kɛ Yonaasi uu Niniifi pikó mɛwaisaŋa n nyíse, limɛɔ kɛ Usoi Kɛpipi akɛ́ yé nfáani ketɛ́ nké písoi mɛ nyíse. ³¹ Keyáa kɛ́ kɛ Ulé́ɛcaa uú nɛ písoi n túhaanɛnɛ, unósiyɔɔpi yɛɛ Saapa ketɛ́ kɛcáá n tú yé ha yisi, uu nfáani ketɛ́ nké písoi akóɛ pa. Li we rɛ uyɛɛ pɛɛ hái ketɛ́ ketɔ-pɔ leemɛɛ uú wɛri rɛ uké Salomɔɔ mɛwé́ɛsesɔhɔ kɔ́. Uyɛɛ kɔ nté nní ń we yɛ kɔ pɛɛ Salomɔɔ fele! ³² Niniifi pikó yé ha keyáa kɛ́ yisi, api nfáani ketɛ́ nké písoi akóɛ pa. Li we rɛ kumúnɛ́ kɛ-i kɛ Yonaasi uú pɛɛ Nlɛ́ɛcaasimé rin-yóó api kóm, pi pɛɛ mɛfɛnɛ consɛɛ. Uyɛɛ nté nní ń we yɛ kɔ pɛɛ Yonaasi fele.

*Metéi kɛnyárú
(Matiyee 5:15; 6:22-23)*

³³ Yeesu uu kɔ rɛ: Úka úu yɛ kɛ́firáa risé uu kɛ pésu nɛɛ uu kucári kɛ kipi, amá kelɔ́ cáca kuu yɛ kɛ ritɔsi rɛ pɛpɛɛ n lomɔɔ piké metéi yé́ nnya. ³⁴ Ipóníɛɛ yɛ ipóɔɔɛ kɛfiráa lɛ. Ipóníɛɛ in n nyáni rísɔnɛ, ipóɔɔɛ nnéi kai yɛ n kpáiiɛ́, amá ipóníɛɛ insá rísɔnɛ n nyáni, kuɔmaha-i kɛ ipóɔɔɛ ii yé n we. ³⁵ Lɛ́ nnya a mɛpó́ɔ́rɛ tí, metéi mɛɛ kɛpómɛɛ ń we ámɛ kape nɛ rinmaha rimpóló nnya. ³⁶ Ipóɔɔɛ

nnéi in metéi m má ke ikelō kéka áke kuḡmaha-i we, innéi yé metéi-i m pòlolenle yare lē ke kéfiráa ake ye ne kemetéi nnéi pò n kpáiiḡ.

*Yeesu ye ne Pifarisi ne isé picélaa cési
(Matiyee 23:1-36; Mariki 12:38-40)*

³⁷ Ke Yeesu uu ní we un símisi, Ufarisi unyine uu ukéyo-i u séi re piké kesé iluke li. Yeesu uu lompo uu piluke kápáá. ³⁸ Ai Ufarisi uyē píri wai ke Yeesu uú ne n le úu kò pree anípe nale kelene yare ke piinyekii ii m pise. ³⁹ Upiima uu pree u maa re: Lē ke nò Pifarisi ani ní we ye lē. Kepóripi ne ricáripi kepire kani ye heere, amá nósínéfa kémee, piyaa ne mewai kópe nfasimé mee yipaalē. ⁴⁰ Nò piníri le. In ne Uléécaa yee kepire n wa cire yee kò kemée waa? ⁴¹ Lē nnya, ani lelee nósínépóripi ne nóanécáripi-i ní we píwekóó hekesi, li yé pree nípa yo nò sɔnukuse.

⁴² Nò Pifarisi, íwe kani topori! Nò ye iyéhe yare manti ne ruu ne ayéhepei ncɔpuri ripénele ani hódne awélé kefi, ani kuwélé kuse Uléécaa pa. Amá ani pree Uléécaa asei ne unla waiselē. Lē kai kò pree m pise re ani n wai nɔn kò péé ne litórɔo kecáá léiselē.

⁴³ Nò Pifarisi, íwe kani topori. Síyukóótone kani ye ayómeyáhaalee-i n la. Nò kò la piké ye kéyaála-i nò n yáhaankée. ⁴⁴ Íwe kani topori! Nò we yare ihóre iyē kecáá kapi n sónne ápi kò pree ikécáá nyu.

⁴⁵ Isé ucélaa use uu u maa re: Sáa, pɔn lē n símisi, tó kaa kò lē lámisi. ⁴⁶ Yeesu uu rinóó yósu re: Nò isé picélaa, íwe ke nò kò topori! Ncɔni mule-mule kani ye picɔ cɔnse, áni ye kò pree nípa fíi ne nókenénípepi rica. ⁴⁷ Íwe kani topori! Akpíi sɔne kani ye antepuyee ke nópínésáayaha api n kó mómti. ⁴⁸ Nómenéwai

mee nyíselenle re lē ke nópínésáayaha api n wa ye ne nó risále, likumúnjé re pi antepuyé kónle, nṓo piakpíí móm̄ti. ⁴⁹ Lē nnya ke Uléécaá uú péé ne umewéésēsōhō maa re: Nḗ Uléécaá, né antepuyé ne pitumē pi pa, api pikēcōpe picō kóni api picō íwe wai. ⁵⁰ Kai nní lē, nfáani ketē nké p̄soi p̄e yé antepuyé p̄e hái ketē kekoraane-me n k̄pí nk̄pō nnya akpanii yē. ⁵¹ Kai n k̄píime Ap̄eli nk̄pō-me hái ne Sakarii kapi kenýóñsehúúpi ne Uléécaá keyō kepáápáá ní kpu nk̄pō-pō. Asei kam nó símisi, nfáani ketē nké p̄soi mpí kapi antepuyé p̄ē nk̄pō riwome kórunē.

⁵² Iwe kani topori, nṓ isé picélaa! Nō rinōnō tē kapi ye ne rintíki apí ne Uléécaá céru kehánne lesele, nṓ áni kō p̄e fenē nāké lompō, ani kō p̄e p̄ep̄e pilompō ní la ncée tápisi.

⁵³ Ke Yeesu uu kelō ke-i n yisi, isé picélaa ne Pifarisi apí ne u wóosi, api isímé mpehē mpehē kecáá u m p̄iseise. ⁵⁴ Api apine u n wapisi re uké nkópe nnyine male.

12

*Yeesu ye kecáá kecáá mewai kesi
(Matiyee 10:26-27)*

¹ Kumúnjé k̄pe-i, p̄soi api cáp̄ine kulúí, ai tulu ricuruu p̄in ána cōpaane. Yeesu uu p̄e mefóí upipiretiki maa re: Ani nómenécíre tí ne Pifarisi nk̄pónótō pite. Lelē re pi kecáá kecáá mewai ye me. ² Lē nnéí lē m pékaalē ne lē nnéí ke úka úu n nyu yé kam ai metéí kémēe léeri, mpá úye uu li yenu uu kō li ceru. ³ Lē nnya, lē kani yé meyaá m̄ male, metéí-i kapi yé li kō. Lē nnéí kani yé alee kémēe picō

atu-i rinwéíwéí, alee ne itúhaa kecáá kapi yé keyáa li riyóó.

*Uyē kai m pise re usoi uké n wuru
(Matiyee 10:28-31)*

⁴ Ne nǒ pinésáne símisi re: Ani kapε pepeε ye usoi ní kpu, amá ápi ye peε fe piké linyine licɔ wa n wuru.

⁵ Ké nó céési uyē kai m pise re nǎké n wuru. Uléécaá yeε ye n fe uu usoi kopu, uu limemáá nna teneciré kémεε u sáɔ kai pise re nǎké n wuru. Eεε, ne nó maa re uyē kai pise re nǎké n wuru.

⁶ In ne sítanká sité kapi ye ne sinúipi yuke-yuke sinupū lɔɔ? Mpá ne lē, Uléécaá úu ye kéka kecáá palei. ⁷ Pi nónnényúpi nnéi ricurruu keεnle. Iwame íi kapε ye nó wa. Nɔ Uléécaá inipeε-i ríyu mále lin sinúipi yuke-yuke kulúí fe.

*Yeesu meýóó ne umeyule kecáá nsimé
(Matiyee 10:32-33; 12:32; 10:19-20)*

⁸ Ne nó maa re: Uye un písoi kecɔpe n ηmurei re u unékó le, né Usoi Kepipi ricurruu yé Uléécaá pileecaatumε-i ηmurei re née u te. ⁹ Amá úye un písoi keyu-i n kesi re úu né nyu, né Usoi Kepipi ricurruu yé Uléécaá pileecaatumε-i kési re ám liute nyu.

¹⁰ Uye un Usoi Kepipi ricurruu kecáá nkópe n símisi, pi yé akópe nyē liute sárei, amá úye un Nfáasɔne n lámisi, liute akópe áa kusárei we.

¹¹ Pin píyei nó n tɔɔi re pi ne ayómeyáhaalee-i née piyóɔpi-i née kuyu piwéése-i pitúhaane nó sí, áni kapε píri tóne ne mmē kani yé ha mí male nǎké ne ketahai ní le. ¹² Nfáasɔne mee yé kumúnjé kpe-i mmē kai m pise re nǎké male nó céési.

Umámá niri kenýárū

13 Unyine uu riwúí kecɔpe Yeesu maari re: Sáa, a unémárecɔ maa re tó ne uyẽ také ikúlanlũ ke urósáa uú ne ró n tiye hɔɔne. 14 Yeesu uu rinóɔ u yósu re: Unésáne, wóo né tĩ te ké nónnésímé n túhaane née ké ye ikúlanlũ nó hósone? 15 Uu pɛɛ lɛ memáá pinnéí maa re: Ani nómenécíre tĩ ne memá nnáápí. Mpá usoi un íye nsá m má, ái umemá mee unfaa tese.

16 Uu pɛɛ kenýárũ pi wai re: Umámá unyine yee pɛɛ sitẽ má sin iluke u wai. 17 Uu músu uu nfasimé wai re: Iye kam waine? Kɛwai áke ne né we kei kam yé inéluke nnéí n súúkee. 18 Uu lɛ memáá umecire maa re: Ne anésime foresine am amáa mómti, am kei menélukɛpipi ne linékó tɔɔɔ nnéí súúkee. 19 Am pɛɛ limemáá menécíre maa re: Ne meyíkíyiki nkpéni iluke yee yé aɲmẽ kulúí né n wa mále. Lɛ nnya né n wéntelɛ nen le nen níru nen mpáɔnarɛ-i we. 20 Amá Uléécaá uu u maa re: Pó uniri nkó! Kesine nké cire ke mpófáa nn kété waine. Lin lɛ n wa, wóo yé pɛɛ lɛ kaa nní mepócíre n yikikɛɛ n te? 21 Yeesu uu kpá re: Limɛcɔ kai we ne uyee nní memá umecire n cápine, amá úu pɛɛ Uléécaá kémee líka má.

*Ani ne Uléécaá n tálɛ
(Matiyee 6:24-34)*

22 Yeesu uu pɛɛ upipiretiki maa re: Lɛ nnya kam nó maa re áni kape ye lɛ kani yé n li nɔké ne nfáa m má ne ilũ kani yé nóinépiɲe kecáá ní yárii nfasimé wa. 23 Likumúnɛ re nfáa ye iluke fele, ipiɲe in ilũ fe. 24 Ani ákpaán-kpaán tipaí, áa ye lukesi áa ye kɔ kpasi, áa kelukeyekei má áa kɔ risíme má, amá Uléécaá ye a kpíniile. Nɔ ne meyánsei sinúipi ríyu mále. 25 Nó úye yee yé fe uu nfasimé wai uú ha ne unfaa aɲmẽ nípá nkáripí kpásɛ? 26 In te áni líka

kuwai we likei sírsá lē kémee, yo nnya kani pēe litórōō nní kémee nfasimé wai? ²⁷ Ani sicare sēe ye n felesi ripaí nké. Mefele mē áme ye pikei píka wa áme ye kō líka yóō, amá ké nó símisi re nḗpá ne lē, uyóōpi Salomōō ricuruu ne umemá nnéí úu pēe ilū inyine má yee í nyaḡ ai mēfele menyine tulu. ²⁸ Nó písoi mpí nfatene ín piye. In te Uléécaā ye meyuí mee neni kecare-i í we pin kō kóso nna me ḡmaasine lē sōnukuse, nó kecáá kúu yé meníḡe ripaíí? ²⁹ Ani kape nómenécíre nfasimé tā te yo kani yé li nēe yo kani yé n ntí. Lē ái kape nfasimé nó n we. ³⁰ Pēpēe ápi Uléécaā m pakarelē pēe lē likó meséere wéési. Amá Nóunésáa yee keyómecaa-pō í we ye nyule lelee nó m párlē. ³¹ Uléécaā iyóōpi kani yé meníḡe wéési, uu pēe litórōō nní nnéí mpuri nó he.

*Keyómecaa memá
(Matiyee 6:19-21)*

³² Yeesu uu kō upipiretiki pimáa kpá re: Ani kulúí we, amá iwame íi kape nó wa. Li we re Nóunésáa ye la re ani uiyóōpi kémee lompō. ³³ Ani nólinékó yálishi ani lisiwóó píwekóó hóónente. Ani awóólōō kpōcírē mulēi, ani nómenécíre memá cápíne keyómecaa-pō, kei káme píkaí m pōlune. Piyaa ápi píkaí me cane, apapi áa kō me caaine. ³⁴ Likumúḡe re kei ke nómenémá ame í we, kei ke nónnéfasimé nn ye n we.

Pikeikó pēe ápi ye n lōpile

³⁵ Ani nómenécíre n cápínelē nōn ne we, ani nóanétampála sihale n télē, ani nósinéfírāa n sélē. ³⁶ Ani pikeikó pēe piuyōsaa m mé mecō n we. Pinósikpiké anyá kuu léérine uké rinōnōō

rikómikómí nəké mese ne mese u hánne uké lompō.

³⁷ Pínarekome ye pi, pikéikó pē ke ukéisaa uu yé n leeme pin ne nyáni. Asei kam nó símisi, u umecire nyóonsene uu pi tonse, uu iluke pi wai re piké li.

³⁸ Un kesinecō ne likepire n ka uu pi leeri pin nyáni, pínarekome ye pi.

³⁹ Ani nsone ceri re in te kégō usaa ye pree nyu itunje iye-i ke uyaa uu n sónti, u yé pēé n nyánile úu yé tíye uyaa uké kulee fori uké lompō. ⁴⁰ Nóké nómenécire mesére n cápinelē nōn ne mé. Kumúnjé kpe-i káni ne m músu ke Usoi Kepipi ake pēeri.

*Ukeikó sone ne ukeikó kōpe
(Matiyee 24:45-51)*

⁴¹ Piyee uu pree u maa re: Upíima, yare tō nmane nnya kaa kenýárū nké wa née ne pisoí tōrō nnéi?

⁴² Upíima uu rinóo yósu re: Wóo we yare ukeikó yee aseí n tíkile un kō mewéesesōhō má? Uyee ukeikó uyē ke úyōsaa uu yé ne kégō rin-yá re uké ke m paílē, uu ye upikeicō iluke pa kumúnjé kpe-i kai m pise.

⁴³ In te úyōsaa ye ukeikó uyē leeme un mesei upikei kecáá we, u únarekome le. ⁴⁴ Asei kam nó símisi: Uyōsaa ye ulikó nnéi u múisene re uké likecáá m paílē.

⁴⁵ Amá ukeikó uyē un umecire m maa re: Unéyōsaa mekame ye nánailē. Un upikeicō pikpáfii rinkápáá, un le un pom, ⁴⁶ keyáa kē ne itunje iyē kúu ne m músu kémee ke úyōsaa uú ha sónti. Kei kuu yé pree ukeikó uyē lakase uu íwe u wai yare kapi ye pēpēe ápi aseí n tíkile n wa mecō. ⁴⁷ Ukeikó nkó yee uuyōsaa mēpōla n nyu, amá úu kō pree pikai umecire cápínene uké ne n we, úu kō pree uuyōsaa mela waine, pi yé liute meyá fapii.

⁴⁸ Ukeikó nkó yee úu úyōsaa lilala n nyu uu pree ncaai mee ne ipépi n

sá wai, pi yé liute fí fápíi. Pin úye meýá m pa, meýá kapi liute pisene, pin úye meýá timmuíse, meýá kapi liute kórunε.

*Yeesu nnya pisoι ye kériinene
(Matiyee 10:34-36)*

⁴⁹ Yeesu uu pimáa kpá re: Ne kale ké ketē kecáá nna risé. Li nkpáni yare nké pee pisé máálē. ⁵⁰ Li kō pise re ké míni wole. Lελεε íwe iyē kam n lenε. Meyíkíyiki kam la re liitunje iyē iké pee pitule m máálē. ⁵¹ Nō mūsu re nkíninje kam ne keteni-i kaa? Ne nó maa re “aáí”, amá pikériine kam ne nó ka. ⁵² Kai ne neni rimpá, kέyō kee pisoι pinupū m má yé rikéne, kuwélé kuse pitaani, kuwélé kucō pité, pin ne tōpu. ⁵³ Usáa yé ne ukεpipi tō, kεpipi pōō kō ne usáa tōpu, úni uú ne uukpére tōpu, ukpére pōō ne úni tōpu, unyáani uú ne ufōsi tōpu, ufōsi pōō ne unyáani tōpu.

*Ani ye meconsente aseí kō
(Matiyee 16:2-3)*

⁵⁴ Yeesu uu kō pisoι pee n cápinelē pimáa kpá re: Kani ye ahope n yé an ketunelolé-mē leeri, nō ye mese ne mese maa re: “Ikónε ye cuunine”. Lē kai ye kō mesei wa. ⁵⁵ Nōn kō n yē te kuyō ye itunje kumii-mē pepuri, nō ye maa re: “Kutói ye waine”. Lē kai ye kō mesei wa. ⁵⁶ Nō kecáá kecáá mewai pikó mpí! Nō ye fele ani ketē ne keyóme meconsente ceru. Yo nnya káni pee kumújé nkú-i kari nní ní we aseí kóméi má?

*Usoi ne uucéō pikómεine
(Matiyee 5:25-26)*

⁵⁷ Yo nnya káni ye pɛɛ nórínécúruu lɛlɛ aseɪ m má céri. ⁵⁸ Usoi un tiyóɔpipoo pó n sée, nɔn nsé timpéne re ketúhaane kani sí, li pise re póké riŋmóópú ani kómɛine ncée keɔɔɔɔ, upócéɔ úu kape ne utúhaane-i pó n ha, utúhaane uké pisóóca pó rimúise, pisóóca póké kukpaniilee-i pó rinsápɔ nnya. ⁵⁹ Asei kam pó símisi, pɔn kukpaniilee n lɔ, áa leerine káa riwóme nnéi n héele hái ne kétanká tɔɔɔ-pɔ.

13

Li pise re nóké mɛfine conse

¹ PISOI pinyine api kumúŋé kɔɔ-i Yeosu lɛɔɔ, api u símisi lɛ ke uyóɔpi Pilati uu rinóɔ n he re piké Kalilee pikó pɛɛ ní we pin Uléécáa inyóɔnse wai kɔ. ² Yeosu uu pi maa re: Nɔ músu re ke pISOI pɛɛ api pikópɛkɔ́ píima api Kalilee pikó tɔɔɔ tósu nnya kapi lɛ pi kɔɔ? ³ Ne nó maa re “aaí”, amá nɔnsá mɛfine n conse, nɔ nónnénéi kɔɔine pimɛɔ. ⁴ PISOI pité api we afɛɛɛɛ pɛ kecáá ke Silowee kulee cáca aku ní loó aku kóni ní? Nɔ músu re piakóɔ nyɛɛ Yerusalem kuyu pikó tɔɔɔ akó tɔsii? ⁵ Ne nó maa re “aaí”, amá nɔnsá mɛfine n conse, nɔ nónnénéi kɔɔine pimɛɔ.

Kúfikiyee kɔɔe áku ye apipi m mári nsímé

⁶ Yeosu uu lɛ memáá kenyárú nké pi maa re: Utisi unyine yeɛ pɛɛ kúfikiyee kunyine tamaalɛ uafikiyee keɔɔɔ kémɛɛ. Uu keyáa sí uké kukecáá apipi túunu, amá úu líka yɛ. ⁷ Uu pɛɛ uléétamaa maa re: A ripaí, aŋmɛ ataani ye nnyé kam sónaari re ké ye kúfikiyee nkú kecáá apipi túunu ám ye kɔ líka yɛ. A ku riké. Yo nnya kaku yé méwoo keté né n caai? ⁸ Uléétamaa

uu u maa re: Saa, a n̄n̄oni kuṃm̄ nkú pikaṃne ku rikpá, né t̄ú am ku kóónúse, am p̄ee n̄taai mee meféne m má súúni. ⁹ Lin l̄e n wa, in n la ku yé kelaane mari, insá l̄e n wa, aa ku ké.

Yeesu ye kewénteyaa unósi toikó unyine p̄oise

¹⁰ Kewénteyaa ketún̄é kenyine ke Yeesu uu Pisufi kuyomeyáhaalee kunyine-i céési. ¹¹ Unósi toikó unyine un kei we. Li wale aṃm̄ até áa we afereé ke kun̄iri kunyine akú ne u n l̄o kun u kparásel̄e un kecíre pinyere p̄on̄el̄e. ¹² Ke Yeesu uu unósi uȳe n yé, uu u séi uu u maa re: Ulééca ȳe p̄o p̄oisele. ¹³ Uu an̄ipe ukecáá l̄aa, unósi uu mese ne mese kecíre nyere uu Ulééca p̄ítaáse kápáá. ¹⁴ Amá ái ne kuyómeyáhaalee uwéése risá, kai n wa re Yeesu ye kewénteyaa ketún̄é usoi p̄oise n̄nya. Uu p̄ee rin̄o ȳosu, uu risoiwuí maa re: Siyáa sikpuulū kari má, se-i kai pise re toké keisi. L̄e n̄nya, ani ye siyáa se-i kam piké nó p̄oise, ái kape p̄ee kewénteyaa ketún̄é. ¹⁵ Up̄iima uu p̄ee rin̄o u ȳosu re: N̄o kecáá kecáá mewai pikó le. Mpá nó úye yèè kewénteyaa ketún̄é kuseele-i uinaa n̄ee ukeminaa toriyele uú ne kéniniré sí, n̄ee ái l̄e? ¹⁶ Unósi nkó yee nn̄i Apiraham kepire ukó ke Setani uu n tóraal̄e hái aṃm̄ até áa we afereé-me, ái pise re piké kewénteyaa ketún̄é u toriyee? ¹⁷ Yeesu rin̄o meyóó m̄e ame upilaar̄o isei wai hái, amá risoiwuí nn̄éi rip̄o ar̄i ne umewai p̄iima kuu n wapisi nn̄éi larisi.

*Mpuri yuke-yuke nnyine kenyárū
(Matiyee 13:31-32; Mariki 4:31-32)*

¹⁸ Yeesu uú maa re: Yo ke Ulééca iȳoopi íí ne menyine we? Yo kam yé fe ké ne i mún̄eisen̄e?

19 I we γαρ mpuri yuke-yuke nnyine ke usoi uu ukεcarε-i n lukesi nn lelu, nn kulée wai, sinúipi asi kuilese kecáá ayámé wapisi.

*Nkpónótó pite kenyárú
(Matiyee 13:33)*

20 Yeesu uu pimáa kpá re: Yo kam yé fe ké ne Uléécaá iyóopi múnheisene? 21 Uléécaá iyóopi ye kó we γαρ nkpónótó pite ke unósi uu ntó piima * kémeε n cónhepó uu pulu pikpée api yisi.

*Tinonáo tee m mókú-mókúlě
(Matiyee 7:13-14; 21-23)*

22 Yeesu uu ayu maa ne asírsá n tēni un céési un ne Yerusalem-mě sí. 23 Unyine uu u pise re: Sáa, mesei ye me re písoi nkáripí ke Uléécaá uu yé yóriyee? Yeesu uu rinóo pi yósu re: 24 Ani rinómópú aní ne rinonáo tee m mókú-mókúlě loni, aseí kam nó símisi. Meyá yé náasi re meké lompó, amá áme kó fenε.

25 Úyote un píyeyi n yisi uu rinonáo ká, nó ketahai nyere, ani rinonáo n komnente non máikεε re: Sáa, a ró hánne! Uu rinóo nó yósu re: Am nyu re nó yeyi pikó le. 26 Ani pεε u maa re: Kesě kari li ari níru, aróyu icee kémeε kaa tóoi pōn céési. 27 Uu pimáa nó kpá re: Am nyu re nó yeyi pikó le. Ani ne ketaa né wa, nó pē nnéí nōo nní líkópe n wai. 28 Kei kani yé ténesi, ani aní takai kumúnjé kpε-i kani yé Apiraham ne Isaaki ne Yakupu ne antepuyε nnéí n yé Uléécaá iyóopi-i, ai pεε n we re ketahai kapi nó fómpone. 29 Písoi yé ketunjeleeme-mě ne

* 13:21 Ntó piima: Sikiloo afεéré ne sinupú kumúnjé ntó ye mu.

ketunelolé-mě ne itunje kumii-mě ne itunje kuluke-luke-mě leeme api weri api Ulééca*a* iyɔopi kémee tone api iluke le. ³⁰ Ai pee wai re pepee neni nní pitórɔɔ pinyine yé ha pifoí, pepee neni nní pifoí apí ha pitórɔɔ.

*Yeesu ripɔɔ ye caai Yerusalem nnya
(Matiyee 23:37-39)*

³¹ Kumúnjé kpe-i, Pifarisi pinyine apí ne Yeesu kɔ api u maa re: A nté yisi aa kelɔ féé sí. Erooti ye lale uké tíyese piké pɔ kpu. ³² Yeesu uu rinɔɔ pi yósu re: Ani n nme ani ha kesáná mpuri mmě maa re ne neni ne kóso aníri lakasentele nen písoi pɔisente ké pee keyáa táánũ tunjé pikéi mpí tenese. ³³ Li pise re ké neni keyaa ne kóso ne likeweeki nnécée rinɔɔ, likumúnjé re ái ne sá re antepu uké kelɔ féé kpu kái Yerusalem-i.

³⁴ Nɔ Yerusalem pikó, nɔ antepuye kónle ani kɔ pē ke Ulééca*a* uu nókenémee n tumme apare tapisi ani kóni. Melé kesē kaní peé la ké nó cápine ké rimúlú líka ái kape nó wa, nɔké n we yare ke kucáyaha aku ye kuaméj metene kusipipi n tā líka ái yé si wa meɔ, ani yúlu. ³⁵ Lě nnya kai yé nókenéyɔ riyá keké menmane n nyenu. Ani kɔ te áni neni piyéne né kpáne liké ha ne tu kumúnjé kpe-i kani yé ha ní maa re: Ulééca*a* uké uyee Upíima rinyiri ne n weme rikpá!

14

Yeesu ye utóikó unyine pɔise

¹ Kewénteyaa ketúnjé kenyine, Yeesu uu Pifarisi uwéése unyine keyɔ sí te uké iluke li. Pepee keyáa kē kei ní we api rísonne u m paílě. ² Utisi unyine yee

μηπίλε itoi m πόσλύ un ukeyu-i nyenu. ³ Yeesu uu nsímé kpísi uu isé pinyuwe ne Pifarisi pise re: Irósé ye ncée he née íi he re piké usoi kewénteyaa ketúnjé pwise? ⁴ Amá ápi ηmurei piké rinóo yósi. Yeesu uu ppe utóikó kpísi uu u pwise uu u yápa. ⁵ Uu ppe pi maa re: In te nókenécape unyine kewã née uinaa yee kelúkanka-i lóipa, liute úu yé mese ne mese ke pōoneme mpa lin kewénteyaa ketúnjé? ⁶ Api rinóo piyóó u pōone.

Kusáne piséi ne usáne ketone piwée

⁷ Yeesu uu yénu lē ke písáne kapi n sée api sitóne n wéekεε. Uu ppe pinnéi kenýárū nké maa re: ⁸ Usoi un písōonne piluke pó n sée, kape ha ketóne kecire kémεε tóne. In n la, pi yé úyukóó unyine yee pó n fe n sée. ⁹ Ai wai re uyee nní nókenété n sée uú weri uu re: A ketóne kē ne uyē tiyá. Isei kaa yé ha pée ne ketóne tōrō-i tone. ¹⁰ Amá li nyamle re usoi un kusáne pó n sée, a ha ketóne tōrō-i tone, liké wa re kumúnjé kpe-i ke uyee nní pó n sée uu ní ka, uké pó maa re: Unésáne, a keyu-mē kam ketóne kecire kémεε. Lin lē n wa, pó ppe pipósáneco keyu-i ríyu yē. ¹¹ Lē nnya úye un umecire rintaáse, li ye u ricepisele. Uye un umecire rincepise, li ye u ritaásele.

¹² Yeesu uu ppe uyee kusáne u n sée maa re: Pōn pisoi piluke n séine, kape ye pipósáne ne kupómáre pikó ne pipóperεco ppe m má sée. Pē né fe api kō pō kusáne séi. Lin lē n wa, pi lē kaa pi m pa pó pesεle.

¹³ Amá pōn anyá iluke n wai, a ye píwekóó ne pinárei ne síkankáláká ne pinyíye sélei. ¹⁴ Pó ppe mpōonare yē, likumúnjé re pē ápi fene piké pó li pεse. Uléécaa yee yé pó li pεse kumúnjé kpe-i ke pē nnéi ppe umela n wapisi api nkpō kémεε n yisine.

*Pinósikpiké anyá iluke kenyárū
(Matiyee 22:1-10)*

¹⁵ Anóo nyē mekomε-maá, pē ne pē pεε pεε kesē iluke n le use uu Yeesu maa re: Uyee yé ha Uléécaá iyōopi-i iluke n li ye únarekomε le. ¹⁶ Yeesu uu pεε kenyárū nké u wai re: Utisi unyine ye keyáa iluke kecire sónkεε uu pisoι kulúi séi. ¹⁷ Kai piluke kumúnjé n tu, uu uukeikó tum te uké ha pē kuu n sélei maa re: Ani kam, mpa yo ye nkpéni pipele masile. ¹⁸ Amá pinnéi mmē, mpa úye uu uncōn pinyise koru. Ufoi uu ukeikó maa re: Ne kecare lōle, li kō pεε pise re ké ha ke yē. Lē nnya, a u maa re úu kapε wōsi. ¹⁹ Ucō uu u maa re: Ne ináa lame-lame kefi lōle, ne la ké ne pikei i peenu. Lē nnya, a u maa re úu kapε wōsi. ²⁰ Ucō uu kō u maa re: Nfáani kam unósi kpisi, lē nnya kám fene ké ha. ²¹ Ukeikó uu uuyōsaa kémεε pele uú ha anóo nyē u símisi. Ai úyōsaa kuwói wai uu uukeikó maa re: A mekεε ayáa-i ne icée kémεε ha, aa píwekōó ne pinárei ne pinyíye ne síkankáláká séleiri. ²² Kai rinkpáse, ukeikó uu pεeri uu úyōsaa maa re: Ne lē kaa m pise piwai masile, amá sitónε ye kō pōonele. ²³ Uyōsaa uu pεε ukeikó maa re: A sicareyupi siceepi ritiki aa pē kaa ncée-i n yéntine ne kényu mahani piké kam, kenéyō keké ne n yi nnya. ²⁴ Ne nó símisile re pē nnéi kam pεε nní n sélei, úka úu inéluke lenε.

*Lē kai m pise re usoi uké n wa uké ne Yeesu upiretiki
(Matiyee 10:37-38)*

²⁵ Asoiwuí píima an Yeesu tikilē pin nsé pénelē, Yeesu uu pansepō uu pi maa re: ²⁶ Uye un kenémεε n ka, li pise re uké né n la ai tōsu uusaa ne uuni ne uunōsi ne usiwā ne upiwā ne upimaa ne upiyei

ne uricuruu isoi. Insá lã úu fene uké unépiretiki. ²⁷ Nkó yeé úu n ñmurei uké menécɔ ukunapéékɔɔ cɔ uké ne né ritiki, úu ne sá re uké unépiretiki. ²⁸ In te nókenécɔpe unyine ye la uké kulee cáca mó, liute yèè tonelɛ uu músu, uu yénu re alé ke pikɛi pẽ api wa, ai tíyese uu céru, in te usiwóó ye piye un yé fe uu pikɛi pẽ ketɔ tulu. ²⁹ Insá lã, un tikúí n yekei kúu pee kulee cáca pimóme tenese, pẽ nnéi pee yé lã n yé yé u sényi. ³⁰ Pi yé maa re: Usoi nkó ye pimóme koraane amá úu fe uké tenese. ³¹ Lã cire ye ni, uyóopi úye un n la uké ha ne ucɔ tɔ, u ye tonelɛ uu músu kelene, in te u yé ne upisoí ákotokú kefi (10.000) fe uú ha ne uulaarɔ yeé pisoí ákotokú afeéré (20.000) m má tɔpu. ³² Unsá n fene, u ye uuyɔɔpicɔ-i pitume tunle úu kahaane u n nyahaimɛ, uu u píse re piké kómɛine piké atɔpi riyá. ³³ Yeesu uu pimáa kpá re: Kai nní lã, nó úka úu fene uké unépiretiki, liute unsá lã kuu m má nnéi n ñmeriye.

*Nnyási mmẽ melò mee n kpu
(Matiyee 5:13; Mariki 9:50)*

³⁴ Nnyási ye likei kecire ɛ. Amá mmelò men n kpu, yo kapi ye ne n larukuse? ³⁵ Nn pee keté nées mɛféne kémee linyine yoriyene. Pi ye ketahai n fómpɔle. Uye un ukóme, uu kóm.

15

*Isáj iyee m pɔ api i heei kenýárú
(Matiyee 18:12-14)*

¹ Pilampooyɔɔ nnéi ne pikópekɔɔ apí ne Yeesu kɔ re piké kutu u ricɔ. ² Ai Pifarisi ne isé picélaa cɔñ pin máikɛe re: Usoi nkó ye kusáne pikópekɔɔ séele pin

kesé le! ³ Yeesu uu pɛɛ kenýárũ nké pi maa re: ⁴ In te nókenécɔpe unyine ye isáŋ píle má, ise ii péé ne u pɔlu, liute úu ye ise íi we píle nnyí tíye uú ha ise nnyí yee nní ḿ pɔ piwélaa sí hái uú ha ne i yenuu? ⁵ Un kɔ i n yě, li ye u larisile uu i kpisi uú ya ⁶ uú ne kulu, uu pɛɛ upisane ne upiperɛcɔ sélei uu pi maa re: Ani anyá né lé, ne inésáŋ iyee pɛɛ m pɔ heeile. ⁷ Lɛ cire ye ni, ne nó maa re ukópekɔó use mɛfine mɛconse ye anyá píima le keyómɛcaa-pɔ ai tósu pisane use úu we píle kái m pise re piké mɛfine conse.

Kewóó kee m pɔ api ke heei kenýárũ

⁸ Néé in te unósi unyine ye nwoóweni mɛpipi kefi má, mɛse amɛ péé ne u pɔlu, unósi uyě úu ye kɛfiráa risé uu kɛyɔ pééi, uu rísone ke perei uú ha ne mɛpipi mɛse mɛ yenuu? ⁹ Un píyei mɛ n yě, u ye upisane ne upiperɛcɔ séleile uu pi maa re: Ani anyá né lé. Ne kewóó kee ne né ḿ pɔ heeile. ¹⁰ Lɛ cire ye ni, ne nó maa re ukópekɔó use mɛfine mɛconse ye anyá píima le pilécaatumɛ kémɛɛ.

Kewá kee m pɔ api ke heei kenýárũ

¹¹ Yeesu uu pimáa kpá re: Utisi unyine yee pɛɛ piŋmáne pité má. ¹² Usírsá uu u maa re: Unésáa, a lɛ kamí masí mɛpɔkpɔ-maá mɛpómá kémɛɛ n yénune né pa. Usáa uu pɛɛ umɛmá piketé hóone. ¹³ Kai siyáa rinkóónú, uŋmáne sírsá uu ulikó nnéi cápínente uú ne kuyu taa-taa kunyine sí, uú ha kei mɛfine kópe-i loni ai wai re u umɛmá caainkeɛ. ¹⁴ Kuu usiwóó nnéi piluke ḿ masí, nkũ píima nnyine nn kuyu kpɛ loni, ḿpá yo aí pipári u koru. ¹⁵ Uu péé ha kuyu kpɛ utisi unyine kémɛɛ pikɛi loni. Uyě uu usicare-mɛ u yekei re uké uafɔŋ kecáa m paílɛ. ¹⁶ Li ye pɛɛ ripóó

u wa re mpá áfθηpomé kuu yé uké li, amá úka úu ye kō a u pa. ¹⁷ Uu ppe nfasimé loni, uu umecire maa re: Unésáa pikeikó nnéi yèè lile api pōnente, néen ne nté nkū kpine. ¹⁸ Ne unésáa-i pelene, amí ha u maa re: Unésáa, ne ne Uléécaá púnnele am kō ne pō púnne. ¹⁹ Am tu re pōké né kpísi yare kepópipi. A né rimúlú yare upókeikó. ²⁰ Uu yisi uké usáa-i pele.

Uu kahané nkpáni kényō ne rinkō, usáa uu ketaa-pō u yenu, ai íwe u wai, uu wurupō uú ha u pira. ²¹ Kewá ake ppe u maa re: Unésáa, ne ne Uléécaá púnnele am kō ne pō púnne. Am tu re pōké né kpísi yare kepópipi. ²² Amá usáa uu upikeikó maa re: Ani mekekece ne kukpélenku kecire kam ani ku u tani, ani ukenipepi kepale tani, ani anééri u tani. ²³ Ani ne rináala kpōkōó kam, ani ri kopu tōké ne iluke kecire wa tōké li ne mpōonare. ²⁴ Ai líka nnya, unéηmáne nkó ye ppe kpule, uu neni nfáa yenu, u ppe pōle, am nkpéni u heei. Api anyá kóru ne mpōonare.

²⁵ Kumúné kpe-i, utisi uyē uηmáne foí un sicaremē wepō. Kuu kényō n nyahairō, uu inyánlū ne nnyáa nné kóm ²⁶ uu ukéikó use séi uu u pise re yo nnya kai lē wai. ²⁷ Ukeikó uu rinóō u yósu re: Upōwá yee ppeeme. Ke upósáa uu ukepípi n yé ne nsarenare nnya, uu ppe rináala kpōkōó kopu. ²⁸ Uηmáne foí uu ppe wóosi uu kényō pilone yulu. Usáa uu léepō uké kényō u tampō. ²⁹ Amá uηmáne uu usáa rinóō yósu re: A kutu ricō, aηmē ye kulúti wale kam pō n keisi, am kō pí kai pō háikuse. Mpá ne lē, áa pí kai mpá ripoila né he re tó ne pinésáne tōké ne anyá li. ³⁰ Amá ke upōηmáne nkó uu m ppeeme, upōηmáne yee mepómá nnéi ní caai ne piwásánkaí pítóoi, uyē kaa rináala

kpɔkɔ́ kpu. ³¹ Usáa uu u maa re: Kenéwá, tó ne mpó tó mpa píyei we, pɔ́ lɛ kam m má nnéi te. ³² Amá li pise re táké anyá keciré wa ne mpóonare re upówá nkó ye pɛɛ kpule, uu nkpéni nfáa yenu, u pɛɛ pɔ́le, am nkpéni u heei.

16

Ukeikó kópe uyɛ ukéisaa memá kecáa ní paílɛ

¹ Yeesu uu kɔ upipiretiki maa re: Umámá unyine yeɛ pɛɛ ukeikó má, uu uanipe-i umemá wai. PISOI API u símisi re ukeikó uyɛɛ umemá caainkele. ² Ukéisaa uu u séi uu u maa re: N-ye kam nní kómei pin kepócaá símisi? A né símisi lɛ kaa pipókɛi n keisi. Aa nkpéni linékó kecáa pípaí kpáne. ³ Ukeikó uu ukefa-i kɔpu re: Unékeisaa ye pinékei-i né lesene. Iye kam waine? Am tikɔhɔ má re né fe am lum. Isei yé kɔ né n we re ké wélei. ⁴ Too, né céri lɛ kam yé ní wa, mpa nensá keyáa n keisi, pISOI piké ne pisiyɔ-i kenécáa m paílɛ. ⁵ Uu pɛ ne pɛ pɛɛ ukeisaa ne riwóme m má sélei use use. Uu ufoí maa re: Alé kaá ne unéyɔsaa riwóme má?

⁶ Uyɛ uu u pɛse re: Mékpɔ sɔne apɔri píle. Ukeikó uyɛ uu u maa re: Tipówómetelé ye ntí, a mekekeɛ tone aa wólu re kuwó ye ku. ⁷ Uu lɛ memáa ucɔ pise re: Pó ní, alé ke ripówóme arí le? Uyɛ uu rinɔ́ yósu re: Melukepípi áfɔrɔnti píle. Ukeikó uu u maa re: Tipówómetelé ye ntí, a wɔi re áfɔrɔnti kuwó ne afɛtaani. ⁸ Ukeikó kópe uyɛ uyɔsaa uu u pakare umesɔhɔ píima mɛ nnya. Likumúnɛ́ re keté nté pISOI ye piwówéláa ncee kɛ́mɛɛ mesɔhɔ ne pipicɔ sɔnele ai tósu pɛpɛɛ metéi kɛ́mɛɛ ní we.

9 Yeesu uu kpá re: Né ne nó maa re: Ani kewóó kópe kpísi aní ne písáne wéési. Ken n ka ken ne nó n ημέηεε, Ulééca uké síyo see ási píkai n forune kέmεε nó γοσί. 10 Uyee likei sínsá kέmεε aseí m má ye kó limáa kέmεε a mále uyee úu likei sínsá kέmεε aseí m má úu kó limáa kέmεε a má. 11 Nónsá memá kópe pimúlé kέmεε aseí m má, wóo yé pee meγíkíyiki nó rimúise? 12 Pónsá kó ucó líkó pimúlé kέmεε aseí m má, wóo yé pee pó líkó pó rimúise?

13 Ukeikó úu fene uké pikeisaa pité m má. U unyine yulune uu ucó n la. U yé unyine n tikilē ne kefa keεe un ucó ipuri yulu. Ani yé fe nóké Ulééca nε siwóó n tikilē kumúnjé kuse.

*Istmé icó ke Yeesu uu Pifarisi n stmaankεε
(Matiyee 11:12-13)*

14 Pifarisi api isímé iyē nnéi kóm. Kapi siwóó n la nnya, api Yeesu sényi. 15 Yeesu uu pi maa re: Nó pisoí le pee ye sisoipipi inipee-i n wai yare pisoí sone, amá Ulééca ye nósinéfa nyule. Lē ke sisoipipi asi ye n waise yare limáa-maa ye Ulééca inipee-i líkópe le.

16 Moisi isé ne antepuye atelé kapí pee n céesi ye kété wale Yohani Uniwole kumúnjé-i. Háí kumúnjé kpe-i-me ke Ulééca iyōpi Nsímé Kεcire nn pikóónú kóri, nípá úye un náási uké Ulééca iyōpi-i lō. 17 Ketē ne keyóme metene yé wεlesi ai tósu ke Ulééca isé kewōipi ake yé n tósi.

18 Uye un uunōsi n lakase uu ufée kpísi, liute ye iwásá wale, uyee kó unósi ke ula uu n lákase n kpísi ye kó iwásá wale.

Umámá ne Lasaa nstmé

19 Lē memáá, Yeesu uu kenyárū nké pi wai re: Utisi māmá unyine yee péé we. Ilū kecire yee nnéi

m má kuu ye tā. Nnare kémee kuú pee félé un kò iluke sone le. ²⁰ Utisi wekóó unyine kapi ye n sée re Lasaa ke sitóipi asi ipiye nnéí mí mómaadē un umámá keyó rinə́nə́o keyúrí finu. ²¹ Ai ye ripóó u wai re uké umámá iluke poroi-poroi hí uké lí. Lē memáá, sipəpi sin sónaapə sin uitoi lání. ²² Uwekóó uu keyáa kpi, piléécaatumé api u sakaa apí ne keló sone kē kémee ke Apiraham uu ní we sí. Umámá ricuruu uu kò keyáa kpi, api u kulési. ²³ Umámá uu meýá íwe n le pikúlā kuyu-i, uu inípee síka uu ketaapə Apiraham yenupə, Lasaa un ukekúrí we. ²⁴ Uu pee pupéi re: Sáa Apiraham, a íwe né tē aa Lasaa tumti re uké ne ukenipepi míni rita uké rinélémpi niñukuse. Ne meýánsei íwe lele nna mmú kémee. ²⁵ Amá Apiraham uú maa re: Kenéwá, a léise re pə pee meýánsei ínare kómeile peé uye-i kaá pee keteni-i ní we. Kumúhē kpe-i ke Lasaa póó pee íwe píima takai. Nkpéni kai urikiñ niñukuse, póon íwe takai. ²⁶ Lē memáá, kuhóre-hore píima ye tó ne nnó kénélenle. Kai nní lē, pepeé ní lane re piké tó mmé yisi piké nó-mē ha ápi fene. Uka úu kò fene uké kei kaa nní ní we yisime uké tó mmé kam. ²⁷ Umámá uú maa re: In lē, ne ne pó ténile re a Lasaa unésáa keyó-i tumpə. ²⁸ Ne kei piwá pinupū mále. Uké ha rísoné pi símisi ái kape wa re pē ticuruu ye íwe keló nké-i ka. ²⁹ Apiraham uu rinóó yósu re: Pipówá ye Moisi ne antepuye atelé mále. Piké a keē piké kó. ³⁰ Umámá uu re: Lē ñmane ái tu, Sáa Apiraham. Amá in te unyine ye pikúlā kuyu-i yisi uú ha pi leepə, pi yé pee mefine conse. ³¹ Pinsá n la piké Moisi ne antepuye atelé kéē piké kó, mípá ukpəkpə unyine uké pikpəkpə kémee yisi, ápi pakarene.

17

Akópe piwai ne pisárei
(*Matiyee 18:6-7, 21-22; Mariki 9:42*)

¹ Yeesu uu upipiretiki maa re: Mewai mee yé n tíyese písoi piké ne akópe n wa yé mesére n wele. Amá úye un n tíyese unyine uú ne akópe kémee loni, íwe kuu topori. ² Li kutási we piké rináipare mulemule níηme wa api ripóo u lesi api mínimaa-i u sápo ne kuu yé siwá sē kenyinge akópe n waise. ³ Ani nśone nómenécíre tí!

Upómárecō un ne pó m púnne, a nśone ne u símisi. Un n ceri re u caaile, a uakópe u sárei. ⁴ Mπά un ne pó m púnente mepehē meseei keyáa kese kémee, uu ye mπά mepúnne méye ne pó téní re u caaile, a uakópe u sárei.

Nfatene

⁵ Pitume api Upíima maa re: A nfatene tó rikpáse. ⁶ Upíima uu rinóo yósu re: Nōn pree nfatene m má nké m piye yare riléepipi sínsápi rinyine, nó pree fe ani kuléé nkú maa re: “A wehe aá ha mínimaa-i nyere” aku nórínénóo tiki.

Lē kai m pise re ukeikó uké wa

⁷ Tóké waise re nó unyine ye ukeikó má un u cákaripō née un uisee sémpō. Un píyei u n yemme un kecare n leeri, liute yé ukeikó uyē maa re a mekekeke kam a iluke lii? ⁸ Aaí, aí yé lē wa. Amá u meníηe u maane re: A iluke né wa aa ilū conse aa né i yekei ké li, pó pree lē memáá fe aa ipókó le. ⁹ U yé fe uu uukeikó yáási re ne upikēi kuú ne pikēi pē kaí pree m pise re uké wa n waa? ¹⁰ Lē cire ye ni ne nó ticuruu. Nōn píyei lē kai m pise re nóké wa n wa, ani

ye maa re: Tó ne pikéikó le, ái pise re piké ró pòñese. Lẽ kai m pise re tóké wa kari wa.

Yeesu ye piyó kefi pòise

¹¹ Ke Yeesu uu Yerusalem-mě n sí, uu Samarii ne Kalilee ayu kepáápáá n tikilě. ¹² Uu kuyu kunyine-i lompò, piyó kefi pinyine api u tépeipò api ketaa-pò nyere ¹³ api m pupukee re: Yeesu, Sáa, a íwe ró tẽ! ¹⁴ Yeesu uu pi yenu uu re: Ani ha nómenécíre pepere ye Uléécaa inyóñse n wa nyíse. Kapi kei-pò n sí, api pelu. ¹⁵ Ke piuse uu n céri re u peile, uu uana kepire pele un Uléécaa meyoopi yom lin cáłě. ¹⁶ Uu Yeesu ana metene wulapò uu kéyu ketě kam, uu u yáási re ne upikéi. Utisi uyee pere Samarii ukó le. ¹⁷ Yeesu uu pi maa re: Nénte pikéfi kam pòise? Yei ye pee use úu we kefi təròò mpi? ¹⁸ Piuka úu nfasimé wa re uké peeme uké Uléécaa ríyu waise re ne upikéi, insá usáne nkó mecire. ¹⁹ Yeesu uu lě memáá u maa re a yisi, a n ñme, mpófatené ye pò yóriyelé.

Uléécaa iyòopi mekame nsimé (Matiyee 24:23-28, 37-41)

²⁰ Pifarisi api Yeesu pise re: Píyei ke Uléécaa iyòopi ii sònti? Uu rinóò pi yósu re: Uléécaa iyòopi íi we re nó fe ani imekame yenu. ²¹ Ai re pi yé nó maa re: Ani ripaí, nté kíi we née nté-pò le. Ani ceri re Uléécaa iyòopi ye nókenécòpe welé. ²² Uu pee pipiretiki maa re: Keyáa ye sòntile kani yé ní la re nóké nípá keyáa kесе Usoi Kepipi yě, amá áni yé kò ke yě. ²³ Pi yé nó maa re: Nté nní kuú we née nté-pò kuú we, amá áni kapé kei ha, áni kapé kò mē wurupò. ²⁴ Yare ke kekóneséipi ake ye nní meyéne mese rin-yéeri keyóme ketò ne kětò, ai kpáii mecò ke

Usoi Kepipi ake sónti. ²⁵ Amá li pise re keké meyá íwe li, nfáani pisoi mpí piké ke ημεριye. ²⁶ Lelεε pεε Nowee kumúné n wa licɔ lee Usoi Kepipi kumúné waine. ²⁷ Pisoi ye pεε lele pin níru pin sóonne pin pila ne pinósi pasiine hái ne keyáa kē ke Nowee uu kutákai kέmεε n lompɔ, ikónε maá íf ne weri, míni ame pisoi kpísi. ²⁸ Li yé ha n we yare Lɔti kumúné: Pisoi ye pεε lele pin níru, pin léeri pin kɔ yálisi, pin aléé támaankεε pin kɔ mómti. ²⁹ Amá keyáa kē ke Lɔti uu Sotəm-i ní le ke nna ne linyine yare nfúrɔ toi ai keyómεcaa-pɔ leeme ai pisoi kóni. ³⁰ Mεse mē kaí ha keyáa kē ke Usoi Kepipi aké ha n léerine piké ke yé waine.

³¹ Uye un keyáa kē ukulee ipiraa kecáa n we, úu kapε re uké metene ricεpi uké uilū iyεε kei ní we kpísi née, úye un sicarε-mē n we, úu kapε re uké kέyɔ pεle. ³² Ani Lɔti unɔsi nkó kecáa léise. ³³ Uye un n la uké nfáa meséε m má, u yé n fóm. Amá úye un unfaa n fóm, u yé n yé. ³⁴ Ne nó símisi re kesine kē, pisoi pité yé kuhá kuse kecáa n finu, aí use kpííɔ ai ucɔ yá. ³⁵ Pinósi pité yé n we pin nam ai use kpííɔ ai ucɔ yá. ³⁶ [Pitisi pité yé likumúné kpe-i kecarε-i n we, aí use kpííɔ ai ucɔ yá.] ³⁷ Pipiretiki api u pise re: Upíima, yei kaí ha lē waine má? Uu rinóɔ yósu re: Kei ke isarε kópe ii ní we ke áyemeekú aa ye cápine.

18

Ukúmannəsi ne utúhaane kenyárū

¹ Yeesu uu lē memáa kenyárū nké pi wai uké ne pi céési re piké ye mpá píyei Uléécaa yáási, aí kapε ye píkaí siká pi wa. ² Uu re: Kuyu kunyine-i ke utúhaane unyine uú pεε we. Uu Uléécaa wuru úu

kə́ úka pakarelē. ³ Ukúmannəsi unyine un kə́ kuyu kre-i we. Uu meséere u n leekerepə́ re uké u ne uucéco ketahai rikéne. Mpá píyei kuu ye u leepə́ uu u ma re: A tó ne unécéco ketahai rikéne. ⁴ Ai nánai hái, amá utúhaane úu ne kutu u colē, uu pee keyáa umecire ma re mesei ye me re ám Uléecaa wuru ám kə́ úka pakarelē. ⁵ Amá ke ukúmannəsi uu nní picón né n tónse nnya, li pise re ké lē alari u pa, insá lē, u yé písónaame n nánlenle uú ha ne kunonkú né finse. ⁶ Upiima uu lē memáá kpá re: Ani lē ke utúhaane kópe uyē uu m ma kutu ricó! ⁷ Uléecaa yee úu yé pee upikó alari pa pin ne u n téni ketúné ne kesinee? Ú yé nánaise uké ne pi n lée? ⁸ Ne nó ma re u yé mekekeke alari pi pa. Amá Usoi Kepipi ken píyei m peeme, ke yé pee ketē kecáa pisoni leeme pee nfatene m máa?

Ufarisi ne ulampooyó kenyárū

⁹ Yeesu uu kenyárū pepee nní pimecire n waiselē yare pisoni sone pin picó kóselē ma re: ¹⁰ Pisoni pité pinyine pee Uléecaa keyə-i lompe re piké keyóme yáasi, use ye Ufarisi le, ucó ulampooyó. ¹¹ Ufarisi uu nyere uu ukefa-i re: Uléecaa, ne pó yáasi kám ne pisoni təróo menyine ní we nnya, pee piyaa ne piwaikópekóo ne piwásánkaí le. Ne pó yáasi kám ne ní we yare ulampooyó nkó. ¹² Siyáa sisesei kémee, sité kam ye anóo paasi, lē nnéi kam ye n yé kam ye hōne awélé kefi am kuse pó pa. ¹³ Ulampooyó uyē póo ketaa-pə́ nyere, úu nkpráni keyóme-mē inípee písika peenu, amá kewuu kuu ripira uu re: A né ukópekóo íwe té. ¹⁴ Yeesu uu kpá re: Ne nó ma re usoi nkó uké kelene n kúí, Uléecaa ye uakópe u sáreile, amá aí lē Ufarisi wa. Likumúné re úye un

umεcιρε ριnταάσε, λι γε u ριcεπισε, ύγε un umεcιρε ριncεπισε, λι γε u ριταάσε.

*Yeesu γε siwá sírnsápi rinóo sone ritikise
(Matiyee 19:13-15; Mariki 10:13-16)*

¹⁵ PISOI apí ne siwá fenféi ricurru Yeesu hapo re uké si rica. Pipiretiki apí pi yenu, apí ne pi cési. ¹⁶ Amá Yeesu uu tíyese apí ne siwá u hapo, uu re: Ani riyá siwá siké kenémee kam, áni kapε si tápisi. Likumúnε re mpí पेε simεcω hí we पेε yé Uléεcaa iyōopi kémee lō. ¹⁷ Asei kam nó símisi, ύγε unsá Uléεcaa iyōopi n ηmurei yare ke kewá ake γε n ηmurei, úu ikemee lonine.

*Uhmáne mamá unyine kecáá nsímé
(Matiyee 19:16-30; Mariki 10:17-31)*

¹⁸ Pisui fi uwéese unyine uu Yeesu pise re: Saa sone, íye kam waine ké ne nfáa teneciré yé? ¹⁹ Yeesu uu u maa re: Yo nnya kaa né sée re Usone? Uka úu usone insá Uléεcaa mecire. ²⁰ Mpá liké íye wa, pō Uléεcaa isé nyule re: Kapε iwásá wa, kapε usoi kpu, kapε yáai, kapε nnóome itansei nyere, a upósáa ne upóni ríyu waise? ²¹ Utisi uu rinóo yósu re: Hái inéwá-me kam lē múlĕ. ²² Ke Yeesu uu lē pikóme mí masí, uu u maa re: Likei lise læ pó párlĕ. A lē nnéi kaa m má yáá, aa siwóo sē píwεkōó hōone, pó पेε keyómecaa-pō memá yé. Pōn lē piwai m masí, aa पेé weri aa né tíki. ²³ Amá ke utisi uu anóo nyē n kō, uripōo ari meyansei caai, ái líka nnya, u पेε umámá píima læ. ²⁴ Ke Yeesu uu n yé te uripōo γε caai, uu re: A tíye Uléεcaa iyōopi kémee pilone γε ne pimámá páápú kpa! ²⁵ Kuyoooyo kun n la kuké kehímpi

kupolε-i lompɔ, li yé kutɔsi m purú ne ke umámá uu yé ní la uké Uléécaá iyɔɔpi kέmεε n lompɔ. ²⁶ Πεπεε πεε kutu u n cólē api re: In lee ni, wóo ye πεε píyulale yē? ²⁷ Yeesu uu rinóo pi yósu re: Lεεε ái sisoipipi kέmεε kuwai ní we ye Uléécaá kέmεε kuwai welε. ²⁸ Piyee uu πεε re: Lee nní, lē karí πεε m má kari tíye ari pótiki. ²⁹ Yeesu uu pi maa re: Asei kam nó símisi. Uye un Uléécaá iyɔɔpi nnya ukεyɔ, néε uunɔsi ne upiwā ne upimaa ne upimarεcɔ, ne usiwā tin-yá, ³⁰ liute yé neni mewee mmé-i lē mεpehē kulúí yē uu kɔ aηmē nyee n weme kέmεε nfáa tenεciré yénu.

*Yeesu ye metáanū unkpɔ ne umeyise nsímé símisi
(Matiyee 20:17-19; Mariki 10:32-34)*

³¹ Yeesu uu upipiretiki kefi ne pité séi uu pi maa re: Tɔ Yerusalem sinle. Kei ke lē nnéi ke antepuyε api Usoi Kepipi kecáá ní wói ái ha waine. ³² Pi yé πεπεε ápi Uléécaá n wuru anipe-i ke wa api kecáá ke nyáni, api ke lámisi, api kekecáá meta tuke ³³ api nséi ke fapii api πεε ke kopu, amá keyáa táánū tunjé ake nkpɔ kέmεε yisi. ³⁴ Amá Yeesu pipiretiki ápi nsímé mmē asei kɔ. Li anóo nyē asei pi pesile ápi nkpáni céri lē nsímé ke Yeesu uu n símisi.

*Yeesu ye unyíye unyine paise
(Matiyee 20:29-34; Mariki 10:46-52)*

³⁵ Ke Yeesu uu Yeriko n nyahairɔ, unyíye unyine un ticéetime tū un wélei. ³⁶ Uu kóm tisoiwuí tin sónεpɔ, uu pise re yoo ni? ³⁷ Api u símisi re Nasareti ukó Yeesu yee kei tósu. ³⁸ Uu πεε pupεi re: Tafiti Kepipi Yeesu, a inéwe ripaí! ³⁹ Πεπεε πεε kekpeé n sónε apí ne u cési re uké riséé, amá uu meyá cásε re: Tafiti Kepipi, a inéwe ripaí! ⁴⁰ Yeesu uu nyere, uu

rinóð he re piké ne u u kam. Ke unyíye uu ukekúrí ní hápa, Yeesu uu u pise re: ⁴¹ Yo kaá la ké pó wa? Uu rinóð yósu re: Sáa, ne la re inénípeε iké ye yē. ⁴² Yeesu uu u maa re: Ipónípeε iké wúkule! Mpófatenε ye pó yóriyele. ⁴³ Mese ne mese, inípeε ii wúkule, uu Yeesu tiki un Uléécaα meyoopi yom. Tisoiwuí nnéi ari lē yenu, pē ticuruu api kō Uléécaα meyoopi piyóme kápáá.

19

Yeesu ne Sasee kecáá nkó

¹ Yeesu uu Yeriko-i lompō uu uncee n tósu. ² Utisi unyine kapi ye n sée re Sasee un kuyu kre-i we. U peε pilampooyó uwéése le un kō umámá. ³ Uu náási uké uyē kapi ye n sée re Yeesu yē, amá úu fe. PISOI ye peε riwúí cápínelenle, uyē úu kō peε mecáα we. ⁴ Uu peε kēyu-mē wuru uú ha kuléé kunyine kapi ye n sée re Sikomō yopoi uké Yeesu yeε kei n tíkinε yē. ⁵ Ke Yeesu uu kelō ke-i n tu, uu uinípeε síka uu Sasee maa re: A mekeεkeε súime Sasee, li pise re ké neni kepóyo-i tone. ⁶ Sasee uu mekeεkeε súiri uú ha kusáne u yósu ne mpóonare. ⁷ Ai pē nnéi peε lē n yē píri wai, api peé n tee re: Ukópekóó keyó ke usoi nkó uu nní lō. ⁸ Sasee un Upíima keyúrí nyenu uu re: A kutu ricō, Sáa né menémá rikéne am kuwélé píwekóó pa. Nen kō úye menípeε n li am usiwóó yósu, né liute si hééle mepehē mena. ⁹ Yeesu uu u maa re: Píyulale ye neni keyaa nké keyó nké-i lommele, ái líka nnya, Sasee ricuruu ye kō Apiraham kepire ukó le. ¹⁰ Likumúnjé re Usoi Kepipi ye kale keké pepeε m pōlaalē tiyu lō.

*Wura mewóópipi kenyárū
(Matiyee 25:14-30)*

¹¹ PISOI pEE Yeesu kutu rińcɔ ye pEE musí re kuu nní ne Yerusalem tińkɔ nnya, Uléécáa ye lē tuimele uké iyóopi n le pin u nyáni. Lē nnya kuu kenyárū pi maa re: ¹² Kéyɔ kecire usoi unyine ye kuyu taa-taa kunyine-i ha re piké iyóopi u tī uké pEE limemáá pEE me. ¹³ Uké kelene ní tɔsí, uu upikeikó kefi pinyine séi uu nńá úye wura kewóó múise uu pi maa re: Ani siwóó nsí ne kpéense hái ne menépeeme. ¹⁴ Amá ukuyu pISOI api uipuri yulu, api pítume yukuse piké ukepire ritikipɔ piké re: Ari la re usoi nkó uké urýóopi. ¹⁵ Api iyóopi u tini uu ukuyu pele. Uu pEE pikeikó pē kuú pEE siwóó m mulaise séi re uké yē kuláa kpē kapi n yē. ¹⁶ Ufoí uú hapɔ uú maa re: Sáa, wura kewóó kaa né rimmúise kulaa ye wale wura siwóó kefi. ¹⁷ Uyóopi uu u maa re: Li nyamle, ukeikó sone. Kaa nní likei síńsá pimúlé ní céri nsone nnya, né ayu kefi pɔ pa aa akecáá m paílē. ¹⁸ Ukeikó lírū uú hapɔ uu re: Sáa, wura kewóó kaa né rimmúise kulaa ye wale wura siwóó sinupū. ¹⁹ Uyóopi uú uyē maa re: Né pđ ayu anupū pa aa akecáá m paílē. ²⁰ Ukeikó ucɔ uú hapɔ uu re: Sáa, upówura kewóó ye nké. Kenírípi-i kam ke paasi am pésu. ²¹ Ipówame ye né wale, kam mepókó n nyu re áa ye nká usoi wa nnya. Lē káa n yekei kaa ye kpísi, lē káa n lukesi kaa ye kpasi. ²² Uyóopi uu u maa re: Pó ukeikó kópe nkó, apónɔ cire kam ne ketahai pɔ pepirene. Pɔ nyu re ám ye usoi nká wa, te ne ye lē kám n yekei kpísile, am lē kám n lukesi kpasi. ²³ Yo nnya káa pEE siwóó keyekei-i yekei? Né pEE fe am menépeeme mmé-i si yósu ne kuláa. ²⁴ Uu pEE pepEE kei ní we maa re:

Ani wura kewóó kē yósi ani uyee mewóópipi kefi m má múise. ²⁵ Api u maa re: Uyē ne mewóópipi kefi mále. ²⁶ Asei kam nó símisi, uyee m má kapi ye pípa rikpá, amá úye unsá m má, nkáripí kuu m má kapi u yósune. ²⁷ Amá pinélaarə ppe ápi ne iyóopi né n la p̄s nkó ye mmú: Ani ne nté pi kam ani kenéyu-i pi kóni.

Yeesu ye Yerusalem kuyu loni

(Matiyee 21:1-11; Mariki 11:1-11; Yohani 12:12-19)

²⁸ Ke Yeesu uu lē pisímé ní masí, uu risoiwuí kekpeē wai un Yerusalem simpə. ²⁹ Kumúnjé kpe-i kuu Petifasee ne Petanii ayu kuwélé-mē tikúú tē kapi ye n sée re Olifiyee rikúú keyúrí ní we, uu upipiretiki pité tum ³⁰ un pi tee re: Ani kuyupi kpee nní keróyu ní wepə kémee ha. Nən kei n tuiṗə, nó keminaapipi kenyinē leepə ken toraalē. Usoi úka úu ke tonelē. Ani ke fénne aní ne né ke weri. ³¹ Uye un nó m pise re yo nnya kani ke fénne, ani liute maa re Upíima yee ke la.

³² Pitume api sí apí ha leepə yarē lē ke Yeesu uu pi n símisi. ³³ Kumúnjé kpe-i kapi keminaapipi n fénne, kepite api pi maa re: Yo nnya kani keminaapipi kē toriyē? ³⁴ Api rinóo yósu re: Upíima yee ke la. ³⁵ Api keminaapipi kē ne sí, api kekecáa piilū laai api Yeesu kekecáa tónse. ³⁶ Kapi kéyu-mē n sí, pisoí api piilū ncée kecáa n tánentē. ³⁷ Kapi Yerusalem n nyahaipə pin ncée mmee Olifiyee rikúú ní cépilē tikilē pipiretiki kulúí ppe u n tikiilē, api Uléecaa meyoopi n yom lin cálē, mewaisanə mē nnéí kapi n yénti nnya. ³⁸ Pi ppe máikke re:

Uléécáa uké Uyóopi uyee ne Upíima rinyiri n sónti rikpá.

Nkíñniye nké keyómecaa-pə n we,
Uléécáa rinyiri tiké kei-pə n taálē.

³⁹ Pifarisi pinyine pee risoiwuí te-i ní we api Yeesu maa re: A pipópiretiki rinóo he re piké riséé. ⁴⁰ Yeesu uu rinóo pi yósu re mpá pin tinséé, apare yé ricáái.

Yeesu ye Yerusalem nnya téni

⁴¹ Ke Yeesu uu Yerusalem kuyu n nyahaipə, uu ku yenu, uu kpē nnya téni ⁴² un tee re: Yerusalem, pən pee neni keyaa nké n ceri lelee yé ne nkíñniye pó n kam! Amá li nkpéni pékaalenle, áa yé fe pəké li yē. ⁴³ Siyáa se-i ke pipóláarə api itəpilū kecire ne kekáipi pó n waine ye sóntile, api awélé nnéi pó n cónlē. ⁴⁴ Pi yé nó ne pipókó nnéi ná kpátá-kpátá, ápi ripópare ríka pó yáne tiké rico kecáá n tasilē. Káa kumúnjé kpe-i ke Uléécáa uu picome pó ní ka n ceri nnya kai lē pó waine.

Yeesu ye Uléécáa keyə-i pikpéense lakase

(Matiyee 21:12-17; Mariki 11:15-19; Yohani 2:13-22)

⁴⁵ Yeesu uu Uléécáa keyə loni uu pikpéense pilákase kápáá ⁴⁶ un pi tee re:

Li wəlaalē te: Pi yé kenéyə sée re keyómeyáhaayə.

Amá nŋ ne ke ripólósele piyaaluke kuhore!

⁴⁷ Mpá keyáa kéye ke Yeesu uu ye Uléécáa keyə-i n céési. Pəpee ye Uléécáa inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa ne kuyu písoi kecire apí n wéési piké Yeesu kpu. ⁴⁸ Amá ápi ceri lē kapi yé n wa liké ne lē, likumúnjé re kuyu nnéi ye pee kutu u colenle rísonē.

20

Yei ke Yeesu nnaŋe nn léeri?

(Matiyee 21:23-27; Mariki 11:27-33)

¹ Ke Yeesu uu keyáa kenyine Uléécaa keyo-i n céési un Nsímé Kεcire símisi, pεpεe ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa ne kuyu piwéése api kpáfúpɔ ² api u pise re: A ró símisi, rínaŋe ní-ye kaá ne nní wai? Wóo ncée pó he re a lē wa? ³ Yeesu uu pεe pi pεse re: Ne la ké nse nó pise. Ani né símisi: ⁴ Ne la ké nó pise re Uléécaa née pisoι pεe Yohani tumme re uké pisoι míni wole? ⁵ Api pimεcɔpεcire n kenene re: Tɔn nkɔpéni m maa re Uléécaa ye u tumme, u yé ró pise re: Kai pεe íye wa kári ne Yohani nsímé ηmurei? ⁶ Amá tɔn kɔ m maa re: Pisoι pεe u tumme, kuyu nnéi pikó ye apare ró tókkeene api ró kóni, likumúŋé re pi ne kεfa tenele re Yohani ye antepu le. ⁷ Api pεe rinóo u yósu re: Ari nyu uyεe píniwole u n tumme. ⁸ Yeesu uu rinóo pi pεse re: Né ám nó símisine rínaŋe mmē kaní ne lē n wai.

Pikeikó pεe rikpákára m má kenyárū

(Matiyee 21:33-46; Mariki 12:1-12)

⁹ Yeesu uu lē memáá kenyárū nké pisoι maa re: Utisi unyine yeε we, uu aléé nyē kapi ye n sée re fiinyi kecare tamesi uu pikeikó wéesi re piké kekecáa m paílē, uu pεe ncée taa-taa sí uké ha náŋaipɔ. ¹⁰ Kai aléépipi nyē kutúū n tu, uu ukeikó unyine pεpεe aléé nyē kecare kecáa m paílē kémεε tum te uké ha aléépipi anyine u yóme. Amá api u kaii api menípe ηmane u lakase. ¹¹ Ucarete uu kɔ ukeikó féé tumpɔ, amá pεpεe aléé nyē kecáa m paílē api kɔ uyē ticuruu kaii api u lámisi api menípe ηmane u lakase. ¹² Uu

kə ukeikó táánũ pitumε kπά, api uyē ṕ itóí wai api lákase. ¹³ Ucarete uu pεε rε: Iye kam nkpréni wainε? Né unéηmánε lala tũ. In n la, pi yé u wuri. ¹⁴ Amá ke pεpεε aléé nyē kecáá ḿ pállē api u n yé, api símaane rε: Nkó yεε yé masí usáa ikulanlũ nnéí n te. Ani kam təké u kpu ari pεε ikulanlũ iyē n té. ¹⁵ Api kecare kē ilúké u lesεpə, api u kopu.

Iye ke ucarete uu wainε? ¹⁶ U sántile uké pi kō, uu pisoi féé kecare múise. Ke pisoi api anóo nyē n kō, api rε: Asei kecáá, áí lē wainε. ¹⁷ Amá Yeesu uu pi nyáni uu rε: In lee ni, lē kapi nní Nléécaasimé ritelé kémεε n wói asei rε íye? Ái pi wói rε:

Tipare ke pimómε api n fóm

tεε pansε ricíre-cire

tεε kenú-i í wee?

¹⁸ Lin úye n fóm un tipare tē tinkpəu, u yé selesi. Lin úye n fóm tin ukecáá n loó, ti yé u nã.

*Lampoo kapi ye Rəm uyóopi p̄tima n héele
(Matiyee 22:15-22; Mariki 12:13-17)*

¹⁹ Pεpεε ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa api kumúnjé kpe-i n wéési piké Yeesu t̄í, amá pin pεε kuyu pikó wuru. Pi ceri rε pē ke Yeesu kenyárũ aké ne mánε. ²⁰ Api pεε Yeesu pimúnjaa loni. Api lē nnya pisoi pinyine ukemεε tumpə, apí n wai yarε pisoi pεε asei n wéési. Li pεε lē wailε piké ne n fe piké u n t̄í piké uyóopi yεε r̄n̄aηε m má uké ne u n túhaane anipe-i u n wa nnya. ²¹ Api pεε u pise rε: Sáa, to yē tē lē kaa n símisi p̄n̄ céesi ye asei lē, áa nkpráni usoi úka kewuu túúni. Pə ye Uléécaa ncee pisoi céesile ne asei. ²² Lē nnya, a ró símisi in tē irósé ye ncée hε rε piké Sesaa lampoo héele née ápi kape héele? ²³ Amá Yeesu uu pimεsəhə ceru, uu pi maa

re: ²⁴ Ani kewóó kenyine né nyíse nké. Uye ríyu ne úye rinyiri tee kekecáá we? Api rinóó yósu re Sesaa lo. ²⁵ Yeesu uu pee pi maa re: In lē, ani Sesaa likó Sesaa pa, ani Uléécaa likó Uléécaa pa. ²⁶ Api fe piké u tí, mmē kuu nní kuyu pikó keyu-i n símisi nnya. Amá umeyóó mē ame nnóó pi yipu api séé.

*Pisatusee ne nkɔ́ kɛ́mɛɛ meyiɛ nstímé
(Matiyee 22:23-33; Mariki 12:18-27)*

²⁷ Pisatusee pinyine api Yeesu kɛ́mɛɛ hapɔ́. Pɛpɛɛ múlīlē te pikpɔ́kpɔ́ ápi nkɔ́-i yisine. ²⁸ Api nní Yeesu pise re: Sáa, lē ke Moisi uu isé n wóí ye nní: Uye umaa un n kpu uu unósi tíye úu ne kewá, uuwá yee yé unósi uyē kukúmannəsi kpísi uu umáa mpuri wai. ²⁹ Amá pimárecɔ́ piseei pinyine pee peé we. Ufoí uu unósi kpísi, uu kpi úu ne kewá. ³⁰ Ulírū uu ukúmannəsi kpísi, ³¹ utáánū póó kɔ́ pikpíké u kpá, uyē uu kɔ́ kpi. Pikeseei kē api lē kukúmannəsi u kpíkési api kpíni úka úu kɔ́ peé ne kewá u mari. ³² Unósi póó kɔ́ metórɔ́ kpi. ³³ Keyáa kē ke pikpɔ́kpɔ́ api nkɔ́ kɛ́mɛɛ n yisine, pitisi pē keseei kecɔ́pe úye yee yé ha uula? Liriyíkí re pinnéí pee kunósi u kpíkési! ³⁴ Yeesu uu rinóó pi yósu re: Ketē nté pitisi ye pinósi kpíkésile, pinósi póon kɔ́ pila sónkɛɛ. ³⁵ Amá pitisi ne pinósi pee ne n sá re piké pikpɔ́kpɔ́ kɛ́mɛɛ yisi piké ha ketē fale-i n we ápi pinósi kpíkésine, ápi kɔ́ pila sónkɛɛne. ³⁶ Api píkaí kpine, pilécaatumɛ kapí ne menyíne we. Pi Uléécaa sipipi le, liriyíkí re pi kpule api kɔ́ nkɔ́ kɛ́mɛɛ yisi. ³⁷ Moisi ye pee pikpɔ́kpɔ́ meyiɛ nkɔ́ kɛ́mɛɛ nkó pisímé masile uritelé te-i kuu kuhíhí kpee n torɛ nsímé n símisi. U peé maa re: Upíima ye Apiraham Uleecaa ne Isaaki Uleecaa ne Yakupu

Uleecaa le. ³⁸ Yeesu uu kpá re: Uléecaa úu pikpòkpò Uleecaa, amá u pinyánnyá Uleecaa le. Liriyíkí re uyē nnya ke pinnéí api nyáni. ³⁹ Isé picélaa pinyine api rinóó yósu apí maa re: Sáa, pò símisile lin nyaám. ⁴⁰ Lē memáá, ápi nka ncò pipise u peenu.

*Uyē ke Uléecaa uu n wée ne Tafiti kecáá nsímé
(Matiyee 22:41-46; Mariki 12:35-37)*

⁴¹ Yeesu uu pi maa re íye ke usoi uu yé fe uú maa re uyē ke Uléecaa uu n wée ye Tafiti kepipi le.

⁴² Likumúnjé re Tafiti ye siyóme ritelé-i rihaa re:

Upíima ye Unépíima maa re:

A kunéluke-luke-mē kényukótonε-i tone

⁴³ hái ne kumúnjé kpe-i kam yé pipóláarò kepónyále-i n cò.

⁴⁴ Tafiti yèè u sée re Upíima. Iye ke uyē cire uu yé kò pεε Tafiti Kepipi?

*Yeesu ye re písoi piké pimεcire ne isé picélaa tí
(Matiyee 23:1-36; Mariki 12:38-40)*

⁴⁵ Ke risoiwú nnéí ari kutu n cólē, Yeesu uu upipiretiki maa re: ⁴⁶ Ani isé picélaa ne nómenécíre tí. Piké ne atúkanka caa-caa n kòonii ne písoi piké ayáa kέmεε pi n yáhaankεε yeε ripóó pi we. Ayómeyáhaalee sitone foí ne keluke kέmεε sitone foí kapí la. ⁴⁷ Pi ye lē ke pikúmannəsi api m má nnéí yóóile api ye pεε keyóme yáási mecáa yare pi písoi sone le. Uléecaa yé ne pi túhaane uu íwe pi wai ái kumúnjé má.

21

*Ukúmannəsi ihεε
(Mariki 12:41-44)*

¹ Yeesu uu inípeε síka, uú yénu pin kei kapi ye ihεε Uléécaa keyo-i n wa piihεε sariipɔ. ² Uu kɔ ukúmannɔsi wεkɔɔ unyine yenu un sítanká sité sápolé. ³ Uu pεé maa rε: Asei kam nó símisi, unósi nkó ye hele ai pisoι picɔ mpí tósu. ⁴ Likumúnjé rε lē kápi ne líka n wai ke mpí nnéi api kei risápɔ, amá ulikó kecire, lē kuu m má nnéi uké ne iluke n lo ke uyē uu waiɔ.

*Yeesu rε Uléécaa keyo yé fori
(Matiyee 24:1-2; Mariki 13:1-2)*

⁵ Pisoι pinyine api Uléécaa keyo nsímé n símisi pin tee rε ke nyamle hái, ne keapare kecire ne ilū kapi Uléécaa n hekesi. Amá Yeesu uú maa rε: ⁶ Siyáa ye sóntile ke apare nyεε nní ní tósiinelē tika ári m mésunine. Lē kani nní n nyáni ye sóntile liké fori téké-téké.

*Lελεε n nyise rε ketē ye ketene tu
(Matiyee 24:3-14; Mariki 13:3-13)*

⁷ Api pεε u pise rε: Sáa, píyεi ke lē nnéi aí ha sónti? Yo yeε yé kumúnjé kpε-i ke lē nnéi aí ha n sónti ró nyise? ⁸ Yeesu uu rinóɔ yósu rε: Ani nómenécire tí n̄sɔne, áni kape tíyε unyine uké kuyúí nó tā. Likumúnjé rε pisoι meyá yé sónaame ne rinényiri pin tee rε: “Néε uyē ke Uléécaa uu n wéε”. Likumúnjé ye kɔ nyahaimεle, amá áni kape pi ritiki. ⁹ Nɔn píyεi atɔpi ne pitele nné n kɔ, nósinéwuú ási kape tɔ. Li pise rε lē nnéi liké kam kelene, amá ketē ketɔ áke kahanε n tu. ¹⁰ Uu pεε lē memáá kpá rε: Nsoipuri nnyine yé yisi nn nsoipuri n̄cɔ ne tɔpu, keyóɔpitē áke keyóɔpitē kecɔ ne tɔpu. ¹¹ Ketē yé yénesi ái nyamí, itóí yeε n tɔɔni ne nkú nn silɔ silɔ leeri, mɛwai mɛwai mεε iwamε ní we yé kɔ wapisi,

ne linyíse-nyíse lee keyómecaa-pō n léeri yé kō wapisí. ¹² Amá liké kelenē lē n wa, pi yé nó cópii api íwe nó wai piyómeyáhaa nnya, api ayómeyáhaalee-i ne piyóopi ne kuyu piwéése kémee ne nó túhaane api né nnya kukpaniilee nó wai. ¹³ Lelēe yé kepole nó he nōké ne anéseéra n lese. ¹⁴ Lē nnya, ani m múlē nsonē. Ani kapē mmē kani yé ní male nōké ne nsímé kémee ní le kecáá m músu. ¹⁵ Né rinécúruu anōo nyē kai m pise re nōké male ne mewéesesōhō nó he, ai tíyese nóunéláarō úka úu yé fe uké nónnékó rikóse. ¹⁶ Nópínésáa ne nópínēni ne nópínéwá ne nópínémáa ne nópínémáreco ne nópínésáne yé nópínéláarō anipe-i nó wa api nómenéyá kóni. ¹⁷ Tinényíri nnya, nḗpá úye ye nóinépurí yulune. ¹⁸ Amá nḗpá nónnényúpi nse nḗn polune. ¹⁹ Ani n ḗmóópúlē, lelee yé tíyese aní ne nónnéfáa lōlu.

Iwe pīma mekame

(Matiyee 24:15-21; Mariki 13:14-19)

²⁰ Nōn ha piyēi n yē atōpilee an Yerusalem kekáipi wailē, ani ceri re umefore ye nnyáã wale. ²¹ Pēé uye-i, pēpēe Yutee-i ní we yé ha wúrumpō, api akúú-mē taá, pēpēe Yerusalem kuyu kecōpe ní we, api ketaa sí, pēpēe sicare-mē ní we ápi fene piké kuyu-mē kuime. ²² Likumúnē re siyáa sē kémee ke Uléécaa uu sisoipipi mewai kōpe si ceine. Sikeméé ke lē nnéí lee átélé-i n wólaalē ai waine. ²³ Iwe ke pifani ne pimáreni apí ha siyáa se-i topori. Mḗpōcaai pīma ye ha kuyu kpē-i wene, Uléécaa yé kuyu kpē pikó ukuwōi nyíse. ²⁴ Pi yé ne atéhe caacaa pi kō, api sitē nnéí kémee ilási pi cópii, piyómeyáhaaciré api Yerusalem cōpisi hái ne siyáa sē ketō-pō.

*Usoi Kepipi mekame
(Matiyee 24:29-31; Mariki 13:24-27)*

²⁵ Li yé itunje ne iwáre ne awárepi-i linyine nyíse. Mpóocai yé ketē kecáá pisoí nnéí lō, mínimaa iwōo píima ii nfasimé pi tani. ²⁶ Pisoí yé ne iwame kpí pin lelee ketē kecáá n sónti nfasimé wai, likumúnjé re li yé keyómecaa-pō linaŋe-naŋe lémesi. ²⁷ Pi yé pee Usoi Kepipi yē ken kuhope kecáá weme ne kennanje ne kemeyōpi. ²⁸ Mewai mē men ha piwai n koraanene, ani kecíre nyere ani áyu síka, likumúnjé re nókenénmēherere ye lē tule.

*Kúfikiyee kecáá icélaa
(Matiyee 24:32-35; Mariki 13:28-31)*

²⁹ Yeesu uu lē memáá kenyárū nké pi wai re: Ani kúfikiyee nkú ne aléécō nnéí ripaí. ³⁰ Nōn píyei n yē apéi fale an n toraalē, nō ye nórínécúruu cerile re kupii ye nyahailē. ³¹ Lē cire ye ni, nōn ha píyei n yē mewai mē men n wapisi, ani ceri re Uléécaa iyōpi ye nyahailē. ³² Asei kam símisi: Pisoí kunai nkú áku tósune kelenē nní nnéí liké ne rí kam. ³³ Ketē ne keyóme yé tōsí, amá anénōō áa metóhē má.

Li píse re nípá úye uké n nyáni

³⁴ Ani nómenécíre tí, áni kape tíyese nónnéfasimé nké meyansei anyá ne pítaniré-mē pele. Ani kape kō meyansei ketē kecáá likó nfasimé n wai. Insá lē, ketúhaaneyaa yé nó rikaikai ³⁵ yare ripine. Likumúnjé re ketē nté pisoí nnéí ke keyáa kē ake leerine. ³⁶ Ani kape lōpile, ani ye nípá píyei Uléécaa we nōké ne rínanje n yé, aní ne lē nnéí lee n wapisine kēmee hmēherere ani kō ha ne Usoi Kepipi keyu-i nyere.

³⁷ Κετύνέ κε Yeesu uu ye pεε Uléécaá keyo-i céesi, amá lin kesine n wa, uú ha kekúúpi kapi ye n sée re Olifiyee rikúú kecáá n we. ³⁸ Kuyu pikó nnéi api ye mmare mare Uléécaá keyo-i weri piké kutu u ricó.

22

Pisuiŋi piwéése ye kómειne re piké Yeesu tŋ
(Matiyee 26:1-5; Mariki 14:1-2; Yohani 11:45-53)

¹ Κε anyá nyε-i kapi ye akpónó nyεε áa pite m má n li aa n nyahaimε, ² pεpεε ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa api ncée n wéési kapi yé ne Yeesu ní kpu, amá pin pεε kuyu pikó wuru.

Yutasi ye wéésile piké Yeesu tŋ
(Matiyee 26:14-16; Mariki 14:10-11)

³ Setani uu Yutasi kapi ye n sée re Isikariyóoti loni. U pεε pipiretiki kefi ne pité pε use le. ⁴ Yutasi ne pεpεε ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne kuyómeyáhaalee piméré piwéése api lε kuu yé Yeesu n tŋ uké pianipe-i n wa kecáá kómειne. ⁵ Ai pi larisi nsone api rinóo yekei re pi yé siwóó u hééle. ⁶ Yutasi uu ηmurei uu icée sone n wéési uké ne Yeesu pi rimúise risoiwuí ári kape n nyu.

Yeesu ye tŋyεε api nkpó melóó anyá iluke wai
(Matiyee 26:17-25; Mariki 14:12-21; Yohani 13:21-30)

⁷ Keyáa kē kapi ye akpónó nyεε áa pite m má n li, keyáa kē kapi ye kó nkpó melóó anyá isanŋ n kó ake tulu. ⁸ Yeesu uu pεε Piyεε ne Yohani tum uu re: Ani ha nkpó melóó anyá iluke ró wa tóké li. ⁹ Api u pise re: Yei kaá la tóké ha liiluke wa? ¹⁰ Uu rinóo pi yósu re: Ani kutu ricó: Nón ha píyeyi kuyu n lomponε, utisi

unyine ye kecoripi ne mini n topori ye ne no risane. Ani u ritiki hai ne keyo ke-i kuu ha n lonine. ¹¹ Ani uyote maa re: Urosaa ye po pise re yei ye kulee kpe-i ke u ne upipiretiki api nkpo meloo anyaa iluke n lena? ¹² U ye keyo kecaa kulee maa kunyine kapi n nyoonsa no nyise. Kei kani ye anyaa iluke wa. ¹³ Api simpo api mpa yo lepoyare ke Yeesu uu pee pi mi ma, api nkpo meloo anyaa iluke wai.

Yeesu nkpo ne umeyise pileise inyekii

(Matiye 26:26-30; Mariki 14:22-26; Korinti Foi 11:23-25)

¹⁴ Ke itunje ii n tu, Yeesu ne upitume api tone re pikeli. ¹⁵ Uu pi maa re: Li pee meyansei ripoo ne wa re take kesee nkpo meloo anyaa iluke nnyi li ke kelene iwe li! ¹⁶ Asei kam no simisi re am piluke i kpane hai ne kumunje kpe-i ke Uleeca uu ye uiyopi kemee ro i n wa ari pee iasei nnei kom. ¹⁷ Uu pee keporipi ne pita kpisi uu Uleeca ponesse uu re ani yosi ani hose. ¹⁸ Asei kam no simisi re am pikai aleepipi pita mpi pinire kpane hai ne keyaa ke kam ye Uleeca iyopi kemee pi ni ni. ¹⁹ Uu kukpono kpisi, kuu Uleeca m ponesse memaa, uu ku kpokori uu pi ku pa uu re: Inepinje ye nnyi kam no nnya m pale. Ani ye le wa ani ne kenecaa leise. ²⁰ Iluke meluke-maa, uu ko ketaporipi pi pa uu re: Menenye ye mmee, menyee mee no nnya n koonu Uleeca uu ne no sei re no ne uyee ani komeine. ²¹ Ama ani ripai, uyee ne n yaine ye nte wele, to ne uyee ton kesee le. ²² Mesei ye me re Usoi Kepipi ye tousule yare kai kekecaa n wolaamelē. Ama usoi nko yee ye Usoi Kepipi n yaa, iwe ke liute uu topori. ²³ Api pee

pimεαρεcιρε pipίcεινε koru re pikεαρε úye yeε yé mεwai mē wa.

Wóo Uléεcaá iyóopi kέmεε uwéεε?

²⁴ Pipiretiki api íκεηενε kápáá re piké yé te pikεαρε úye yeε yé uwéεε. ²⁵ Yeesu uu pi maa re: Sitē piyóopi ye sikεcáá túnle, pεpεε sikεcáá iyóopi n le yèè tíyεle api pi n sélei re “lisonε piwai.” ²⁶ Amá ái kapε lē nóκενέμéε n we. Nóκενέcαρε úyukó kái pise re uké usínsá. Li pise re úyukó uké n we yare ukεikó. ²⁷ Ukεikó yeε iluke n wai ne uyē kuu iluke n wai κεαρε úye yeε úyukó? Ái uyē kuu i n waii? Too, né ne nóκενέcαρε we yare ukεikó uyεε iluke n wai. ²⁸ Nō né ritikile ne aseí, nōn kahari tó ne nnó tōn ne ituηε iyε-i kai né mί peikeε kέmεε we. ²⁹ Lē nnya kam Uléεcaá iyóopi nó pane yare ke Unésáa uu né i mί pa μεcó. ³⁰ Tó ne nnó yé inéyóopi-i kesē tone ari le ari ká níru, ani sinéyóopitonε-i tone ani Isirayeli amare kefi ne até nyē túhaane.

Yeesu ye simisi re Piyεε yé kési re úu u nyu

(Matiyee 26:31-35; Mariki 14:27-31; Yohani 13:36-38)

³¹ Simóo, Simóo, a kutu ricó, Setani ye ncée we re uké pó páηai yare kapi ye asíré m páηai api acólé léεε. ³² Amá ne ne Uléεcaá pó tē te ái kapε wa re mpófatεne ye ne pó kpu. Amá pōn píyεi kenέmεε m pεεmε, a pipómáρεcó itisi rikpáεε. ³³ Piyεε uu u maa re: Upíima, ne ηmurei re mίpá in kukpaniilee ye ku ké pó ritiki, née mίpá nkρó ye mu tóké kesē kpu. ³⁴ Yeesu uu re: Piyεε, ne pó maa re icá iké kelenε n kooi, pó μεpehē metaani kesi re áa né nyu.

Siwóo ne kulóo ne ritopitéhe pimúlé nstmé

³⁵ Yeesu uu pɛɛ pi maa rɛ: Kam nó n tũ, áni kɛwóó nɛ kulóó nɛ anééri rimmúlú, linyine ye nó ripáríɛɛ? Api rɛ: Líka ái tó ripári. ³⁶ Uu pɛɛ pi maa rɛ: Amá úye un nkpéni kɛwóó m má, li pise rɛ uké kɛ rimúlú, úye un kɔ kulóó m má, li pise rɛ uké ku kpísi. Uye unsá kɔ titɔpitéhe m má, li pise rɛ uké uilũ yáá uú nɛ rise lɔlu. ³⁷ Likumúnjé rɛ rinóó tẽ kai kenécáá rítelé-i n wólaalẽ tɛ: Pi piwaikópekóó kɛɔpɛ u yekei ye wale. Lɛɛɛ kenécáá n wólaamɛɛ ye tule. ³⁸ Pipiretiki api u maa rɛ: Upíima, atɔpitéhe até ye nnyé. Uu rinóó pi yósu rɛ: Li wale.

*Yeesu ye Olifiyee rikúú kɛcáá keyóme yáási
(Matiyee 26:36-46; Mariki 14:32-42)*

³⁹ Yeesu uu yisi uu Olifiyee rikúú kɛcáá sɪ yarɛ kuu ye pɛɛ kei n sónɛ mɛɔ. Upipiretiki api u tiki. ⁴⁰ Kapi keló kɛ n tuiɔ, uu pi maa rɛ: Ani ye keyóme yáási áni kapɛ nɛ pipeikɛɛ kɛmɛɛ ní loó nnya. ⁴¹ Uu lɛ memáá nɛ ketaa pi wai, tinã tɛɛ pikɛɔpɛ ní we ye tu yarɛ kunípe riparɛ mɛfome kumúnjé, uú ha wula uu keyóme yáási rɛ: ⁴² Sáa, in tɛ pɔ ñmurei, a týɛɛ ntóosi keporipi nké keké nɛ ketaa né wa. Mpá nɛ lɛ, ái kapɛ menéla mɛɛ yé wa, amá liké mɛpókó. ⁴³ Ulécaatumɛ uu pɛɛ keyómɛca-a-pɔ kpáfúme rɛ uké itisi u hɛ. ⁴⁴ Mpócaai píima nn Yeesu tini, uú nɛ piyómeyáhaa kényu m mahanlɛ, urikaha ari póló yarɛ ményɛ, tin ɔlɔi.

⁴⁵ Kuu piyómeyáhaa ní masí, uu upipiretiki-mɛ pɛɛ uu pi lɛpɔ pin lɔni nɛ mpócaai. ⁴⁶ Uu pi maa rɛ: Yo nnya kani lɔni? Ani yisi ani keyóme yáási ái kapɛ wa rɛ nɔ pipeikɛɛ-i lóipɔ.

Yeesu metine

(*Matiyee 26:47-56; Mariki 14:43-50; Yohani 18:3-11*)

⁴⁷ Un kei lē símisi risoiwuí ari tuiṗə, upipiretiki kefi ne pité pē use kapi ye n sée re Yutasi un pikeyu we. Uú ne Yeesu kə uu u pira. ⁴⁸ Amá Yeesu uu u maa re: Pó Usoi Kepipi ripira áá ne piláarə anipe-i ke wai, née yo? ⁴⁹ Kē Yeesu pisencə api n yé lələe n wainə, api u pise re: Uṗiima, təké atéhe kpísii? ⁵⁰ Piuse uu Uléécaá usina ukeikó kutu lukeluke semí. ⁵¹ Amá Yeesu uu re: Ani kape lē tikpá, li wale. Uu usoi uyē kutu ca uu u paise. ⁵² Yeesu uu lē memáá pepere ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne piméré uwéése ne kuyu piwéése ppe pitíne u n hápə maa re: Li pise re nəké pitíne né kam non atéhe ne apúnipi mulēilē yare usoi kpááree? ⁵³ Siyáa nnéi ke tó ne nnó ari ye kesē Uléécaá keyə-i n we, áni kei ncée wéesi nəké ne né tī. Amá itunje nnyí ye nó ne kuṗmaha uyəəpi ikó le.

Piyee ye kesi re úu Yeesu nyu

(*Matiyee 26:57-58, 69-75; Mariki 14:53-54, 66-72; Yohani 18:12-18, 25-27*)

⁵⁴ Api Yeesu tini apí ne Uléécaá usina keyə sí, Piyee un ketaa-pə pi tikilē. ⁵⁵ Api kényəəpe nna wénesi apí tone, Piyee uu pepere nna n wéni keəəpe tone. ⁵⁶ Unósi keikó unyine uu u yenu un nna kekúrí tū, uu u nyáni tīmí uu re: Usoi nkó ricuruu ye ppe Yeesu tikilenle. ⁵⁷ Piyee uu késu, uu unósi uyē maa re: Am u nyu, unósi. ⁵⁸ Kai rinkpáse, unyine ucə uu u yenu uu re: Pə pisoi pē use le! Amá Piyee uu rinóó yósu re: Am pikəəpe we. ⁵⁹ Liké ne mese pipépe rinkpá, unyine ucə uu kə n-yupape ne pimáa kpá re:

Asei κεκάά, usoi nkó ye पेε u tikilenle, likumúnē re u Kalilee ukó le. ⁶⁰ Amá Piyee uu rinóo yósu re: Am nyu lē kaa ní la póké male. Kumúnē kpe-i kuu nní n símisi, icá ii kooi. ⁶¹ Upíima uu पेé ημεελú uu Piyee weríí. Piyee uu léise re Upíima ye u maa re: Ică iké kelenē n kooi, pó kesí metaani re áa né nyu. ⁶² Kei ke Piyee uu léepo uú ne mpóocai tēni.

Pi Yeesu lámisi api u kaii

(Matiyee 26:67-68; Mariki 14:65)

⁶³ Písoi पेε पेε Yeesu m mé api κεκάά u nyáni api u kaii. ⁶⁴ Api kéyu u pi, api u maa re: Wóo pó káii, a ηmoinu. ⁶⁵ Api kó alé u kpá meýá.

Pi ne Yeesu ketúhaane píima-i ha

(Matiyee 26:59-66; Mariki 14:55-64; Yohani 18:19-24)

⁶⁶ Kai n weesi, Pisuifi piwéese ne पेपेε ye Uléécaá inyóonse n wa piwéese ne isé picélaa api cápine. Api ne Yeesu piketúhaane píima-i sí. ⁶⁷ Api u píse re: Póo uyē ke Uléécaá uu n wée? A ró símisi. Uu rinóo yósu re: Nen nó m maa re lee ní, áni ηmureine. ⁶⁸ Nen kó nnyine nó m píse, áni rinóo né yósunē. ⁶⁹ Amá kaí ne nkpréni rimpá, nó Usoi Kepipi yē ken Uléécaá, rínanje nnéi ute kuluke-luke-mē kéyukótone-i tū. ⁷⁰ Pinnéi api पेε re: Lē nnya, pō Uléécaá Kepipi lee? Uu rinóo yósu re: Lē kani nní ma, ne Uléécaá Kepipi le. ⁷¹ Api पेε re: Píseérakó píye picō kari nkpréni wéési? Tirócuruu ye uanōlempi konle!

23

Pi ne Yeesu Pilati kémee ha
(*Matiyee 27:1-2, 11-14; Mariki 15:1-5; Yohani 18:28-38*)

¹ PISOI NNÉI PEE N CÁPINELĒ API YISI APÍ NE YEE SU PILATI KÉMEE SÍ. ² API KEI NE NSÍMÉ U WÁÁNÁ PIN TEE RE: Tò usoi nkó leepole un kuróyu pikó tálisi re piké ncée kópe ritiki. U pi símaankee re ápi kape lampoo Ròm uyóopi Sesaa héele, un kò tee re uyē ke Uléécaá uu wée, uyóopi. ³ PILATI UU U PISE RE: Póo Pisuifi uyóopii? Yeesu uu rinóo u yósu re: Mmē kaa nní ma. ⁴ PILATI UU PEE PEPEE YE ULÉÉCAÁ INYÓONSE N WA PIWÉÉSE NE RISOIWUÍ MA RE: Am ncaai níka nyáni mee yé usoi nkó akpanii n tā. ⁵ Amá api pimáikkee n kpálē ne nnaŋe re: Usoid nkó yee kuyu pikó piháikuse tálaankee, Kalilee-pò kuu kóri uu Yutee ketē nní còpu uu ne nté tuiri.

Pi ne Yeesu Erooti kémee ha

⁶ KE PILATI UU ANÓO NYĒ N KŌ, UU PISE RE: Usoid nkó ye Kalilee ukó lee? ⁷ Kuu n céri re Erooti yee Kalilee ketē-pò Yeesu uyóopi, uu Yeesu u pááipò, liriýíkí re Erooti ricuruu ye siyáa sē kumúnjé-i Yerusalem-i wele. ⁸ KE EROOTI UU YEE SU N YĒ, AI U LARISI, LIRIÝÍKÍ RE U PEE MEKEE-ME YEE SU NNÉ KÓMEILE LIN TIPÓO U WE RE UKÉ U YĒ. U PEE TÁLĒ TE YEE SU YÉ UINIPÉE-I MEWAIŠAŋA MENYINE WA. ⁹ UU U PÍSEISE AI NÁŋAI, AMÁ YEE SU ÚU RINÓO RÍKA U YOSÍ. ¹⁰ PEPEE YE ULÉÉCAÁ INYÓONSE N WA PIWÉÉSE NE ISÉ PICÉLAA PIN KEI WE PIN NE YEE SU ISÍMÉ PIWAANAI KÉYU MAHANI. ¹¹ EROOTI NE UPISÓOCA API KECÁÁ U NYÁNEI API U N SÉNNYI YARE KESOI KPÁRÁPI. API KETÚKANKA KECIRE U TANI API PILATI-MĒ U PESEPO.

¹² Erooti ne Pilati ye pɛɛ piláarɔ le, amá api keyáa kɛ kusáne tone.

*Pi túhaane ai tone re piké Yeesu kpu
(Matiyee 27:15-26; Mariki 15:6-15; Yohani 18:39-19:16)*

¹³ Pilati uu pɛpɛɛ ye Uléecaa inyóɔnse n wa piwéése ne kuyu piyukóɔ ne kuyu pikó cápine, ¹⁴ uu pi maa re: Nɔ ne usoi nkó né kalɛ nɔn tee re u písoi tálisi re piké ncée kópe ritiki. Too, nókenéyu-i kam u písei ám kɔ ncaai kani re u wai ríka yɛ. ¹⁵ Erooti úu kɔ uncaai ríka yɛ, liriýíkí re u ró u pɛsemɛɛ. Kai nní lɛ, usoi nkó úu ncaai ríka má mee yé ní tíyese piké u rí kpu. ¹⁶ Lɛ nnya né tíyese api kuyíyaa u fapii am lɛ memáá u tíyɛ. ¹⁷ [Li pɛɛ tilasi le re Pilati uké ukpaniikó use pi riyá nípá nkpɔ meló anyá áye.] ¹⁸ Api pinnéi pipupukɛɛ kpá re: A usoi nkó ró kpu aa Parapasi yá! ¹⁹ Piháikuse mewai menyine ke Parapasi pɔɔ pɛɛ kuyu-i tammɛ uu kɔ usoi kopu. Lɛ nnya kapí pɛɛ uyɛ kukpaniilee tã. ²⁰ Ke Pilati uu nní rí la uké Yeesu nméherɛɛɛ nnya, uu risoiwuí ne písímé kpá. ²¹ Amá api pupɛi re: A kunapéékóɔ kecáá u karií, a kunapéékóɔ kecáá u karií. ²² Pilati uu metáánũ pimáa pi kpá re: Ncaai rí-ye kuu mpíí wa? Am ncaai ríka ukécáá yé mee yé ní tíyese piké ne u rí kpu. Lɛ nnya né tíyese piké ne kuyíyaa u kaii am pɛɛ u yáɔɔ. ²³ Amá api pipupukɛɛ nɔɔ tɛ piké Yeesu kunapéékóɔ kecáá karií. Ai Pilati feriyɛ. ²⁴ Pilati uu hó re uké lɛ kapi u m píse pi wa. ²⁵ Uu usoi uyɛ kapi n tee re uké riyá yá, uu Yeesu pi múíse re piké ne u li lɛ kapi rí la. Uyɛ kuu nní rin-yá ye pɛɛ piháikuse mewai menyine kuyu-i tammɛɛ uu kɔ usoi kopu. Lɛ nnya kapí pɛɛ uyɛ kukpaniilee tã.

Pi Yeesu kunapéékóó kecáá karií
(Matiyee 27:32-44; Mariki 15:21-32; Yohani 19:17-27)

²⁶ Kapi ne Yeesu n tósu, apí ne Sirɛeni kuyu ukó unyine kapi ye n sée re Simɔɔ sáne un sicare-mē leeri. Apí u tini apí Yeesu kunapéékóó u cɔnse re uké ne u n tikilē. ²⁷ PISOI kulúí ne pinósi pin u tikilē. Pinósi pin siwuu piralē pin ne ukécáá téní pin kɔ ne u tikilē. ²⁸ Yeesu uu pinósi kuwélé-mē panserɔ uu re: Yerusalem pinɔsi, áni kape né nnya n ténisi. Amá ani nórínécúruu ne nósinéwá nnya ténisi. ²⁹ Likumúnjé re siyáa ye sóntile, se-i kapi yé m maa re: Pinósi nyapi pɛe ápi píkai m máraalē ápi kɔ píkai n nyenselē ye pínarekome le. ³⁰ PISOI yé pɛe akúú pimáikɛe lɔ te: Ani kerócaa loó, apí sikúúpi máikɛe re: Ani tó yárii. ³¹ Likumúnjé re pin née n we yare kuna njmú nní n wa, íye kapi yé pɛe nóo nní n we yare kuna kóima pó wa?

³² Apí kɔ ne piwaikópekóó pité pinyine n tósu piké ha pi ne Yeesu kesé kpu. ³³ Kapi kelɔ kē kapi ye n sée re Kúyu Kɔŋoo n tu, apí kei Yeesu kunapéékóó kecáá karií, apí kɔ piwaikópekóó pité pē karikɛe anapéékóó kecáá, use ukuluke-luke, uɔ ukumii-mē. ³⁴ Yeesu uu pɛe re: Sáa, a piakópe pi sárei, likumúnjé re ápi nyu lē kapi n wai. Apí paŋai apí ne pimɛɔpɛcire uilū hɔɔnente. ³⁵ Piyukó pin kei nyenu pin nyáni. Pisufi piwéese apí kecáá u nyáni pin tee re: U picɔ yoriyentele, uké uricuruu yoriye, in te u Kirisi le, uyē ke Ulécaa uu n wée. ³⁶ Pisóoca ricuruu apí kecáá u nyáni apí ne u kɔ apí píta nyɛɛ-nyɛɛ pinyine u tunjá ³⁷ apí re: Pɔn Pisufi uyɔpi, a ripócuruu yoriye. ³⁸ Apí pɛe uriyu kecáá

wólu re: Nkó yee Pisuifi uyɔɔpi.

³⁹ Uwaikópekɔ́ use kapi kunapéékɔ́ kecáá ní kariilē uu u lámisi un tee re: Néntε pɔ́o uyē ke Uléécáa uu n wéε? A ripócúruu yoriye aa kɔ́ tɔ́ yoriye! ⁴⁰ Amá ucɔ́ nkó uú ne u cési re: Pɔ́n ne Uléécáa wuruu? Pɔ́o nní uakpanii acɔ́ kέmεε ní we. ⁴¹ Tɔ́ akpanii piwai ye ne risále, likumúnjé re merówai kópe kulaa kari nní le, amá uyē úu ncaai níka wa. ⁴² Uu limemáá kpá re: Yeesu a kenécáá léise pɔ́n píyei ipóyɔɔpi piluke n wεmε. ⁴³ Yeesu uu rinɔ́o u yósu re: Asei kam pɔ́ símisi, neni keyaa nké, tó ne mpɔ́ ne pi Uléécáa iyɔɔpi kέmεε.

Yeesu nkpa

(Matiyee 27:45-46; Mariki 15:33-41; Yohani 19:28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Itunje kecíre kumúnjé, kuɔmaha aku ketē nnéi kecáá cɔ́ni hái ne itunje metaani kumúnjé-pɔ́. Kusánjáá kapi ne Uléécáa keyɔ́ n kénelē aku kecɔ́pe ceérine. ⁴⁶ Yeesu uu meýá pupai re: Sáa, ne nnéfáa apónípe-i wa. Kuu anɔ́o nyē píimáa ní masí, uu kpi. ⁴⁷ Rɔ́m usóɔca wéεse uu lē nnéi lee n wapisi yenu, uu Uléécáa ríyu waise uu re: Asei kecáá, usoi nkó ye ppe aseu ute le. ⁴⁸ Pē nnéi ppe ppe ní ka awúí awúí piké nyáni, api lelee n wa yenu, nípa úye uu ppe pele un mpɔ́ɔcaai ne kewuu piralē. ⁴⁹ Yeesu pisanε nnéi ne pinósi ppe ppe u n sárumme hái Kalilee-pɔ́, api iyaa-pɔ́ nyere api lelee n wai n nyáni.

Yeesu mekulaa

(Matiyee 27:57-61; Mariki 15:42-47; Yohani 19:38-42)

50-51 Pisufi kuyu Arimatee kémee ke utisi unyine uú péé we. Pi ye u sée re Yosefi. U pee ketúhaane píima uwéése use le, amá lē ke upiwééseco api rinhó api wai ái ne u risá. Utisi uyē ne pee asei ute le un kō Uléécaá iyōpi mekame mé. 52 Uu Pilati kémee sí uú ha u píse re uké Yeesu u pa. 53 Uu limemáá kunapéékōó kecáá Yeesu súiseri, uu kusánjáá u pílesi uu nhóre kapi kuparecaṅaa-i n wa kémee u finse. Api nhóre mme-i úka kulaalē. 54 Keyáa kee ne risále kewénteṅyaa usé, kewénteṅyaa ken ne koraanene. 55 Pinósi pee pee Yeesu n sárumme hái Kalilee-me ne Yosefi api rikpíi-i símpō piké yē lē kapi Yeesu n finse. 56 Api pee kényō pele apí ha mékpō ne tulaali ncōpuri wai piké Yeesu nínjesi. Amá api kewénteṅyaa ketúnjé wénte yare ke isé ii m píse api kelene símpō.

24

Yeesu ye nkpō kémee yisi

(Matiyee 28:1-10; Mariki 16:1-8; Yohani 20:1-10)

1 Kewénteṅyaa ukóso kemaresine, pinósi api mékpō ne tulaali kapi n wa múlú apí ne rikpíi símpō. 2 Api leepō lin tipare tee pee rikpíi n filē pímiise ai iyaa yekei. 3 Api lompō amá apí Upíima Yeesu leepō. 4 Api ceri iye kapi yé wa. Kumúnjé kpe-i ke písoi pité pinyine api rikpáfúme pin ilū yee n tēlu tanaalē. 5 Ke iwame ii pi n wa api kpárai, písoi pē api pi maa re: Yo nnya kani pikpōkpō kecōpe uyee n nyáni wéési? 6 [Uu nté we, u nkpō kémee yisile un nfáa má]. Ani léise lē kuu nó m ma péé uye-i kuú pee Kalilee-pō ní we. 7 Li píse re piké pikópekōó anipe-i Usoi Kepipi wa, api kunapéékōó kecáá ke

karii Uléécaá uké keyáa táánũ tuné nkpo kέmee ke yukuse.

⁸ Api pεε Yeesu anoo léise. ⁹ Api rikpíi-i yisi api lē nnéi pipiretiki kefi ne use ne picō nnéi kέéenkεε. ¹⁰ Maari Makitala ukó ne Yohana ne Yakupu uni Maari ye pεε pi. Pi ne pinósi picō pεε pεε kesé ní we api nsímé pitume keeni. ¹¹ Amá pitume api pinósi nsímé mmē yenu re nnírisimé ye mu, ápi pεε pakare. ¹² Kumúnjé kpe-i, Piyεε uu yisi uu rikpíi-mē wurupō, uú kparápō uu asánjāá ηmane yenu an cúlē. Uu pεε ukeyō pele. Lē nnéi lεε nní n wapisi lin nnóo u yipaalē.

*Lελεε Emayusi ncee kecáá ní wa
(Mariki 16:12-13)*

¹³ Keyáa kē cire, pipiretiki pité api keyupi kenyine kapi ye n sée re Emayusi n simpō. Itunε nwoi mékóónú meté kapi ye kei ne Yerusalem sónε. ¹⁴ Lē nnéi lεε pεε n wapisi nsímé kápí pεε símisi. ¹⁵ Kumúnjé kpe-i kapi lē n símisi pin keηεne, Yeesu ricuruu uú ne pi kō api kesé n sónε, ¹⁶ pin u nyáni amá linyine lin pi hilalē ápi pεε u ceri. ¹⁷ Yeesu uu pi pise re: Yo yeε nó kέηεnese non ne sónε? Api nyεre ne mpóocaaí. ¹⁸ Pikecōpe unyine kapi ye n sée re Kelepasi uu u maa re: Yare pō mecire yeε Yerusalem kuyu-i we áa nyu leλεε siyáa tōrōo nsí kέmee kuyu kpe-i n waii? ¹⁹ Yeesu uu pi pise re: Yare mewai méye mpuri ye me? Api rinóo u yósu re: Lελεε Nasareti ukó Yeesu n lεeme má. Antepu lo yeε rínanε m má. U Uléécaá ne pisoi keyu-i unnanε nyísele uliwaiwai ne uanōlempi kέmee. ²⁰ Pεpεε ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése ne kuróyu piyukóo api u tini api nsímé u cōnse ai wai re piké u kpu. Api

kunapéeékóó kecáá u kari. ²¹ Tò pɛɛ tálɛ tɛ uyɛɛ yé Isirayɛeli riyu lɔ. Amá keyáá táánū yɛ nké ke mɛwai mɛ amé nɛ n wapisi. ²² Asei kecáá, kerócɔpɛ, pinósi pinyinɛ yɛ tíyɛɛ ai pírí ró wai. Kemaresinɛ kapi rikpíi-i ha. ²³ Amá ápi u lɛɛpɔ. Api pɛɛri api ró símisi rɛ piléécaatumɛ pinyinɛ yɛ pikɛyu-i rikpáfúmɛɛɛ api pi maa rɛ u nyánile. ²⁴ Piróséncɔ pinyinɛ api rikpíi-i simpɔ api lɛɛpɔ yarɛ lɛ ke pinósi api ró ní kɛɛ. Amá ápi pɛɛ uricuruu yɛ. ²⁵ Yeesu uu pɛɛ pi maa rɛ: Nó piníri mpí, a tíyɛ nó atu má áni la nóké mmɛ ke antepuyɛ api nó n símisi nɛ kefa tɛnɛ. ²⁶ Ai pɛɛ pisɛ rɛ uyɛ ke Uléécaá uu n wéɛ uké lɛ íwɛ li uu kelɛnɛ umɛyɔɔpi-i lonii? ²⁷ Uu pɛɛ limemáá mmɛ nnéi kai uriyu kecáá átélé-i n wólaalɛ pi kpáiiɛ, Moisi ritelé kuú nɛ kori uú nɛ antepuyɛ akó tɛnɛsɛ. ²⁸ Kapi kuyu kpɛ-i kapi n simpɔ n nyahai, Yeesu uu wai yarɛ u lalɛ uké ketaa-taa ha. ²⁹ Amá api u nyɛrɛsɛ pin tee rɛ: A kerókúrí tonɛ, li nnyóó walɛ kesinɛ akɛ nyahai. Uu kɛyɔ pi tiki apí ha kesé tonɛ. ³⁰ Apí tonɛ rɛ piké ilukɛ li, uu kukpónó kpísi uu Uléécaá pɔɔnɛsɛ uu pɛɛ ku kpɔkórinɛ uu pi ku pa. ³¹ Piinipɛɛ ii pɛɛ wúkule api u ceru, amá uu pikɛyu ke-i mílu. ³² Api pimɛcɔpɛcɛrɛ m máikɛɛnɛ rɛ: Pó tɛ piyo ke nsímé kuú pɛɛ ncée-i n símisi nɛ Nléécaasimé aseɛ kuú pɛɛ ró ní símisi nn tɔ lɔ ŋmaa.

³³ Api mɛsɛ nɛ mɛsɛ yisi api Yerusalem simpɔ. Api pípirɛtiki kefi nɛ usɛ nɛ pipisencɔ lɛɛpɔ pin cápínɛlɛ, ³⁴ pin tee rɛ: Mɛsɛi yɛ mɛ, Upíima yɛ nkɔ kɛmɛɛ yisilɛ uu tíyɛsɛ Simɔɔ uu u yɛnu! ³⁵ Pɛ ticuruu api lelɛɛ ncée-i n wa pi kɛɛnkɛɛ nɛ lɛ kai n wa apí nɛ Yeesu ceru kumúŋɛ kpɛ-i kuú pɛɛ kukpónó rínkpɔkórinɛ.

Yeesu ye umɛcirɛ upipirɛtiki nyɛsɛ
(Matiyee 28:16-20; Mariki 16:14-18; Yohani
20:19-23; UPM 1:6-8)

³⁶ Api kahaɛ nkpáni nsímé n tɛɛ, Yeesu ricuruu uu pikɛɔpɛ kpáfúme uu pi maa rɛ: Nóanékín aké n niñú. ³⁷ Píkɛwuu akɛ tólu, iwamɛ píima ii pi tini, likumúnjé rɛ li pi wa yarɛ kuníri kunyine kapi nyáni. ³⁸ Amá Yeesu uu pi maa rɛ: Yo nnya kai nó ricón? Yo nnya kani nósinéfa-i tíru? ³⁹ Ani anénípe nɛ anéna ripaí. Mɛsei néɛ lo. Ani né rica ani yénu. Kuníri áku ipiñɛsarɛ néɛ akɔhɔ má, yarɛ kani nní lɛ nnéi kenécáá n nyáni. ⁴⁰ [Uu anɔɔ nyɛ male uu uanipɛ nɛ uana pi nyɛsɛ.] ⁴¹ Mpóɔnarɛ nɛ píri píima yɛɛ pi ní we nnya, ápi nkpáni fe piké nsímé mmɛ pakarɛ. Uu pi pise rɛ: Nɔ nté lilukɛ-lukɛ linyine máɛɛ? ⁴² Api nkpíntomé ñmáá-ñmáá keri u pa. ⁴³ Uu n kpísi uu takai piinipɛɛ-i. ⁴⁴ Uu pɛɛ pi maa rɛ: Mmɛ kaní pɛɛ nó ní símisi kumúnjé kpɛ-i karí pɛɛ kɛsɛ ní we yɛ mmú. Li pise rɛ lɛ nnéi kai kenécáá n wólaalɛ Moisi isé kémɛɛ nɛ antepuyɛ atelé kémɛɛ nɛ siyómɛ atelé kémɛɛ liké wa. ⁴⁵ Uu pɛɛ mɛsɔhɔ pi tápile piké nɛ Nléécaasimé aseɛ n kɔ nnya. ⁴⁶ Uu pi maa rɛ: Lɛ kai n wólaalɛ yɛ nní: Li pise rɛ uyɛ kɛ Uléécaá uu n wɛɛ uké íwɛ li, uu pɛɛ keyáa táánũ tunjé pikpɔkpɔ kémɛɛ yisi. ⁴⁷ Li kɔ pise rɛ piké urinyiri nɛ sitɛ nnéi kémɛɛ písoi riyóó rɛ piké mɛfine conse Uléécaá uké piakópe pi sárɛi. Amá Yerusalem kuyu kapi yé nɛ koraanɛ. ⁴⁸ Nɔɔ lɛ piseérakɔɔ. ⁴⁹ [Iyɛɛ nnyí], ihɛɛ iyɛ kɛ Unésáa uu rin hó rɛ u yé nó hɛ. Néɛ rinécúruu nó i pamɛnɛ. Amá li pise rɛ nɔké kuyu-i n tũ hái nɛ kumúnjé kpɛ-i kɛ keyómɛcaá nnaɲɛ nn yé nókenécáá n súimɛ.

Yeesu ye keyóme taálē
(Mariki 16:19-20; UPM 1:9-11)

⁵⁰ Yeesu uu limemáá ne kuyu iyaa pi simpō, Petanii kekúrí, uu anípe síka uu rinóō sōne pi tikise.

⁵¹ Kumúnjé kpe-i kuu rinóō sōne pi n tíkiselē, uú ne pi tōlu, ai keyóme-mē u sakaapō. ⁵² Pē api Uléécaā yáási api pēe Yerusalem pēle ne mpóōnare píima. ⁵³ Api ye pēe mēsére Uléécaā keyō-i n cápinelē pin Uléécaā pakarente.

Nkomine Fal Ritɛlé Sola New Testament

copyright © 2010 UEEB/SIM au Benin

Language: Sola (Miyobe)

Translation by: SIM International

Sola, Nkomine Fal Ritɛlé

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 2010.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM, BP 15, Parakou, Benin.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

cii

1bac8ff9-a7c9-52ef-bb5e-7155dd6ba1a1